



# Helsingin kaupungin asunnottomien palvelut työntekijöiden näkökulmasta

Linda Raumann, Jatta Räsänen

2019 Laurea



Laurea-ammattikorkeakoulu

# Helsingin kaupungin asunnottomien palvelut työntekijöiden näkökulmasta

Linda Raumanni  
Jatta Räsänen  
Sosiaaliala, amk  
Opinnäytetyö  
Lokakuu, 2019

Linda Raumanni, Jatta Räsänen  
Helsingin kaupungin asunnottomien palvelut työntekijöiden näkökulmasta

Vuosi 2019 Sivumäärä 82

---

Opinnäytetyömme on toteutettu yhteistyössä Vivo ry kanssa. Vivo ry on kolmannen sektorin järjestö, joka järjestää Helsingissä asunnottomille erilaisia palveluita, esimerkiksi Hermanin hätämajoitusta, joka on tilapäismajoitusta paperittomille maahanmuuttajille. Vivo ry oli kiinnostunut selvittämään Helsingin asunnottomille suunnattujen palveluiden nykytilan ja niiden kehittämistarpeen. Olimme molemmat kiinnostuneita asunnottomuudesta ja päätimme tarttua aiheeseen.

Opinnäytetyön tavoite oli selvittää mikä on Helsingin kaupungin tarjoamien palveluiden nykytila ja sen kehittämismahdollisuus. Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä käytimme teemahaastattelua ja verkkokyselyä, jonka avulla haastattelimme Helsingin kaupungin asunnottomien palveluissa työskenteleviä työntekijöitä.

Opinnäytetyö antaa yhteistyökumppanillemme ajankohtaista tietoa asunnottomien palveluiden tilasta ja sen puutteista. Opinnäytetyöstä saadun tiedon perusteella yhteistyökumppanimme pystyy näkemään, millaisille asunnottomien palveluille Helsingissä on tarve.

Asunnottomuus ei ole yhteiskunnassamme uusi ilmiö, vaan sitä on ollut todettavissa jo pitkään niin Suomessa, kuin ulkomailla. Vielä 1980-luvulla Suomessa on ollut 20 000 asunnottomaa. (Bosisio-Hillberg ja Kaito 2018, 8.) Asunnottomuutta on onnistuneesti pystytty vähentämään vuosien varrella, mutta siitä ei ole kokonaisuudessaan päästy eroon. Vuonna 2018 Suomessa oli 5 482 asunnottomaa, joista suurin keskittymä eli noin 38,6 prosenttia keskittyy Helsinkiin. (Ara 2019, 4.)

Helsingin kaupunki tarjoaa asunnottomille kunnallisia palveluita, joita on esimerkiksi kriisimajoitus ja asumisen tuki. Viimeisen vuosikymmenen aikana palveluissa on tapahtunut suuria muutoksia erilaisten hankkeiden ja ohjelmien takia esimerkiksi Paavo I ja Paavo II. Palveluiden muutoksen myötä Helsingin hätämajoituksen määrä on vähentynyt ja yhä useampi on päässyt vuokrasopimuksellisen asumisen piiriin.

Kyselytutkimuksestamme saimme selville, että palvelu uudistuksen myötä kaupungin palveluissa on tapahtunut niin positiivisia, kuin negatiivisia muutoksia työntekijöiden mielestä. Usea työntekijä koki, että Helsingin kaupungin asunnottomien palveluita tulee vielä kehittää, esimerkiksi lisäämällä hätämajoituksen määrää ja puuttamalla ylimääräiseen byrokratiaan. Julkisen ja kolmannen sektorin palveluita tulisi jatkossa kartoittaa siten, että ne täydentäisivät toisiaan. Kunnallisen ja kolmannen sektorin palveluohjaukseen tulee myös kehittää, sen onnistumista takaamiseksi molempien sektorin työntekijöitä tulee kouluttaa siitä, millaisia palveluita toinen sektori tarjoaa. Mahdollisia kehittämisideoita tuli myös siihen, että väliin putoaville asiakkaille tulisi kehittää jonkinlainen palvelu, joka estää asiakkaiden putoamisen yhteiskunnasta.

Asiasanat: Asunnottomuus, syrjäytyminen, moniongelmainen asunnottomuus, asunnottomien palvelut, Helsingin kaupungin asunnottomien palvelut

Linda Raumanni, Jatta Räsänen

**Workers opinions on homeless sevicees in the city of Helsinki**

Year 2019

Pages

82

---

Our thesis is made in cooperation with Vivo ry. Vivo ry is a third sector organisation which caters for the homeless in Helsinki. They mainly offer shelter for undocumented immigrants in Helsinki. The increase in Finnish clients in the homeless shelters instigated the need to study the current state of homeless services.

The purpose of our research was to provide information about the current state of homeless services provided by Helsinki. In addition, the research focused on development possibilities of the homeless services. The method used for the research was focused interviews and an internet survey. We interviewed Helsinki city employees providing varied services in the homelessness sectors.

Homelessness has been on the rise all over the world. However, Finland has been the only country with a known reducing rate of homelessness within the last ten years. Statistically there were approximately 20 000 cases of homelessness in the 1980s (Bosisio-Hillberg & Kaito 2018, 9.) However, homelessness has been on the decline in Finland. In 2018 there were 5 482 homeless people and 38% of them were in Helsinki. Although, the percentage of homelessness has been on the decline, there has been an upsurge on the number of females and immigrants being homeless. (Ara 2019, 4.)

Helsinki city offers free services to the inhabitants found within its environs. Moreover, Helsinki city has been able to provide housing support services, supporting housing and homeless shelter. However, the city services are not available to everyone. For instance, undocumented immigrants are not catered for. In the past decade the services have been developed by programs like Paavo I and Paavo II. These programs among the others have created the possibility of more people getting housing under a lease agreement.

Our research was focused mainly on the impact of the changes in the services provided for the homeless. Most of the employees thought that the recipients of the services have been increasing. In addition, the curbing of the homeless shelters has seen an increase in the number of homeless individuals forced to abode literally on the streets. In summary, homeless services need to be evaluated again. It is our hope that in the future the public and third sector will organize services which run concurrently. Consequently, the provision of counselling services to the clients between these two parties need to be advanced. Finally, it is important to educate the workers about their service network hence ability to local individuals in dire need of the services.

**Keywords:** Homelessness, social exclusion, homeless services, homeless services organized by city of Helsinki, multi problematic homelessness

## Sisällys

1	Johdanto .....	7
1	Tutkimuksen tavoitekuvaus.....	8
1.1	Tutkimuksen tausta.....	8
1.2	Tutkimuksen tarkoitus .....	9
1.3	Tutkimuskysymys.....	10
2	Asunnottomuus.....	10
2.1	Onko asunnottomien sukupuolijakaumissa eroja? .....	14
2.2	Asunnottomuus ja päihteet .....	15
3	Asunnottomuus Suomessa .....	16
3.1	Asunnottomuus Helsingissä.....	17
3.2	Asunnottomien palvelut Helsingissä .....	18
4	Asunnottomuuden syyt .....	21
4.1	Rakenteelliset syyt asunnottomuuteen .....	21
4.2	Asunnottomuuden sosiaaliset tekijät.....	22
4.3	Asunnottomuuden välittömät tekijät.....	23
5	Asunnottomuuden vähentäminen yleisesti.....	23
5.1	Asunnottomuuden vähentäminen Helsingissä .....	24
5.2	Nimi ovesa- työryhmä .....	26
5.3	Paavo I -ohjelma .....	28
5.3.1	Paavo I-ohjelma Helsingissä.....	29
5.4	Paavo II- ohjelma .....	30
5.4.1	Paavo II- ohjelma Helsingissä .....	31
5.5	Asunto ensin- periaate .....	33
5.6	Asunnottomuuden ennaltaehkäisevä toimenpideohjelma AUNE.....	36
6	Aikaisemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt asunnottomuudesta .....	37
6.1	Aikaisemmat tutkimukset asunnottomuudesta ja Helsingin kaupungin asunnottomien palveluista.....	37
6.2	Aikaisemmat opinnäytetyöt asunnottomuudesta ja Helsingin kaupungin asunnottomien palveluista.....	37
7	Tutkimusprosessin kuvaus.....	38
7.1	Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus.....	40
7.2	Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä.....	41
7.3	Kyselytutkimus tutkimusmenetelmänä.....	41
7.4	Aineiston analysointi .....	42
7.5	Haastateltavien löytäminen.....	43
7.6	Tutkittavien näkökulma.....	44

8	Tutkimuksen tulokset.....	45
8.1	Työni vaikutus asunnottomuuteen .....	<b>Error! Bookmark not defined.</b>
8.2	Palveluiden muutokset.....	47
8.3	Asunnottomien palveluiden nykytila.....	49
8.4	Asunnottomien päihdeettömät palvelut.....	51
8.5	Päihdekuntoutujien asunnottomien palvelut .....	52
8.6	Matalakynnyksellisyys ja asiakaslähtöisyys Helsingin kaupungin asunnottomien palveluissa .....	54
8.7	Asunnottomien palveluiden tulevaisuus.....	56
8.8	Kolmas sektori osana Helsingin kaupungin asunnottomien palveluita .....	58
8.9	Asunto Ensin- periaate .....	59
9	Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset kysymykset .....	61
9.1	Tutkimuksemme haasteet .....	62
10	Yhteenveto .....	63
10.1	Pohdinta .....	<b>Error! Bookmark not defined.</b>
10.2	Lopuksi .....	67
	Lähteet .....	68
	Kaavat.....	<b>Error! Bookmark not defined.</b>
	Taulukot .....	72
	Liitteet.....	73

## 1 Johdanto

Asunnottomuudesta käytetään sanaa homelessness englanniksi (Förssen ym. 2012, 224-225). Suoraan suomennettuna se tarkoittaisi koditonta. Suomalaisen ajattelun mukaan jokaisella ihmisellä tulisi olla asunto. Asunnolla yleisesti tarkoitetaan yksityistä suljettua tilaa, jonka käytöstä haltijalla on päätäntävalta (Saari 2015, 22.) On tärkeää kuitenkin erottaa koti ja asunto sanat toisistaan. Kodin ja asunnon ero on se, että kotia kohtaan sen haltijalla on emotionaalinen suhde. (Saari 2015, 22). Asunnottomien keskuudessa koti sanana muovautuu erilaiseen merkitykseen ajan kanssa. (Förssen ym. 2012, 225) Tällä haetaan sitä, että vaikka asunnoton saisi asua pidempään tuetussa asuntolassa, ei se välttämättä tarkoita kotia. Koti on talo, jossa tuntee olonsa turvallisiksi, jota on mahdollista sisustaa ja henkilö viettää siellä mielellään aikaa. Koti on yksi osa ihmisen identiteettiä ja se auttaa ihmistä juurtumaan tiettyyn sosiaaliseen ympäristöön (Saarela 2015, 22).

Suomen perustuslain 19§ mukaan, julkisen vallan tulee edistää jokaisen oikeutta omaan asuntoon ja tukea asunnon omatoimiseen järjestämiseen (Perustuslaki 731/1999). Suomen perustuslaki takaa sen, että Suomessa jokaisella on oikeus asuntoon. Valtiolla on velvoite edistää sitä, että jokaisella tulisi olla asunto, mutta todellisuudessa näin ei valitettavasti aina tapahdu, että jokaisella olisi asunto.

Suomen perustuslain 19 § 1 momentin mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämään turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon (Suomen Perustuslaki 1999/173). Euroopan unionin perusoikeuskirjan (EUP) 34 artiklan kohdassa määrätään jokaiselle oikeus perustoimeentulotukiturvaan ja asumisentukeen, jonka tarkoituksen on turvata ihmisarvoinen elämä. Perustuslain 19.4 pykälän nojalla valtion tulee edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä (Suomen Perustuslaki 1999/173). Tämän säädöksen ei ole katsottu olevan subjektiivinen oikeus. Säädöksen katsotaan tarkoittavan sekä ylipäätään asumisen järjestymistä, että ihmisarvoisen elämän edellytykset täyttävä asumisen laatua (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2011, 50.)

Asunnottomien kokonaismäärä on pysynyt suhteellisen samana viimeisen kymmenen vuoden aikana. Vuonna 2007 asunnottomien kokonaismäärä oli yhteensä 7600, joista esimerkiksi 2900 oli pitkäaikaisasunnottomia ja 306 maahanmuuttajia. Vuonna 2017 asunnottomien kokonaismäärä oli 7112, joista pitkäaikaisasunnottomia oli 1849 ja maahanmuuttajia 1742. Yli 80 prosenttia Suomen asunnottomista elää 12 isoimmassa kaupungissa (Helsinki, Tampere, Vantaa, Espoo, Turku, Kuopio Jyväskylä, Lahti, Oulu, Pori, Joensuu ja Kotka.), kuitenkin suurin joukko asunnottomista elää Helsingissä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2011, 51.) Asunnottomien kokonaismäärä ei ole muuttunut viimeisen kymmenen vuoden aikana huomattavasti, mutta esimerkiksi pitkäaikaisasunnottomuutta on pystytty vähentämään melkein kolmanneksella. Kuitenkin maahanmuuttajien asunnottomuus on kasvanut huomattavasti. Asunnottomuuden muodon muuttamisella taustalta on löydettävissä erilaisia selityksiä yhteiskunnallisista muutoksista ja kriiseistä esimerkiksi pakolaiskriisi ja lama. Asunnottomien palveluita on muutettu huomattavasti etenkin Helsingissä viimeisen kymmenen vuoden aikana. Asunnottomuutta on pyritty vähentämään erilaisilla hankkeilla ja ohjelmilla (Rautainen 2018, 17.)

## 1 Tutkimuksen tavoitekuvaus

Tutkimuksen tavoite oli selvittää, onko tämän hetkinen Helsingin asunnottomille kohdennettujen palveluiden tarjonta tarpeeksi laaja ja riittävä. Tällä tarkoitetaan sitä, että halusimme haastattelujen perusteella selvittää Helsingin kaupungin asunnottomien palveluissa työskentelevien mielipiteet kaupungin asunnottomien palveluiden nykytilasta ja niiden kehittämismahdollisuuksista. Tavoitteemme oli saada ajankohtaista tietoa Helsingin kaupungin järjestämistä asunnottomien palveluista ja selvittää Helsingin kaupungin asunnottomien palveluissa työskentelevien mielipiteet palveluiden nykytilasta ja siitä, kuinka palveluita pystyttäisiin kehittämään tulevaisuudessa.

Tavoite oli myös selvittää Helsingin kaupungin asunnottomien palveluissa työskentelevien työntekijöiden näkemystä siitä, millaiseksi he kokevat palveluiden toimivuuden käytännössä ja mitä he kokevat, että palveluita pystyttäisiin muokkaamaan tulevaisuudessa.

### 1.1 Tutkimuksen tausta



Yhteistyökumppanimme Vivo ry on kolmannen sektorin järjestö, joka tarjoaa kohdennettuja palveluita asunnottomille. Erityisesti Vivo ry tarjoaa hätmajoitusta ja lyhytaikaisia asuntolapaikkoja. Vivo ry järjestää paperittomille maahanmuuttajille kohdennetussa hätmajoitus projektissa Ristin suojassa. Vivo ry:llä heräsi mielenkiinto opinnäytetyön aihetta kohtaan projektin edetessä. Vivo ry:llä meidän kontakti henkilönämme on sosiaalityöntekijä Jouni Widell.

Opinnäytetyömme toimeksianto oli peräisin Vivo ry:ltä, joka on Hermannin hätmajoituksen aikana kiinnostunut selvittämään Helsingin kaupungin palveluiden nykytilaa ja sen kehittämismahdollisuutta. He ovat hätmajoituksen aikana huomanneet, että paperittomille maahanmuuttajille tarkoitettuun päihteettömään hätmajoitukseen on myös hakeutunut suomalaisia. Koska kyse ei ole vain muutamasta yksilöstä, oli järjestössä noussut huoli siitä, onko nykyinen asunnottomien palvelutarjonta riittävä. Tämän takia järjestö oli halukas selvittämään opinnäytetyön kautta millaisille asunnottomien palveluille olisi tulevaisuudessa tarvetta.

Yhteistyökumppanimme toivoo, että toteuttaisimme opinnäytetyön mahdollisimman itsenäisesti. Tällä tarkoitetaan sitä, että saamme itse valita sen, kuinka opinnäytetyö toteutetaan, eikä yhteistyökumppanilla ollut esimerkiksi toiveita menetelmän suhteen. Opinnäytetyö prosessin aikana, yhteistyökumppanimme ei kokenut tarpeelliseksi esimerkiksi tapaamisia kuukausittain, vain toivoi yhteistyön painottuvan ennemmin sähköpostitse tapahtuvaan yhteistyöhön.

## 1.2 Tutkimuksen tarkoitus

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata ja vastata tutkimuksellisiin kysymyksiin kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen avulla. Tutkimusta varten valitsimme tutkimusmenetelmäksi alustavasti teemahaastattelun. Kuitenkin jouduimme työn edetessä vaihtamaan aineiston keruumenetelmää. Teimme kaksi teemahaastattelua ja loppu materiaali tutkimuksessa on saatu verkkokyselyn avulla. Tuloksia analysoinnissa olemme käsitelleet teemahaastatteluja ja verkkokyselyn tuloksia rinnakkain.

Tutkimuksemme tarkoitus oli tuottaa uutta tietoa, miten Helsingin kaupungin asunnottomien kanssa työskentelevät työntekijä kokevat Helsingin asunnottomien palveluiden nykytilan. Tutkimuksemme tarkoitus oli antaa työntekijöille ääni ilmaista mielipi-

teensä asunnottomien palveluiden nykytilasta ja kehitysmahdollisuuksista. Tutkimuksen tarkoitus oli saada totuudenmukainen kuva siitä, mitä mieltä työntekijät palveluista ovat. Tämän pyrimme takaamaan sillä, että anoisimme työntekijöille mahdollisuuden vastata kysymyksiin anonyymisti. Suoritimme tutkimuksen teemahaastattelujen sekä verkkokyselyn avulla.

### 1.3 Tutkimuskysymys

Opinnäytetyömme tutkimuskysymys

Millaisia kehittämismahdollisuuksia Helsingin asunnottomien palveluissa on?

## 2 Asunnottomuus

Tässä luvussa määrittelemme sen, mitä asunnottomuus tarkoittaa. Pureudumme myös siihen, onko asunnottomuus jakautunut tasaisesti kaikille sukupuolille, vai onko erotettavissa tietynlaista sukupuolijakaumaa. Pohdimme myös asunnottomuutta ja päihteiden käytön yhteyttä.

Asunnottomuus ei ole yhteiskunnassamme uusi ilmiö, vaan sitä on ollut todettavissa jo pitkään niin Suomessa, kuin ulkomailla. Vielä 1980- luvulla Suomessa on ollut 20 000 asunnotonta. (Bosisio-Hillberg ja Kaito 2018, 8.) Asunnottomuutta on onnistuneesti pystytty vähentämään vuosien varrella, mutta siitä ei ole kokonaisuudessaan päästy eroon. Asunnottomuutta on tutkittu ja tilastoitu suomessa jo kauan. Vuonna 2018 Suomessa oli 5 482 asunnotonta, joista suurin osa oli helsinkiläisiä, eli noin 38,6 prosenttia. Asunnottomien määrä on ollut laskusuunnassa viimeisen kymmenen vuoden aikana, kuitenkin esimerkiksi maahanmuuttajataustaisten ja naisten keskuudessa asunnottomuus on lisääntynyt. (ARA 2019, 2.)

Koska osa asunnottomista on syrjäytynyt kokonaan yhteiskunnasta tai ovat paperittomia maahanmuuttajia tai muita tilastoihin kuulumattomia, pitää tilastoja tulkita siten, että niistä voi saada suuntaan antavan kuva kokonaistilanteesta (Kananen ym. 2017, 307). Käsitämme, että viime aikoina paperittomuuden yleistyminen suomessa on lisännyt asunnottomien määrää. Tilastot kertovat, että suomeen maahan muuttaneiden henkilöiden asunnottomuus on kasvanut. Vuonna 2009 asunnottomia maahanmuuttajia oli suomessa 532 henkilöä, kun taas 2015 mitatussa tutkimuksessa todettiin, että

asunnottomia maahanmuuttajia oli 1 878 (Kananoja ym. 2017, 307; ARA, 2010, 3). Tilastotutkimuksesta selvisi myös se, että asunnottomista perheistä yli puolet ovat maahanmuuttajataustaisia (Kananoja ym. 2017; ARA 2016, 3-5). Vuonna 2017 pelkästään pääkaupunkiseudulla asunnottomia yksin eläviä maahanmuuttajia oli 1500 ja perheitä 133 (ARA 2017, 2-6)

Asunnottomuus on ilmiö, kertoo Förssen, Roivainen, Ylinen & Heinonen, 2012, 224. Asunnottomuuteen kytkeytyy usein laaja-alaisesti huono-osaisuutta (Förssen ym. 2012, 224). Asunnottomuus on yhteiskunnallinen ilmiö, joka on huolestuttava yhteiskunnallinen ongelma, sillä se on yhteiskunnalle taloudellinen rasite. Se tuo myös mukanaan laaja-alaista huono-osaisuutta. Laaja-alaisella huono-osaisuudella tarkoitetaan sitä, että asunnottomuuden lisäksi henkilöllä voi olla päihdeongelmia tai esimerkiksi taloudellisia haasteita (Förssen ym. 2012, 224). Yksilön kannalta asunnottomuus on usein ilmiönä sellainen, että se vaikeuttaa kaikkia elämän alueita. Asunnottomuus aiheuttaa vaikeuksia esimerkiksi päästä suihkuun, pestä vaatteita ja tuntea turvallisuutta. Asunnottomien ihmisten on myös usein vaikeampi tehdä töitä, koska heillä ei ole mistään mistä lähteä töihin, tämän takia yksilön voi olla vaikea pysyä työelämässä. Asunnottomuus on siis negatiivinen ilmiö, niin yhteiskunnallisesta kuin, yksilöllisestä näkökulmasta.

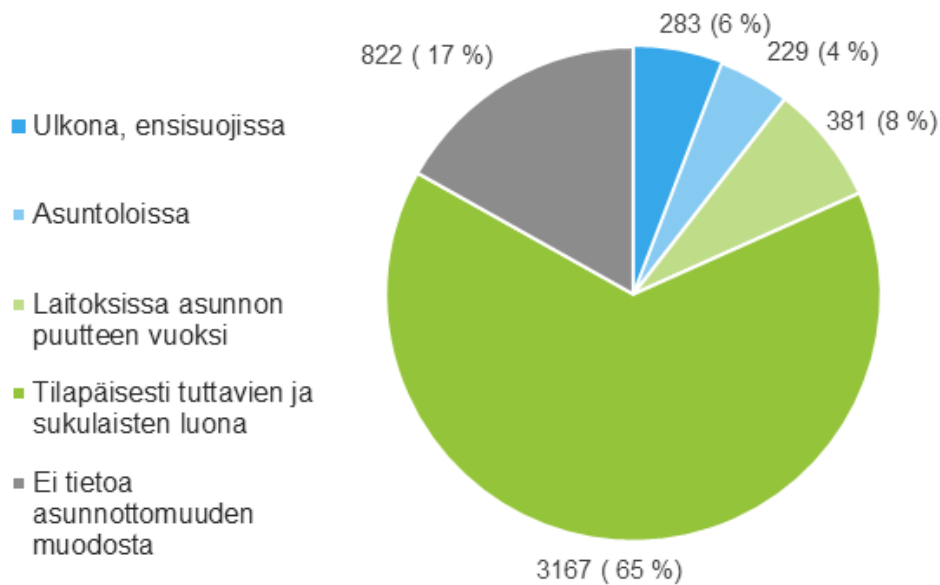
Asunnottomuus yleisesti ihmisten mielessä liitetään osaksi päihdeongelmaisia tai muita yhteiskunnan huono-osaisia tai moniongelmaisia. Ei ole kuitenkaan tavatonta, että henkilö joutuu yhtäkkiä asunnottomaksi ilman, että olisi mitään muita ongelmia, esimerkiksi päihteiden väärinkäyttöä tai pitkään jatkunutta maksukyvyttömyyttä. Näille syynä voi olla esimerkiksi äkillisestä työttömyydestä, vakavasta sairaudesta tai elämän kriisistä (Förssen ym. 2012, 224). Emme voi siis olettaa, että asunnottomuus olisi kehenkään kohdalla yksiselitteistä. Asunnottomuus voi siis aiheutua monenlaisista syistä, kuten yllättävästä elämäntilanteesta tai rahaongelmista.

Asunnottomuus on määrällisyydessään marginaalinen ongelma, mutta jos asunnottomuutta käsitellään ilmiön näkökulmasta, voidaan todeta, että se on koko yhteiskuntaa koskeva ongelma. Asunnottomuudelle ei ole yksinkertaista määritelmää, vaan se vaihtelee riippuen maasta ja aikakaudesta. Asunnottomuutta ei voida kuvata staattiseksi tilaksi, vaan se tulee määrittää ennemmin prosessinomaiseksi virraksi. Tällä tarkoite-

taan sitä, että samaan aikaan, kun asunnottomia poistuu, heitä tulee myös lisää. Asunnottomuuteen on suhtauduttu eri tavalla useissa eri länsimaissa ja siihen on yritetty käyttää erilaisia ratkaisuja, mutta edes vauraissa länsimaissa asunnottomuutta ei ole onnistuttu poistamaan. (Kettunen 2007: 280-281.)

Asunnottomuudelle on tehty useita erilaisia määritelmiä. Asunnottomuutta on määritelty esimerkiksi niin, että hän on ihminen, jolla ei ole minkäänlaista vakinaista yösijaa. Lisäksi asunnottomien määritelmään lasketaan ihmiset, jotka elävät turvattomissa elinolosuhteissa tai kaikki peruselinedellytykset eivät täyty. Peruselinedellytykseksi lasketaan muun muassa vesi, lämmitys ja valaistus. Suuret puutteet tai viat rakennuksessa vaikuttavat siihen, että peruselinedellytykset eivät täyty. Myös sellainen elintilanne, jonka katsotaan pitkäkestoisesti tai toistuvasti rikkovan perheen yksityisyyttä. (Mikkola 2010, 343.)

Lain näkökulmasta, taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus on määrittänyt asunnottomuuden toteutuvan silloin, kun ihmisellä ei ole vakituista yösijaa, hän on turvaton tai hänellä on epäterveellinen yösija. Ongelmana on myös se, että asuminen ilman peruselinedellytyksiä on kasvanut ja kohutuuttoman paljon pitkittyneet asunnon jonotusajat ovat tämän hetken suurimpia haasteita. Yleissopimuksen mukaan asunnottomaksi ei kuitenkaan lasketa liian suppeaa elintilaa, päivittäisiä ongelmia esimerkiksi veden ja sähkön kanssa tai elin oloja, jotka rikkovat esimerkiksi ihmisoikeuksia (Mikkola 2010, 343-344.)



Kuvio 1: Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen määrittäminen asunnottomuudesta. (Ara, 2018, Selvitys 3/2019: Asunnottomat 2018.)

Kuviosta 1 näkee hyvin ARA:n eli Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen määrittämiset asunnottomuudesta. Suomessa asunnottomuus määritellään usein valtion asuntopolitiikan asuntopolitiikka-asetelman mukaan. Se jakaa asunnottomuuden kuuteen erilaiseen ryhmään; Asunnottomuus on tilanne ja olosuhde, ei kenenkään ominaisuus.

Asunnottomuus on yhteiskunnallinen ongelma, jonka perimmäisiä syitä ovat eriarvoisuus, talouden suhdannevaihtelut sekä väestönkasvu ja kaupungistuminen. 1. Ulkona tai tilapäissuoijissa majoittuvat; 2. Yö-majoituksessa tai muussa asunnottomille suunnatuissa palveluissa asuvat; 3. Hoito- ja huolenpitokodeissa tai muualla asunnon puutteiden vuoksi asuvat; 4. Erilaisissa laitoksissa asunnottomuuden vuoksi olevat; 5. Vankilasta vapautuvat vangit, joilla ei ole tiedossa asuntoa ja 6. Tilapäisesti sukulaisilla tai ystävillä asunnottomuuden vuoksi asuvat (Korhonen 2002, 24.)

Asunnottomia henkilöitä on jonkun verran pyritty lokeroimaan kahteen eri ryhmään (Kananoja ym. 2017, 307). Ensimmäisessä ryhmässä ovat henkilöt, jotka majoittuvat ystävien tai tuttavien luona, eli he ovat ryhmänä henkilöitä, jotka majoittuvat toisten luona eivätkä ole ilman yösijää ainakaan kokoaikaisesti, mutta eivät ole virallisesti kuitenkaan missään asunnossa kirjoilla. Toisessa ryhmässä ovat muut henkilöt. Henkilöt

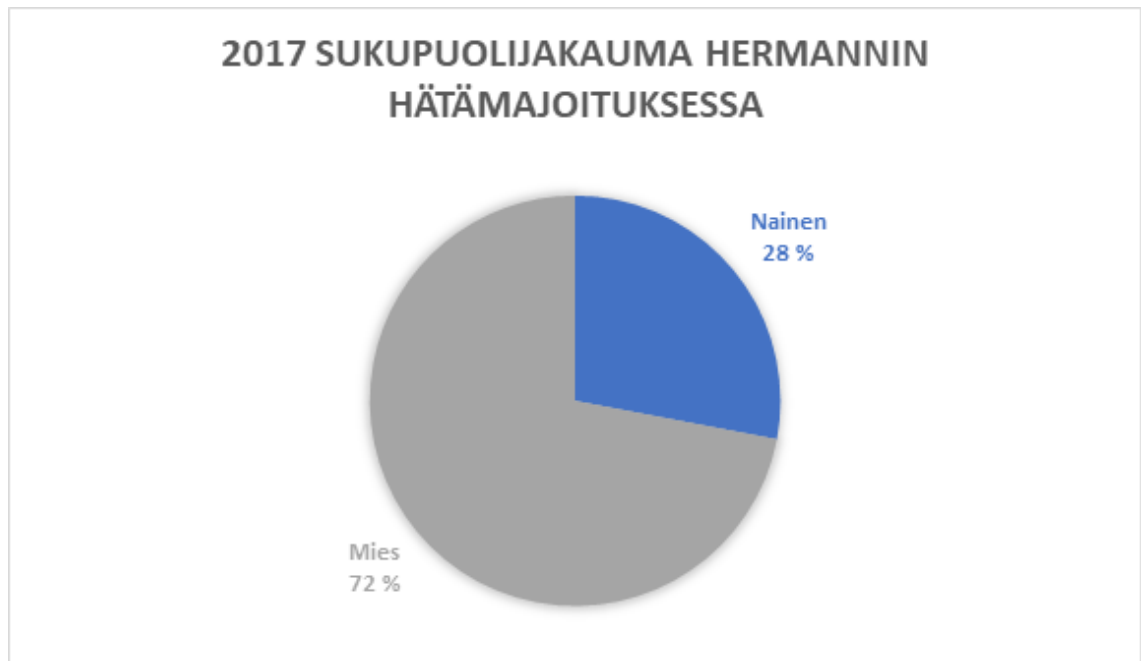
voidaan jakaa ryhmän sisällä pienempiin alaryhmiin asunnottomuuden pituuden mukaan; lyhyt vai pitkäaikainen ja/tai akuutti vai krooninen asunnottomuus (Kananen ym. 2017, 307). Näistä edellä mainituista voimme siis todeta sen, että asunnottomia on pyritty jo pidempään jakamaan erilaisiin kasteihin ja lokeroihin, mutta mitään varsinaisia lokeroiteja ei kuitenkaan ole. Ymmärrämme sen, että on paljon asunnottomia, jotka asuvat monista erinäisistä syistä hyvin erilaisissa olosuhteissa ja heidän palveluitansa tulisi kehittää asiakaslähtöisemmiksi. Emme usko, että asunnottomien lokerointi ja erilaisiin kasteihin laittaminen oikeastaan edesauttaisi ketään.

Asunnottomuus ei siis ole yksilön omaava ominaisuus vaan tila, johon asunnoton on erilaisista syistä päätenyt. Asunnottomuus ei pelkästään itsessään tarkoita asuntomarkkinoilta syrjäytymistä, vaan se tuo mukanaan syrjäytymistä sosiaalisista suhteista ja yhteisöllisyydestä. Asunnottomuuden katsotaan myös olevan yhteiskunnasta ulkopuolelle putoamisen, syrjäytymisen ja huono-osaisuuden seuraus. Kun asunnottomuus jatkuu yli vuoden tai henkilö on ollut toistuvasti asunnoton viimeisen kolmen vuoden aikana, käytetään nimikettä pitkäaikaisasunnoton. Pitkäaikaisasunnottomilla on suuri riski huono-osaisuuden kärjistymiseen. Tällä tarkoitetaan sitä, että henkilö kokee taloudellista huono-osaisuutta, köyhyyttä sekä vakavia terveysongelmia. (Bosisio-Hillner ja Kirsi-Marie Kaito 2017, 8).

Asunnottomuus voidaan yksikertaisemmillaan määrittää kahteen ryhmään absoluuttinen ja suhteellinen asunnottomuus. Absoluuttisen asunnottomuuden esimerkkinä voidaan käyttää ulkona-asuvaa asunnotonta. Suhteellisella asunnottomuudella taas tarkoitetaan asunnotonta, joka ei ole niin helposti nähtävissä esimerkiksi tuttavien luona asuvat. (Granfelt 1998: 54-55.)

## 2.1 Onko asunnottomien sukupuolijakaumissa eroja?

Kun tutkimme kirjallisuutta, huomasimme, että asunnottomuudessa on jonkinlaista sukupuolijakaumaa. Miesten koettu köyhyys ja asunnottomuus ovat yleisempää. Esimerkiksi Kuopiossa oli tutkittu vuonna 2010, että asunnottomia oli 276 henkilöä, joista 35% oli naisia (Förssen ym. 2012, 224). Mielestämme se on huomattava jakauma naisten ja miesten määrässä. Vivo ry:n määrällisestä tutkimuksesta selviää miesten ja naisten sukupuolijakaumia hyvin.



Kuvio 2: Hermannin hätämajoituksen sukupuolijakaumat (Hermannin hätämajoitus tilastot, 2017-2018).

Esimerkiksi vuonna 2017 Hermannin hätämajoituksen tekemässä tutkimuksessa asunnottomia naisia oli 3851 ja miehiä 9716. Prosentuaalisesti tämä tarkoittaa sitä, että hätämajoituksessa käyneitä naisia oli 28%, kun taas miehiä oli 72% (Hermannin hätämajoitus tilastot, 2017-2018). Naisten ja maahanmuuttajataustaisten henkilöiden määrä asunnottomissa on noussut 2000-luvun aikana.

Aran (2019, 5), mukaan Helsingissä vuonna 2018 yksineläviä asunnottomia on ollut 1818, joista naisia 651 eli 35%. Jos verrataan esimerkiksi vuoteen 2008, jolloin yksineläviä asunnottomia on ollut 3150, joista naisia on ollut 640 eli noin 20% (ARA 2009, 5). Voidaan siis todeta, että Helsingissä yksinelävistä naisten määrä on noussut huomattavasti viimeisen kymmenen vuoden aikana.

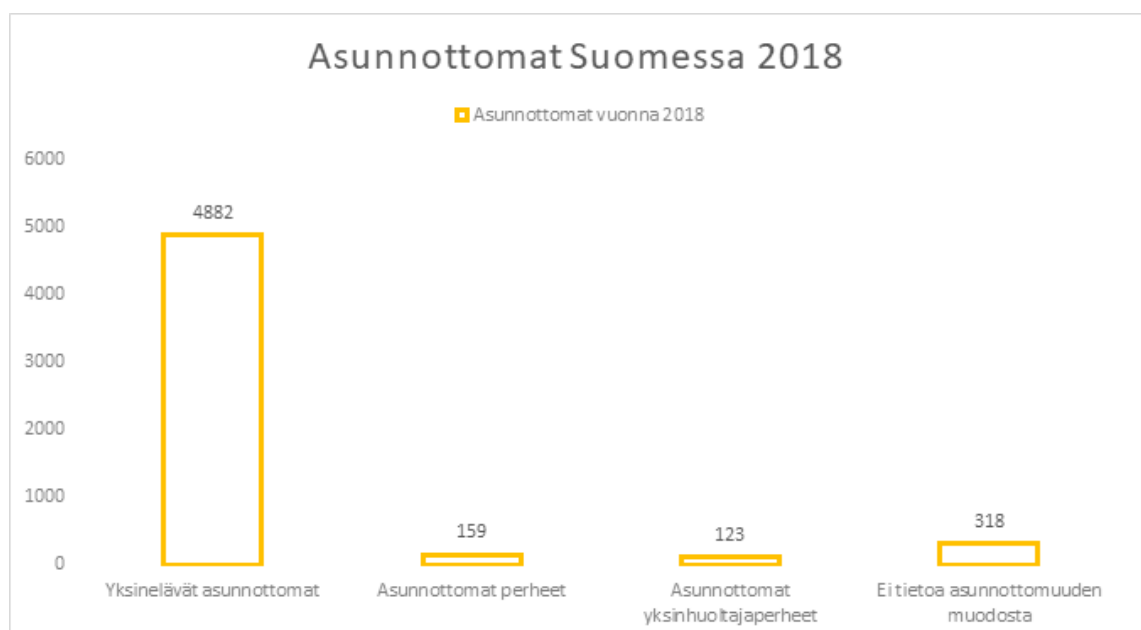
## 2.2 Asunnottomuus ja päihteet

Kankaanpää (2016, 52) on tehnyt Pro Gradun asunnottomien kokemuksista pääkaupunkiseudulla. Suurin osa hänen haastattelemistansa asunnottomista kertoi, että heillä on kokemusta päihteistä. Melkein jokaisella pääkaupunkiseudun asunnottomalla päihteet olivat ennen tai olivat tulleet asunnottomuuden kautta elämään mukaan (Kankaanpää 2016, 52). Mielestämme oli herättävää huomata, että suurella osalla asunnottomista,

joita Kankaanpää oli haastatellut, päihteet olivat tulleet elämään mukaan jopa nuoruusiällä. Asunnottomat olivat myös kertoneet, että he määrittelivät usein itsensä ensi kertaa päihdeongelmalliseksi vasta silloin kun, he kohtasivat elämässään jonkin muun kriisin tai suuren ongelman, joka ei ollut päihteiden väärinkäyttö. (Kankaanpää 2016, 53.) Kriiseiksi tai ongelmaksi asunnottomat olivat kuvanneet asunnottomaksi tulemistä ja/tai nuoruusiällä ollutta ujoutta ja ongelmia normaalissa sosiaalisessa kanssakäymisessä, joka oli myöhemmin muuttunut totaaliseksi tai osittaiseksi syrjäytymiseksi yhteiskunnasta. Alkoholinkäyttöä asunnottomat yleensä perustelevat sillä, että se antaa heille rohkaisua ja auttaa heitä selviämään henkisesti rankasta asunnottomuudesta (Kankaanpää 2016, 53).

Toinen asia, jota pohdimme asunnottomuuteen liittyvien kirjallisuutta ja aineistoja tutkiessa oli se, että päihteiden ja asunnottomuuden yhteyttä ei ole juurikaan tutkittu. Kun tarkastelee erilaisia lähteitä, pystyy niistä ymmärtämään sen, että osalle asunnottomista myös päihteet ovat ongelma. Lähteistä voidaan myös vetää johtopäätös, että isolla osalla asunnottomista on ollut päihteiden väärinkäyttö osana elämää jo ennen asunnottomuutta tai tullut osaksi elämää asunnottomuuden kautta. Päihteet eivät ole kuitenkaan osa kaikkien asunnottomien elämää. Helsingissä tällä hetkellä asunnottomille kohdennettujen palveluiden suuntaus on se, että suurimmassa osassa päihteiden käyttö on sallittua. Päihteiden käyttö esimerkiksi hätämajoituksissa ei ole sallittua, mutta niihin on oikeus saapua päihteiden vaikutuksen alaisena.

### 3 Asunnottomuus Suomessa





Taulukko 1: Asunnottomuuden muodot (Ara, 2018, selvitys 3/2019: Asunnottomat 2018.)

Taulukko 1 kuvaa kolmea eri asunnottomuuden muotoa. Muotoina toimivat yksinelävät asunnottomat, asunnottomat perheet, asunnottomat yksinhuoltaperheet sekä asunnottomat, joiden asunnottomuuden muodosta ei ole tietoa. Ei tietoa asunnottomuuden muodosta olevat henkilöt tarkoittavat tässä kohtaa niitä, jotka asuvat portaikoissa, ensisuojoissa tai ulkona (ARA 2018, 7). Taulukossa ei ole eriteltynä maahanmuuttajataustaisia tai maahanmuuttajataustaisia perheitä. Taulukko kuvaa mielestämme hyvin sitä, kuinka paljon yksineläviä asunnottomia on verrattuna perheisiin. Yksinelävistä asunnottomista 1162 oli pitkäaikaisasunnottomia (ARA 2018, 6).

### 3.1 Asunnottomuus Helsingissä



Taulukko 2: Asunnottomuuden keskittyneisyys pääkaupunkiseudulla (Ara, 2018, selvitys 3/2019: Asunnottomat 2018).

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA 2018, 3) kertoo, että yli 55% suomalaisista asunnottomista asuu pääkaupunkiseudulla. Muuttoliike ja töiden hakeminen pääkaupunkiseudulta on yksi juuri syy asunnottomuuden keskittyneisyydelle pääkaupunkiseudulla (Y-säätiö 2019, 10.)

Pääkaupunkiseudulla ja etenkin Helsingissä asuntomarkkinoilla kysyntä on kova. Kysynnän takia asunnoista kilpailu on kovaa ja vuokrataso on kovempi. Helsinkiin on keskittynyt huomattava osa eli noin 60 prosenttia koko Suomen kohtuuhintaisista vuokra-

asunnoista, joiden hakijoille on laitettu tulorajat. Vapaiden asuntomarkkinoiden kysynnän kasvaessa asuntojen hinnat ovat lähteneet nousuun ja vuokrataso on noussut korkeaksi. Näin ollen esimerkiksi sosiaalietuuksilla kokonaan tai osittain elävien taloudellinen tila on heikentynyt, koska Kansaneläkelaitoksen määrittämä yksinelävän kohtuulliset asumiskustannukset eivät enää kata realistisia kustannuksia isoissa kaupungeissa, kuten Helsingissä. (Helsingin kaupunki 2015; Tilastokeskus 2015) Kansaneläkelaitoksen toimeentulotuelle määrittelemä kohtuullinen asumismeno Helsingissä asuvalle on 675 euroa kuukaudessa (Kela 2018, 7). Helsingissä vuonna 2018 35 neliön yksión keskivuokra vapaarahoitteisella asunnolla on ollut 847,35 euroa kuukaudessa ja Ara-vuokra-asunnon vuokra on ollut keskimäärin kuussa 511,35 (Ylä-Jaro 2019, 1). Vapaarahoitteisten asuntojen vuokratulot ovat ylittäneet reilusti KELA:n asettamat kohtuullisten vuokrakustannuksien rajan, joka voi aiheuttaa jo valmiiksi huonotuloiselle ihmiselle taloudellisia ongelmia ja pahimmassa tapauksessa ajaa ihmisen asunnottomaksi.

Helsingin asunnottomien tilastointia on katsottu kolmesta eri lähteestä vuonna 2018. Kolme eri lähdettä ovat olleet sosiaalitoimen asiakkaat, kaupungin vuokra-asuntoja hakevat sekä kelan toimeentulotuen perusosansaajat (ARA 2018, 4). Aiempina vuosina Helsingin kaupunki on tilastoinut asunnottomia vain ulkona asuvista asunnottomista ja silloin tilastoinnit perustuivat arvioon (ARA 2018, 4). Voimme siis todeta tässä kohtaa, että vuonna 2018 tehty uusi tilastointijärjestelmä on turvallisempi sekä luotettavampi. Ara (2018, 4) kertoo, että Helsingin kaupungissa ei esiinny niinkään pitkäaikaisasunnottomuutta, vaan asunnottomuus perustuu niihin henkilöihin, jotka asuvat hetkellisesti ystävien, sukulaisten tai läheisten luona. Asunnottomuusjaksot ovat olleet erimittaisia. Eli niissäkään ei ole varsinaisesti selkeää jakoa siitä, että asunnottomat elisivät hetkittäin tai pitkäaikaisesti läheisen luona (ARA 2018, 4). Maahanmuuttajataustaisten asunnottomien asunnottomuusajat epäillään olevan pitkiä (ARA 2018, 4). ARAN (2018, 4) tekemästä tilastotutkimuksesta selviää, että usein maahanmuuttajataustaiset oleskelevat yhdessä tuttavien luona, jolloin jonkun läheisen luona on mahdollisesti monta maahanmuuttajataustaista aikuista asunnottomia. Maahanmuuttajataustaisten ihmisten lisäksi asunnottomat perheet ja pariskunnat myös oleskelevat tuttavapiirin luona asunnottomuusaikansa. (ARA 2018, 4).

### 3.2 Asunnottomien palvelut Helsingissä

Helsingin kaupungin järjestämät asunnottomien palvelut ovat olleet kovassa muutoksessa viimeisen vuosikymmenen aikana. Erilaiset ohjelmat kuten Paavo I ja Paavo II ovat muuttaneet palveluita tämän hetkiseen muotoon. Tämän hetkisiä kohdennettuja palveluita asunnottomille Helsingissä järjestävät julkinen, yksityinen ja kolmas sektori. Helsingin kaupungilla asunnottomille suunnattuja palveluita on; Hietaniemen palvelukeskus, jossa tarjotaan asumiskeskuksen asumispäivystys ja tilapäinen asumispalvelu. Mielenterveys- ja päihdekuntoutujille on tarjolla tukiasunnot, palveluasuminen, kuntouttava asuminen ja perhehoito sekä Asumisentuki; asumistuen tukiasunto, asumisen tuen mielenterveysasiakkaiden asumispalvelut, asumisen tuen asumispalvelut, asumisentuen palvelukeskuspalvelut, kriisimajoitus, asumisentuen majoituspalvelut, Toukolakodin asumispalvelut, mielenterveysasiakkaiden perhehoito, asunnottomien terveyspalvelut ja hätämajoitus. Kaikille tarkoitettuja on tukiasuminen ja tukikodit. Kolmannella sektorilla on useita eri tahoja, jotka järjestävät erilaisia palveluita. Palveluita järjestävät esimerkiksi seurakunnat, vailla vakinaista asuntoa ry ja Vivo ry. Palveluita ovat esimerkiksi vapaaehtoistoiminnakeskus, yökeskus, asumisneuvonta, yökiittäjät ja paperittomille suunnattu hätämajoitus. (Helsingin Kaupunki 2017, 26).

Kaupungin järjestämät palvelut voidaan jäsentää kahteen eri kategoriaan: terveys- ja sosiaalipalvelut. Asunnottomat henkilöt ovat oikeutettuja saamaan julkiselta terveydenhuollosta niitä palveluita mitä asunnollisetkin henkilöt. Tällä tarkoitamme sitä, että asunnottomat ovat oikeutettuja saamaan samoja terveyspalveluita, kuin muut kaupungin asukkaat. Esimerkiksi, kun asunnoton tarvitsee terveyspalveluita, hän voi itse hakeutua siihen terveyskeskukseen, mihin hän haluaa hakeutua. Tällä pyritään tekemään palveluista matala kynnyksellisiä myös asunnottomille sen sijasta, että olisi määritelty yksi tietty terveyskeskus, jota asunnoton voi käyttää. Jos henkilö tarvitsee jatkohoitoa, ohjataan hänet terveyskeskukselta oikean palvelun piiriin hänen syntymäkuukautensa perusteella. (Helsingin kaupunki 2017, 24.)

Asunnottomille järjestettäviä asumisen palveluita ovat tukiasuminen, tuettu asuminen ja palveluasuminen. Tukiasumisella tarkoitetaan joko itsenäistä asumista pien-, solutuki- tai tukiasunnossa. Tuetulla ja palveluasunnolla tarkoitetaan asukkaille järjestettyä ympärivuorokautista tukea. Molemmat palvelut ovat lähtökohtaisesti ulkoistettu kaupungin toimesta, eli toimivat kaupungin järjestämänä ostopalveluna eri palveluntuottajilta. Arviointi ja sijoittamistyöllä tarkoitetaan sitä, että asiakkaiden palveluiden tarve arvioidaan ja heidät sijoitetaan palveluntarpeen mukaisiin palveluihin. Helsingin

kaupunki järjestää palveluita sosiaalihuoltolain perusteella ja sen palvelut ovat suunnattu heille, jotka ovat niihin oikeutettuja sosiaalihuoltolain perusteella. Esimerkiksi paperittomat maahanmuuttajat eivät ole sosiaalihuoltolain perusteella oikeutettuja asumisen tuen palveluihin. Asumisen tuen yksikkö vastaa vain täysi-ikäisten, lapsettomien sekä mielenterveyskuntoutujen asumispalveluista. Esimerkiksi lapsiperheiden asunnottomuutta ja siihen liittyviä palveluita hoitaa lastensuojelu. Näin ollen voidaan sanoa, että asumisen tuen yksikkö hoitaa vain osan asunnottomista, muut asunnottomat hoidetaan muiden sosiaalialan toimijoiden takia. (Helsingin kaupunki 2017, 21.)

Helsingin kaupungilla on myös kriisimajoitusta. Kriisimajoituksen on tarkoitus olla viimeinen vaihtoehto, jos muuta majoitus vaihtoehtoa ei löydy ja asiakkaan edellytykset kriisimajoitukseen täyttyvät (Helsingin kaupunki 2017, 21.) Esimerkiksi kriisimajoituksen edellytykset eivät täyty, jos katsotaan, että henkilöllä on tuttavita tai tukiverkko, jonka luona hän voi majoittua, eikä niin sanottua uhkaa joutua kadulle asumaan ole. Edellytykset eivät nähdä täyttyvän, jos henkilöllä ei ole väkivallanuhkaa majoituspaikassa tai henkilön ei koeta saavan tarpeeksi tukea kriisimajoituksessa esimerkiksi mielenterveys- tai päihdeongelmien takia. (Kouhi 2014, 26). Kriisimajoituksen on tarkoitus olla väliaikaista ajallisesti noin yhdestä kolmeen kuukauteen. Kriisimajoituksen kautta on mahdollista saada pitempiaikaisempi asunto, jos asumisaika kriisimajoituksessa sujuu ongelmitta. Palveluun on mahdollista päästä aikuissosiaalityön kautta.

Palveluiden tämän hetkinen tilanne on se, että kaupungin toimesta on käytössä, vain Hietaniemenkadun palvelukeskus, jonka asiakaskapasiteetti ei vastaa tarvetta. Kuten totesimme myös aikaisemmin, kaikki asunnottomat eivät edes hakeudu sinne, sillä sinne pääsy ei edellytä sitä, että asiakas olisi selvinpäin. Kuten liitteessä 3 todetaan, hietaniemenkadulta ulosjääneitä on lähtökohtaisesti joka kuukausi:

Hietaniemenkadulta ulosjääneet 2018:

Toukokuu 33

Kesäkuu 3

Syyskuu 40

Lokakuu 20

#### 4 Asunnottomuuden syyt

Asunnottomuudelle on vaikea määrittää yhtä syytä, siitä miksi ihminen on joutunut asunnottomaksi. Siihen voi vaikuttaa useat erilaiset tekijät ja jokaisella yksilöllä on henkilökohtaiset syyt miksi he ovat päätyneet asunnottomaksi. Asunnottomuuden ei voida katsoa johtuvan ainoastaan yksilön henkilökohtaisista valinnoista, vaan siihen linkittyy esimerkiksi muuttoliikenne, asuntomarkkinoiden hintojen nousu tai asuntojen vähäinen tarjonta ja työmarkkinat. (Juurinen & Virtanen-Olejniczak 2008, 143.) Asunnottomuutta edellyttävänä aikana on usein taustalla asunnon irtisanominen tai häätö. Nämä voivat johtua esimerkiksi päihteiden väärinkäytöstä, taloudelliset ongelmat, asumiskyvyn puute ja elämäntilanteen muutos.

Asunnottomuudelle yhtä tiettyä syytä on vaikea hakea, sillä se on hyvin tapauskohtaista. Asunnottomuuden taustalla on olemassa tiettyjä yhteiskunnallisia ilmiöitä, jonka takia asunnottomuutta syntyy. Näihin puuttumalla voidaan vaikuttaa asunnottomuuden vähentymiseen ja ennaltaehkäisemiseen mutta, ne eivät kuitenkaan suoranaisesti poista asunnottomuutta kokonaisuudessaan. Yksi tällaisista tekijöistä on asuntojen edullisuus. Ei ole mitään tiettyä kansainvälistä sopimusta siitä, miten asuntojen vuokrat tulisi määrittää. On annettu niin sanottuja reunaehtoja sille, ettei asuntojen vuokrahinnat saa olla sellaisia, että ne ajaisivat perheen rahalliseen ahdinkoon. Selkeää kattoa asuntojen hinnoille ei ole annettu, mutta esimerkiksi vuokrahintojen nostolle on annettu tietty prosentuaalinen raja vuodessa. (Mikkola 2010, 345.)

Asunnottomuutta aiheuttavia tekijöitä voidaan jakaa kolmeen eri kategoriaan; rakenteellisiin, sosiaalisiin tekijöihin ja välittömiin.

##### 4.1 Rakenteelliset syyt asunnottomuuteen

Asunnottomuuden suurin rakenteellinen syy on muuttoliikenne, etenkin Helsingissä ja muualla pääkaupunkiseudulla (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2011, 51). Muuttoliikenne pääkaupunkiseudulle ja etenkin Helsinkiin on niin kova, ettei asuntotarjonta ole riittävä verrattuna asunnonhakijoihin. Kysynnän ylittäessä tarjonnan myös asuntojen hinnat nousevat ja näin ollen pienituloiset eivät ole kykeneviä vuokraamaan asuntoa tai vuokramenot ovat kohtuuttomat tuloihin nähden. Myös kysynnän lisääntyessä etenkin pienien asuntojen hinnat nousevat ja niiden kysyntä nyky-yhteiskunnassa on suuri.

Ilmiön seurauksena, etenkin pienituloiset ovat riskissä joutua asunnottomiksi. Asuntomarkkinoista johtuva asunnottomuus on yleisesti lyhytaikaista ja satunnaista. Maahanmuuttajien asunnottomuuden suurimmaksi syyksi on määritelty Helsinkiin hakeutuminen muualta paikkakunnalta ilman tietoa työpaikasta tai toimeentulosta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2011, 51.) Erilaiset elämäntilanteet ja niiden muutokset aiheuttavat myös asunnottomuutta, tällaisia yleisemmin ovat avio- ja avoerot. Kyseisissä tapauksissa mies on yleensä se osapuoli, joka joutuu asunnottomaksi. Nuorten suurimmat asunnottomuuden syyt ovat ongelmat elämänhallinnassa sekä päihdeongelmat (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2011, 51.)

Muita asunnottomuuden aiheuttavia rakenteellisia tekijöitä ovat muun muassa mielen-terveyden tuki- ja hoitomahdollisuuksien puute sekä niiden vaikea saatavuus ja tiettyjen henkilöiden tai ryhmien sosiaalinen ja/tai juridinen syrjintä. Ei ole selvää, että henkilö kärsisi vain yhdestä tekijästä vaan yleensä rakenteelliset ongelmat sitoutuvat yhteen. (Korhonen 2002, 25.) Esimerkiksi mielenterveyskuntoutuja, joka on joutunut jäämään pois työelämästä hetkellisesti tai pysyvästi on pienituloinen, jolloin asunnon tarve on sellainen, että saatavan asunnon vuokra pitää olla matala. Etenkin pääkaupunkiseudulla edullisten asuntojen kysyntä on valtava, jonka takia henkilö, jolla ei ole työpaikkaa ei välttämättä ole vuokranantajan mielestä ensisijainen ehdokas vuokralaiseksi, jos asunnon ottajia on useita. Näin ollen rakenteelliset ongelmat saattavat olla toisiinsa sidonnaisia.

Rakenteellisiin tekijöihin pystytään vaikuttamaan esimerkiksi lainsäädännöllä ja yhteiskunnanrakenteilla. Yksi rakenteellinen korjattava ongelma on asuntomarkkinoiden oikeudenmukaisuus. Asuntomarkkinoiden oikeudenmukaisuudella voidaan käytännössä vaikuttaa asunnottomuuteen niin parantavasti, kuin ennaltaehkäisevästi. Oikeudenmukaisilla asuntomarkkinoilla tarkoitetaan asuntomarkkinoita koskevaa lainsäädäntöä, asumisturvaa, vuokralaisten suojelua ja asunnonkäytönehtoja ja mahdollisuuksia. Näillä kaikilla elementeillä voidaan turvata oikeudenmukaisuus asuntomarkkinoilla. Jos oikeudenmukaisuus asuntomarkkinoilla toteutuisi täydellisesti, tarkoittaisi se sitä, että kaikille löytyisi asumisvaihtoehtoja, joihin heillä olisi varaa. (Saari ja Yeung 2007, 292-294.)

#### 4.2 Asunnottomuuden sosiaaliset tekijät

Asunnottomuuden myötä ihmisestä tulee koditon, jolloin ihminen menettää yhden osan sosiaalisesta ympäristöstään ja tästä usein seuraa juurettomuutta (Förssen ym. 2012, 224.) Asunnottomuuden sosiaalisia tekijöitä ja niiden vaikutusta asunnottomuuteen ei ole tutkittu yhtä paljon, kuin esimerkiksi rakenteellisia tekijöitä. Sosiaaliset tekijät ovat niin sanottu välitila, joilla tarkoitetaan sitä, että asunnottomuus on joko suoraan aiheutunut niistä tai se on ollut osa syy niihin. Sosiaalisia tekijöitä voi olla esimerkiksi mielenterveysongelmat, työttömyys, vuokravelka ja sosiaaliset suhteet (Korhonen 2002, 25.) Elämäntilanteen muutos voi olla myös yksi asunnottomuuteen johtava tekijä esimerkiksi miehillä parisuhteen päättyessä on suurempi riski jäädä asunnottomaksi. Usein mies on se jäsen, joka muuttaa parisuhteen päättyessä asunnosta pois ja vain näin ollen päätyä asunnottomaksi. (Kuikka & Suonio 2012, 232.) Esimerkiksi myös maksuhäiriömerkintä voi vaikeuttaa asunnon saantia etenkin, jos kyseisellä henkilöllä on vuokravelkaa.

#### 4.3 Asunnottomuuden välittömät tekijät

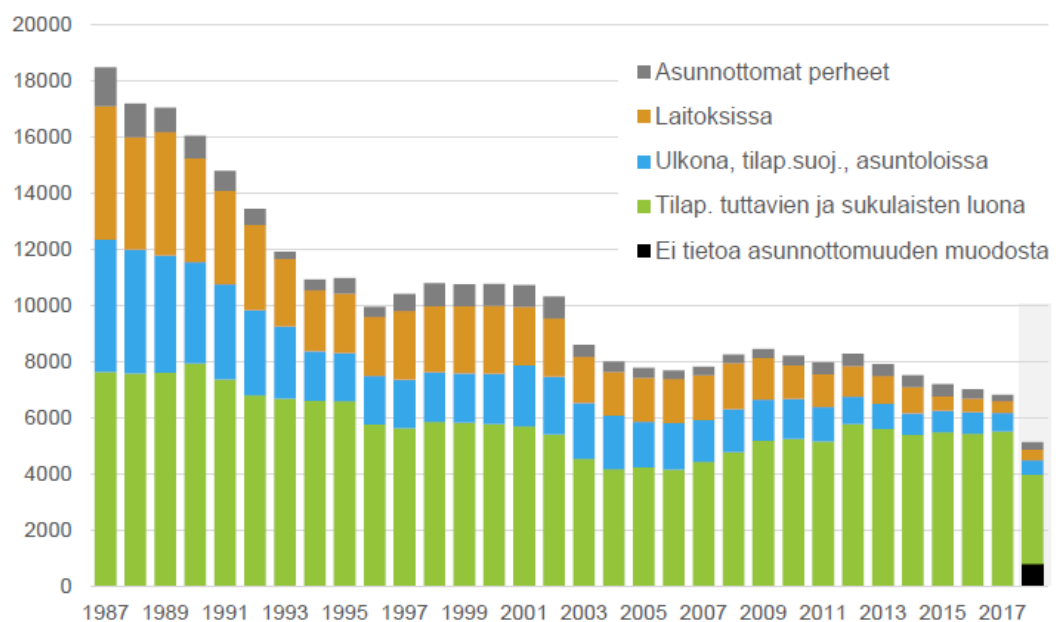
Välittömiin syihin kuuluu esimerkiksi henkilökohtainen omaisuus ja elämänhistoria. Esimerkiksi oman päihdetaustan takia, ihminen voi pikkuhiljaa ajautua tilanteeseen, joka voi pahimmassa tapauksessa johtaa esimerkiksi sosiaaliseen syrjäytymiseen ja asunnottomuuteen. Näin ollen välittömät tekijät, eivät välttämättä ole suoranainen syy asunnottomuuteen, mutta ne saattavat edesauttaa siihen päätymistä. On nähtävissä tiettyjä välittömiä riskejä, jotka ovat usealla asunnottomalla; heikkotasoisissa laitoksissa tai sijaisperheissä kasvaminen, psykiatrinen sairaala- tai vankilatausta, riidat perheen kanssa, heikko koulutustaso tai koulutuksen keskeyttäminen, heikko työmarkkina-asema, päihteiden väärinkäyttö ja pitkäaikaistyöttömyys. (Korhonen 2002, 25.)

#### 5 Asunnottomuuden vähentäminen yleisesti

Tilastojen mukaan asunnottomuus on ollut laskussa vuodesta 1980 (ARA 2018, 7.) Alla olevasta taulukosta 2 voimme huomata, kuinka asunnottomuus on vähentynyt 30-vuodessa. Tilapäisesti tuttavien ja/tai sukulaisten luona asuvat ovat määrällisesti pysyneet 30-vuoden ajan suurimpana asunnottomuusryhmänä, kuten taulukosta 2 voimme sen todeta. Laitoksissa, sekä kaduilla, ulkona tai tilapäisissä ensikodeissa olevat asunnottomat ovat vähentyneet vuosien varrella. ARA (2018, 7) kertoo, että syy tälle on selvä: vuosien varrella on vähennetty ja karsittu erilaisia turva- ja tilapäismajoituksia, jolloin ystävien ja tuttavien luona oleskelu on todennäköisesti asunnottomalle helpompaa sekä turvallisempaa.

Myös asunnottomuuden kohdalla sen yhtenä vähentämistoimenpiteenä nähdään ennaltaehkäisy. Ennaltaehkäisyllä tarkoitetaan työtä, jolla pyritään estämään ihmisiä päätyästä asunnottomaksi. Vuonna 2016 käynnistettiin AUNE-hanke, jonka tarkoitus on ennaltaehkäistä asunnottomuutta ja sen uusiutumista. AUNE-hankkeessa ennaltaehkäisy jaetaan kolmeen eri ryhmään. Ensimmäinen ennaltaehkäisevä toimenpide on se, että vahvistetaan koko kansalle asunnottomuudelta suojaavia tekijöitä. Näillä tarkoitetaan esimerkiksi hyvinvoinnin edistämistä ja riittävää asuntokantaa. Toinen tekijä on asunnottomuuden välittömään riskiryhmään esimerkiksi ihmisiin, jotka ovat saamassa hädän asunnostaan. Kolmas kohdennettu ennaltaehkäisevien ryhmä on ihmiset, jotka ovat jo kerran olleet asunnottomana, tämän ryhmän ennaltaehkäisyllä pyritään siihen, ettei asunnottomuus uusiutuisi. (Karppinen 2018, 12.)

### 5.1 Asunnottomuuden vähentäminen Helsingissä



Taulukko 3: Asunnottomuuden vähentyminen vuosien 1987-2017 aikana (Ara, 2018, selvitys 3/2019: Asunnottomat 2018.)

Taulukosta 3 näemme hyvin, kuinka asunnottomuus on vähentynyt 30-vuoden aikana. 1990-luvun lopulla asunnottomuus ei juurikaan laskenut vaan pysyi samana, mutta 2000-luvun alussa asunnottomien määrä lähti uudelleen vähentymään. Taulukko 3 kuvaa hyvin sitä todellisuutta kuinka paljon tilapäisesti asutaan tuttavien tai sukulaisten luona. He ovat tämän taulukon mukaan suurin asunnottomien ryhmä ollut viimeisten 30-vuoden aikana.



Helsingissä asunnottomuuden vähentämiseen liittyviä toimenpiteitä tehdään yhteistyössä kolmen eri toimijan kesken; Sosiaali- ja terveystoimialan, kaupunkiympäristön toimialalla ja keskushallinnossa. Vuodelle 2017-2021 on luotu yhteinen strategia ja tavoitteet asunnottomuuden vähentämiseksi. (Bosisio-Hillber ja Kaito 2017, 42.) Vuoden 2017-2021 aikana Helsingin kaupunki tulee keskittymään kohtuuhintaisten asuntojen rakentamiseen ja pyrkii selvittämään toimenpiteitä asuntojen hintojen nousun estämiseksi. Helsinki erottuu muista kaupungeista asuntokannaltaan. Vuokra-asuntojen tarjonta on keskittynyt Helsinkiin. Pääkaupunkiseudun (Helsinki, Espoo, Kauniainen ja Vantaa) vuokra-asunnoista noin 60%, noin 50% Ara-asunnoista sekä yli 60% vapaarahoitteisista vuokra-asunnoista on keskittynyt Helsinkiin. (Bosisio-Hillber ja Kaito 2017, 3-9.)

Helsingin kaupunki määrittää asunnottomuuden vähentämistoimenpiteitä, kohdennettuina tiettyyn kohderyhmään asunnottomuuden sisällä. Tällä tarkoitetaan sitä, että esimerkiksi nuoriin tai maahanmuuttajiin on erilaiset tukitoimet ja vähentämisstrategia. Vuosina 2013-2016, Helsingin kaupungin toimenpiteet nuorien asunnottomien tilan parantamiseksi oli koostunut lähinnä asuntokaavoitukseen. Tällä tarkoitetaan sitä, että Helsingin kaupunki oli lisännyt asunnoille tarkoitettuja kaavapaikkojen määrää. Asuntokaavoituksen paikkojen nostolla ei kuitenkaan voida varmistaa sitä millaisia asuntoja rakennetaan tai kuka ne rakennuttavat. Opiskelija-asuntoja oli vuonna 2017 rakenteilla 122 ja tontteja oli varattu kaupungin alueelta noin 700 opiskelija-asunnon verran. Nuorisolle tarkoitettuja asuntoja on ollut rakenteilla 92 ja kaavoitettu 500 nuorisoasunnon verran. Kaupunki kokee myös, että kohtuuhintaiset asunnot ovat soveltuvia nuorisolle matalan vuokratason ansiosta. Vuonna 2016 matalavuokraisia asuntoja valmistui 200 ja samaan aikaan niitä alettiin rakentaa yli 800. (Bosisio-Hillber ja Kaito 2017, 31.)

Helsingin väestönkasvu on viime vuosina ollut vahvasti riippuvainen maahanmuutosta ja maahanmuuttajien Suomen sisäisestä muuttoliikkeestä. Esimerkiksi vuonna 2016 Helsingin väestö kasvoi noin 6 900 eli prosentuaalisesti noin 1,1%. Väestönkasvusta noin 72 prosenttia tuli ulkomaalaistaustaisista henkilöistä. (Bosisio-Hillber ja Kaito 2017, 9.) Vaikka väestönkasvu on maahanmuuttajapainotteista, on sen todellista määrää vaikea arvioida, koska esimerkiksi paperittomien muuttoliikkeen tilastointia ei ole. Maahanmuuttajataustaiset ja paperittomat asuvat myös usein ystävien ja perheiden luona. Tämän takia heidän keskuudessaan asunnottomien määrää on vaikea arvioida.

## 5.2 Nimi ovesa- työryhmä

Ympäristöministeri asetti vuonna 2007 työryhmän, jonka tarkoituksena oli ensin arvioida asunnottomuutta niin sosiaalisesta, taloudellisesta ja oikeudellisesta näkökulmasta. Työryhmän toinen agenda oli arvioida sosiaali- ja terveystaloutta siitä näkökulmasta, kuinka hyvin ne pystyvät ennaltaehkäisemään pitkäaikaisasunnottomuutta. Työryhmän tehtävä oli luoda toimenpide ehdotuksia, jonka avulla voitaisiin vähentää ja ennaltaehkäistä pitkäaikaisasunnottomuutta. (Ympäristö ministeriö 2015, 4).

Työryhmän perustamisen takana oli eettisiä syitä, sillä ympäristöministeriön tärkeänä tehtävänä on poistaa tai vähentää asunnottomuutta jo pelkästään ihmisarvon takia. Ympäristöministeriö katsoi, että asunnottomuus loukkaa yksilön ihmisarvoa ja näin ollen valtion on pyrittävä ennaltaehkäisemään ja poistamaan asunnottomuutta. Suoranaisesti Suomen laki ei anna yksilölle subjektiivista oikeutta vaatia julkista valtaa tarjoamaan asuntoa, mutta esimerkiksi lainsäädäntö takaa jokaiselle oikeuden kotirauhaan ja yksityisyydensuojaan. Valtiolla ei ole siis suoranaista asunnon anto velvollisuutta, mutta sen tulee lain mukaan pyrkiä auttamaan yksilöä asunnon hankinnassa. Jokaisella yksilöllä on myös perustuslaillinen oikeus riittävään toimeentuloon, Sosiaali- ja terveysalan palveluihin ja huolenpitoon (Ympäristö ministeriö 2015, 9).

Työryhmä päätti asettaa tavoitteekseen sen, että pitkäaikaisasunnottomuutta pyritään vähentämään puolella vuoteen 2011 mennessä verrattuna vuoden 2007 pitkäaikaisasunnottomuuteen ja poistamaan pitkäaikaisasunnottomuus kokonaan vuoteen 2015 mennessä. Työryhmä arvioi, että pitkäaikaisasunnottomia on kolmas osa kaikista asunnottomista vuonna 2007 eli noin 2500 ihmistä, joista noin 2000 on pääkaupunkiseudulla, joista taas Helsingissä 1600. (Ympäristö ministeriö 2015, 13).

Työryhmä loi uuden toimintasuunnitelman pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämiseksi, tästä ratkaisuehdotuksesta käytettiin nimikettä nimi ovesa. Toimintamallin ideana oli saada pitkäaikaisasunnottomat ensisijaisesti asumissuhteeseen, joka perustuu lainsäädännöllisesti huonevuokralakiin asuntoloiden sijan. Vuonna 2007 asuntoissa ei solmittu huonevuokralain mukaisia vuokrasopimuksia. Työryhmä koki, tämän olevan tarpeellista muuttua ja näin ollen asuntoloihin haluttiin tehdä suuria muutoksia. Koettiin kuitenkin tarpeellisena muistaa yksilölliset tarpeet tukeen ja apuun, jonka perusteella päädyttiin ratkaisuun, että tarvittavat tukitoimet esimerkiksi tukiasuminen voitaisiin suorittaa kotihoitona. (Ympäristö ministeriö 2015, 15).

Työryhmä päätyi luomaan kohdennettuja toimenpiteitä, joiden avulla oli tarkoitus ensin puolittaa pitkäaikaisasunnottomuus ja sen jälkeen poistaa se kokonaan. Ensimmäinen toimenpide oli asuntoloiden muunto-ohjelma. Vuonna 2007 Helsingissä oli käytössä 750 asuntolapaikkaa, joidenka ylläpitäjänä oli lähinnä kolmas sektori. Asuntoloiden asukkaiden kustannukset rahoitettiin lähtökohtaisesti Helsingin Kaupungin maksusitoumuksilla. Aikaisemmin myös yksityinen sektori oli mukana asuntolapaikkojen järjestämisessä, jolloin asuntolapaikkoja oli enimmillään yhteensä 4000 paikkaa. Työryhmän mukaan asuntolapaikat eivät ole pysyviä, eikä se ratkaise asunnottomuutta. Asuntoloiden tavoite oli se, että pitkäaikaisasunnottomille tarjotut asumisvaihtoehdot perustuisivat huonevuokra- tai sosiaalihuoltolakiin. Alettiin puhua asuntoloiden muunto-ohjelmasta. Muunto-ohjelman tarkoitus oli siis muuntaa asuntolapaikat pieniasunnoiksi tai sosiaalihuoltolain mukaisiksi palveluasunnoiksi. Asuntoloiden muunnon jälkeen Helsingin kaupungilla olisi noin 750 asuntolapaikan sijasta käytössä noin 450 tuettua tai hoidollista asuntoa. (Ympäristö ministeriö 2015, 15-16.)

Toinen kehittämistoimenpide kohdentui moniongelmaisiin, jotka tarvitsevat eriasteista tukea ja valvontaa. Yksi ratkaisu vaihtoehdoista oli kohdentaa tälle ryhmälle pienehköjä kerrostaloja, joissa ihmisille voidaan tarjota oma asunto, mutta samalla myös yhteisöllisiä tiloja, tukea ja valvontaa tarvittavan asteen mukaan. Ideana oli yhdistää itsenäinen ja kollektiivinen asuminen. Oma asunto koettiin takaavan asukkaalle omatoimisuutta, yksilöllisyyttä, itsenäistymistä ja yhteisöllisyyttä sekä mahdollisuutta päästä vaikuttamaan ja osallistumaan talon asioihin. Kollektiivisuuden tarkoitus oli myös kuntouttaa ihmisiä takaisin työelämään ja antaa heille mahdollisuus kehittää sosiaalisia taitoja ja luoda uutta sosiaalista verkostoa. Toteutusidean lähtökohtainen rahoitus taho olisi kunnat, valtiot ja STEA (entinen raha-automaatti yhdistys). Ratkaisuehdotus toteutettiin lähtökohtaisesti kolmannen sektorin toimesta. Toteuttamisaika oli vuosina 2008-2015. (Ympäristö ministeriö 2015, 15-18).

Yksi toimintaehdotuksista keskittyi vapautuviin vankeihin, sillä esimerkiksi vuonna 2006 noin 5000 vapautuvasta vangeista noin 300-500 vapautuvasta vangista jäi asunnottomaksi. Tutkimuksien mukaan asunnottomuuden poistamista vapautuvilta vankeilta ei pystytä pelkästään ratkaisemaan asunnon järjestämisellä vaan sen lisäksi se edellyttää kokonaisvaltaista tukea. Suurimmaksi tuen tarpeeksi määriteltiin päihdehuollon jatkuminen ja riittävä henkilökohtaisen asumisen tukeminen vankilasta vapautumisen jälkeen. Vapautuvien vankien asunnottomuuden ennaltaehkäisy vaatii jousa-

vaa ja sujuvaa kommunikaatiota eri viranomaistahon välillä, etenkin vankilahuoltohenkilökunnan ja kunnan yhteistyön paraneminen asetettiin tärkeäksi tavoitteeksi. Tavoitteeksi asetettiin myös se, että asuntopuunnitelmat vapautumista varten tehtäisiin tarpeeksi ajoissa, jolloin asunnottomuutta voitaisiin ennaltaehkäistä. Asumissuunnitelman yhteydessä tulisi myös arvioida vapautuvan vangin tuen ja hoidon tarve. Yhtenä ratkaisuvaihtoehto oli se, että asumisharjoittelua toteutettaisiin jo vankeusrangaistuksen aikana. Velvoiteasumista mahdollisuutta päätettiin asettaa tarkasteltavaksi ja sen mahdollisesta käyttöönotosta yhtenä vaihtoehtoisista vapausrangaistuksen muodosta tai osaksi ehdonalaista vankeusrangaistusta tulisi arvioida. Työryhmä halusi taata vapautuville vangeille harkinnanvaraista toimeentulotukea kokonaan sille kuukaudelle, jolloin vanki vapautuu vankilasta, jolloin ehkäistään esimerkiksi vankilasta kesken kuukauden vapautuvien asunnottomuutta. (Ympäristö ministeriö 2015, 17-20).

Työryhmän lähteiden mukaan keskimääräisen häätöön johtava vuokratelka on keskimäärin 1790 euroa, joka on pieni summa verrattuna asunnottomuuden aiheuttamiin kustannuksiin. Työryhmä ilmaisi sen, että olisi suotavampaa panostaa vaiheeseen ennen häätöä ja vaikka myöntää ennaltaehkäisevää toimeentulotukea tai sosiaaliluottoa häätöä varten. Toimintamallin katsottiin ennaltaehkäisevän asunnottomuutta. Ennaltaehkäisy olisi taloudellisempaa yhteiskunnalle ja sen avulla asunnottomien määrää voitaisiin vähentää. Parhaana ratkaisuna tällaiseen toimintamalliin koettiin olevan se, että valtakunnallisesti rahoitetaan asumisneuvontaa, jossa ihmisten olisi mahdollista saada ennaltaehkäisevää palvelua asunnottomuuteen ja apua ongelmallisiin elämäntilanteisiin. Asumispalveluja, tukikeskuksia tai asumisneuvontaa tulisi olla tarjolla etenkin isoissa kaupungeissa, joissa asunnottomuus on huomattavaa verrattuna muihin kaupunkeihin. Asumisneuvonnalle haluttiin myös luoda mahdollisuus pystyä myöntämään ennaltaehkäisevää toimeentulotukea vuokratelkaan tai antaa asiakkailleen sosiaaliluottoa. Tämä edellyttäisi sosiaalitoimen ja kunnan yhteistyötä asumisneuvonnan kanssa. Näin voitaisiin estää edes osa vuokrateloista aiheutuvaa asunnottomuutta (Ympäristö ministeriö 2015, 24-25).

### 5.3 Paavo I -ohjelma

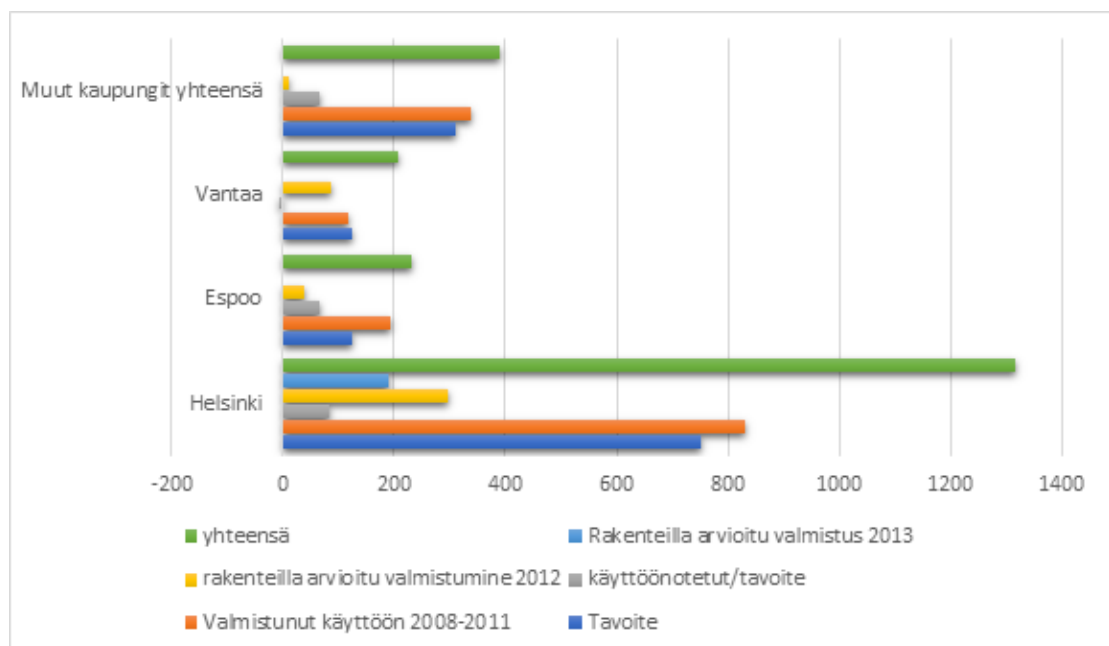
Paavo I-ohjelma perustuu vuonna 2007 ympäristöministeriön työryhmän ratkaisuehdotuksiin pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseksi vuoteen 2015 mennessä (Kaakkinen 2012, 5). Paavo I-ohjelma tavoitteeksi asetettiin puolittaa pitkäaikaisasunnottomuus vuosina 2008-2011 vuoteen 2007 nähden. Ohjelman arvoperiaatteeksi nousi ih-

misoikeudet. Arvoperiaatetta haluttiin toteuttaa siten, että asunnottomille pystytettiin tarjoamaan asuntoa ja lainmukaista vuokrasopimusta esimerkiksi asuntolapaikkojen sijaan. Ihmisten tarve tuettuun asumiseen haluttiin korvata asuntoloiden sijaan yksilöllisellä kotiin tuotavalla tuella. Ohjelman kohderyhmä oli tarkkaan määritelty. Kohderyhmään kuului moniongelmaiset ja vaikeassa elämäntilanteessa olevat asunnottomat. Kohderyhmän asuntotilanteeseen oli tarkoitus tehdä muutos ja saattaa heidät huonevuokralain tai sosiaalihuoltolain perustuvien asuntojen pariin. (Bosisio-Hillber ja Kaito 2017, 17.)

Paavo I-ohjelman tarkoitus oli puuttua kriittisempään tilanteeseen ja se pääsääntöisesti keskittyi muuttamaan asuntolapaikkoja esimerkiksi pienasunnoiksi. Paavo I-ohjelman aikana myös rakennettiin uudiskohteita. Helsingissä rakennettiin suuren asuntotarpeen takia suuria tuetun asuntojen yksiköitä. (Bosisio-Hillber ja Kaito 2017, 17.)

### 5.3.1 Paavo I-ohjelma Helsingissä

Helsingin kaupungin tavoite oli ohjelman aikana tuottaa 750 asuntoa tai suunnata asuntoja asunnottomille jo valmiista olevasta asuntokannasta. Helsingin kaupunki myös sitoutui luopumaan kokonaan asuntoloista ja varaamaan enemmän kaavoitustilaa nuorisoasunnoille. Yksi tavoitteista oli lisäksi vähentää ja ennaltaehkäistä nuorisoasunnottomuutta. (Bosisio-Hillber ja Kaito 2017, 18-19.)



Taulukko 4: Paavo I-ohjelman aikana valmistuneet ja aloitetut rakennushankkeet (Kaakkinen, J. 2012. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisohjelma 2008-2011. Helsinki: Ympäristöministeriö.)

Ohjelman loputtua Helsingin kaupunki oli luonut 427 uutta asuntoa, 275 pientasuntoa ja olemasta olevasta asuntokannasta asunnottomille suunnattiin 130 asuntoa, eli Helsingin kaupunki ylitti ohjelman asettaman 750 asunnon tavoitteen. (Bosisio-Hillber ja Kaito 2017, 19.) Taulukko 4:stä nähdään Helsingin kaupungin asunnottomille suunnattujen asuntojen kehitys Paavo I-ohjelman aikana. Taulukkoon on myös merkitty ohjelman aikana aloitetut rakennukset, joiden valmistuminen tapahtui vuoden 2012 tai 2013 aikana. Taulukosta voi huomata, että kun valmisteilla olevat rakennukset otetaan huomioon, Helsingin kaupunki onnistui lisäämään asuntokantaa asunnottomille suunnatuissa asunnoissa melkein kaksinkertaisesti ohjelman asettamalla tavoitteella.

Helsingin kaupunki onnistui asuntoloiden vähentämisessä. Viimeisimpien asuntoloiden tilalle luotiin suunnitelmat muuttaa ne pientasunnoiksi ja tukiasunnoiksi. Helsingin kaupunki uskoi, että ohjelman loputtua on onnistuttu luopumaan asuntoloista vuoteen 2013 mennessä. Helsingin kaupunki myös kiinnitti huomiota lastensuojelun asiakkaiden itsenäistymiseen ja heidän tukemiseensa lisäämällä jälkihuollon tukiasuntojen ja asumisharjoittelupaikkojen määrää. Helsingin kaupunki panosti myös ohjelman aikana asumisneuvontaan lisäämällä sen saatavuutta sekä asumisneuvonnan henkilökuntaa. Ohjelman aikana asunnottomuus nousi 7,9 prosentilla, mutta esimerkiksi pitkäaikaisasunnottomien määrää pystyttiin vähentämään 22 prosenttiyksiköllä (Bosisio-Hillber ja Kaito 2017, 19-20.)

#### 5.4 Paavo II- ohjelma

Paavo II-ohjelma toteutettiin vuosina 2012-2015. Paavo II- ohjelma oli jatkoa sitä edeltäneelle Paavo I-ohjelmalle. Ohjelman tavoite oli poistaa pitkäaikaisasunnottomuus vuoteen 2015 mennessä. Paavo II- ohjelman lähtökohdat olivat samanlaisia, kuin Paavo I-ohjelmassa, ne perustuivat ihmisoikeuksiin. Tavoite oli saada pitkäaikaisasunnottomat laillisten vuokrasopimusten pariin. Kohderyhmä myös molemmissa ohjelmissa oli sama. Ohjelma keskittyi sellaisen asunnottomuuden vähentämiseen ja ennaltaehkäisyyn, johon liittyy sosiaalisia ongelmia esimerkiksi mielenterveys- ja päihdeongelmia (Bosisio-Hillber ja Kaito 2017, 17.)

Paavo II- ohjelman painopiste päätettiin keskittää kevyemmin tuettuun asumiseen, hajautettuun pientasumiseen ja asunnottomuuden ennaltaehkäisemiseen (Bosisio-Hillber

ja Kaito 2017, 18). Tavoite oli luoda vuoteen 2015 mennessä 1000 asuntoa asunnottomille pääkaupunkiseudulla, joista 250 asuntoa Espooseen ja Vantaalle ja 750 asuntoa Helsinkiin. Yksi tavoitteista oli luoda kohdennettuja ratkaisuja pitkäaikaisasunnottomien asuntokantaan ja heidän tarvitsemaan tuen tarpeeseen. Ohjelmassa tavoite oli myös luoda toimivampia asumisratkaisuja päihde- ja mielenterveysongelmaisille. Ennaltaehkäisevät toimenpiteet ohjelman aikana oli tarkoitus keskittää erityisesti nuoriin, jonka kautta syntyi hanke nuorten asunnottomuuden vähentäminen, jota organisoivat Nuorisotasuntoliitto. (Karppinen ja Fredriksson 2016, 4.)

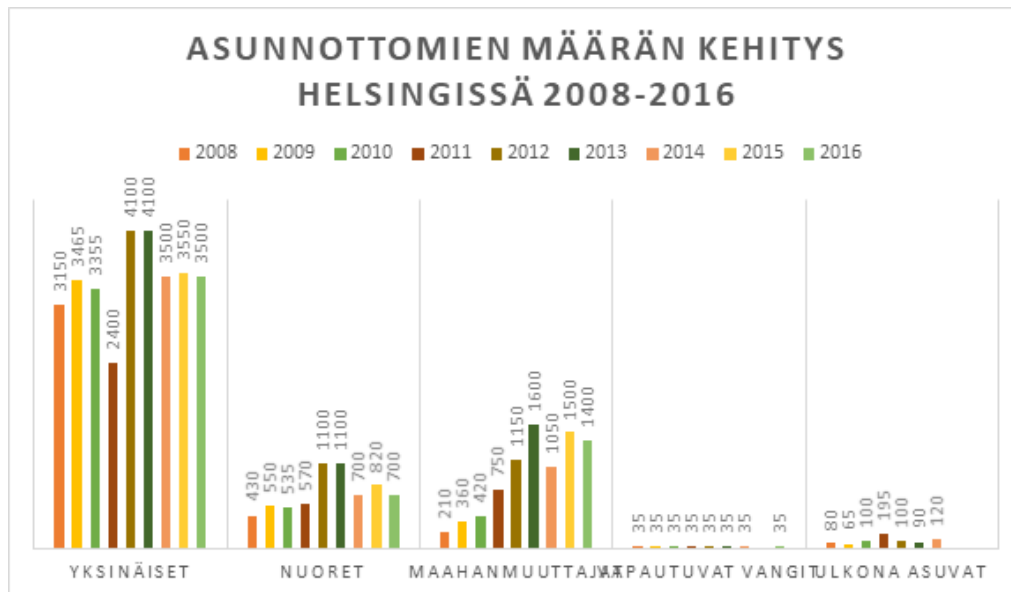
Paavo II-ohjelman aikana syntyi myös hankkeita, esimerkiksi omat avaimet- hanke ja oma koti- hanke. Oma koti- hanke oli vuosina 2012-2015 ja se oli keskitetty hanke rikosseuraamusasiakkaille. Hankkeen tavoite oli ennaltaehkäistä ja vähentää vankilasta vapautuvien ja yhdyskuntaseurannan asiakkaiden asunnottomuutta. Hankkeesta vastuussa oli rikosseuraamuslaitos (RISE). Hankkeen aikana huomattiin, että vankilasta vapautuvien asunnottomuutta oli huomattavasti vaikeampi vähentää kuin muiden asunnottomien ryhmien. Hankeen aikana vankilasta vapautuvien asunnottomuus tippui 28 prosenttiyksiköstä 26 prosenttiyksikköön. Todellinen asunnottomuus luku on korkea, mutta todellista tietoa ei tiedetä, sillä kolmannelle osalle vankilasta vapautuvista ei ollut etukäteen tehty asumissuunnitelmaa. (Karppinen ja Fredriksson 2016, 9-11.)

Omat avaimet-hanke oli lähtökohtaisesti kolmannen sektorin järjestön avulla vakinaista asuntoa hanke, jonka päärahoittaja oli RAY rahapeliyhdistys. Hankkeen ideana oli tuoda asunnottomien ja sen kokeneiden ääni mukaan osana asunnottomien palveluiden suunnittelua ja toteutusta. Tavoitteena oli luoda palveluista entistä enemmän asiakaslähtöisiä. Hanke koettiin muuttaneen vaikuttajien asennoitumista kokemusasiantuntijoihin positiivisesti. (Karppinen ja Fredriksson 2016, 9-11.)

#### 5.4.1 Paavo II- ohjelma Helsingissä

Paavo II-ohjelman aikana Helsingin kaupungin tavoite oli luoda 750 asuntoa, joko rakentamalla uudiskohteita tai keskittämällä asuntoja asunnottomille jo valmiista olevasta asuntokannasta (Bosisio-Hillber ja Kaito 2017, 18). Ohjelman aikana Helsinkiin valmistui 423 uudisasuntoa, jonka lisäksi järjestöt kohdensivat hajautetuista tukiasunnoista asunnottomien käyttöön 226 ja kaupunki keskitti jo valmiista asuntokannasta 80 asuntoa asunnottomille. Nuorisotasuntoja ohjelman aikana syntyi 285. Asuntoloiden

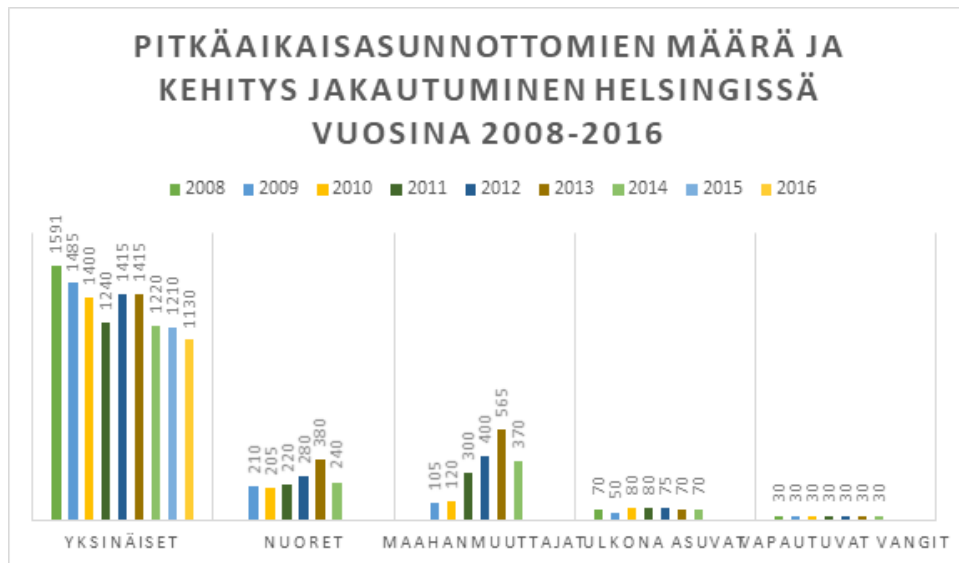
käytöstä kaupunki luopui suunnitelmien mukaan vuonna 2013. Asumisneuvonnan henkilökunnan määrää lisättiin, jonka avulla asumisneuvonta pystyi tavoittamaan enemmän asiakkaita ja näin ollen ennaltaehkäisemään asunnottomuutta sekä tavoittamaan ja auttamaan jo asunnottomia. Ohjelman aikana asunnottomuus kokonaisuudessa laski 13,4 prosenttiyksikköä ja pitkäaikaisasunnottomuus laski 14,5 prosenttiyksikköä. (Bosisio-Hillber ja Kaito 2017, 18-19.)



Taulukko 5: Asunnottomien määrän kehitys Helsingissä vuosina 2008-2016 (Bosisio-Hillberg, K. & Kaito, K-M. 2017. Asunnottomuuden vähentyminen.

Kuten taulukossa 5 nähdään Paavo I- ja Paavo II- ohjelmien aikana asunnottomuutta onnistuttiin vähentämään yksinasuvien asuvien keskuudessa alkuperäisestä lähtötilanteesta. Kuitenkin esimerkiksi nuorten asunnottomuus oli noussut Paavo I-ohjelman aikana, joka onnistuttiin taltuttamaan lähes vuoden 2008 lähtöpisteeseen Paavo II ohjelman aikana. Maahanmuuttajien asunnottomuus oli noussut moninkertaiseksi molempien ohjelmien aikana. Vuonna 2008 maahanmuuttajataustaisia asunnottomia oli 210 ja vuonna 2016 heitä oli 1400. Yksi selittävä osa maahanmuuttajien asunnottomuuden huimassa lisääntymisessä on vuosina 2014-2015 koettu pakolaiskriisi, jonka aikana Suomeen tuli ennätysellinen määrä pakolaisia vuoden aikana. Pelkästään pakolaiskriisi ei selitä maahanmuuttajien kesken lisääntyntä asunnottomuutta. Vankilasta vapautuvien asunnottomuus oli pysynyt samana molempien ohjelmien aikana. Ulkona asuvien määrä oli lisääntynyt asuntoloiden purkuvuosien jälkeen noin kolmanneksella.





Taulukko 6: Pitkäaikaisasunnottomien määrä ja kehitys jakautuminen Helsingissä vuosina 2008-2016 (Bosisio-Hillberg, K. & Kaito, K-M. 2017. Asunnottomuuden vähentäminen).

Taulukko 6 on nähtävissä se, että pitkäaikaisasunnottomuuden väheneminen seuraa muun asunnottomuuden kanssa samassa linjassa. Eniten pitkäaikaisasunnottomuus oli vähentynyt yksin asuvissa. Nuorten pitkäaikaisasunnottomuus oli noussut hieman. Maahanmuuttajien pitkäaikaisasunnottomuus on ollut selvässä kasvussa, se on yli kolminkertaistunut ohjelmien aikana. Vankilasta vapautuvien asunnottomuus ja pitkäaikaisasunnottomuus oli pysynyt samana, kuten myös ulkona asuvien.

### 5.5 Asunto ensin- periaate

Asunto ensin on työskentelymalli asunnottomuustyössä (Asunto Ensin, 2018). Sen tarkoitus on hankkia asunnottomalle ensiksi asunto ja sen jälkeen pohditaan sekä selvitetään muut mahdolliset avun tarpeet (Asunto Ensin, 2018). Fredriksson & Kaakinen (2018, 120) kertovat, että asunto ensin- periaate on suomalainen julkisen sektorin tekemä innovaatio. Asunto ensin mallin tekeminen on ollut suuri riskinotto ja vaatinut paljon rohkeita henkilöitä tekemään mullistavia muutoksia asunnottomuustyöhön (Fredriksson & Kaakinen, 2018, 120-121). Asunto ensin ajatusmallissa uskotaan vahvasti siihen, että kun asunto on saatu, voidaan laaja-alaisesti päästä ratkaisemaan entisen asunnottoman muita mahdollisia sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia. Asunnon saamisen koetaan olevan edellytys sillä, että asunnottoman muita ongelmia voidaan aloittaa ratkaisemaan (Asunto Ensin 2018, 12).

Asunto ensin- periaatteen tärkein ominaisuus onkin asunnottomuustyön laaja-alainen ymmärrys (Y-säätiö, 2019.) Voimme siis todeta, että Asunto ensin -malli eroaa niin sanotusta tavanomaisesta asunnottomuustyöstä. Asunto Ensimmäinen (2018, 14) kertoo, että asunnottomuus työssä useimmiten ensiksi pyritään saamaan asunnottoman peruselinedellytykset kuntoon, jotta asunnoton olisi niin sanotusti asumiskelpoisempi, jolloin hänelle voidaan etsiä asunto. Mutta asunto ensin- periaatteen mukaisesti asunto annetaan ensin ja sen jälkeen pyritään tukemaan ihmistä ja antamaan tarvittavia tukitoimia.

Asunto ensin on työskentelymallin lisäksi ennen kaikkea ideologia ja sitä ohjaa ajatus siitä, että asunnon saannin jälkeen on helpompi keskittyä asiakkaan muiden ongelmien ratkaisuihin (Y-säätiö, 2019.) Asunnottomuustyö Asunto ensin- periaatteessa on tyyli- tään laaja-alaisempi. Tällä tarkoitetaan sitä, että käsitys asunnottomuudesta ja asun- nottomien tukemisesta ajatellaan laajasti (Y-säätiö, 2019). Y-säätiö (2019) viittaa asunnottomuuden käsityksellä siihen, että jotkut käsittävät asunnottomat vain kadulla asuviksi. Y-säätiö (2019) on taasen huomionut kaikki asunnottomuustyyppit ja miten Asunto ensin-periaate on toimiva nimenomaan Suomessa oleviin asunnottomiin. Kuten taulukossa 3 voimme todeta, että kadulla olevat asunnottomat on vain yksi ryhmä mui- den asunnottomien joukossa. Suomen Asunto ensin malli on saanut hehkutusta jopa ulkomailta (Torvinen, 2019). Esimerkiksi sitä, miten Suomessa kaduilla asuvien määrä laskee, kun taas muualla Euroopassa asunnottomuus ei ole ollut laskussa, päinvastoin Englannissa on kaduilla olevien määrä lähtenyt kasvuun (Torvinen, 2019).

Asunto ensin- periaate on kehitetty 1980- luvulla Yhdysvalloissa, sen ideana oli vähen- tää nousevaa lapsiperheiden asunnottomuutta. Periaatteen pääideana oli turvata lap- selle turvalliset elinolosuhteet. Kun periaate otettiin käyttöön Suomessa, ajateltiin se niin, että se koskee kaikkia asunnottomuuden ryhmiä, eikä vain pelkästään lapsiper- heitä. Suomessa asunto ensin- periaatteeseen on lisätty ajatus siitä, että sen avulla tuodaan myös asunnon pysyvyyttä ja vähennetään muita yksilön haittoja. Suomessa kuitenkin yksilön oikeuksia on pyritty kunnioittamaan myös asunto ensin- periaat- teessa. Tällä tarkoitetaan sitä, että Suomessa ajatellaan jokaisella ihmisellä olevan oikeus omaan mielipiteeseen ja yksilönvapauteen, jonka perusteella ketään ei voida pakottaa ottamaan asuntoa vastaan (Bosisio-Hillber ja Kaito 2017, 16.)

Asunto ensin periaatteella tarkoitetaan filosofista periaatetta, jonka ideana on mah- dollistaa asunnottomalle ihmiselle itsenäinen elämä asunnon kautta. Tällä tarkoitetaan myös sitä, että asunnon hankkiminen menee ensimmäiseksi niin sanotuksi tukitoimeksi

ja vasta sen järjestymisen jälkeen aletaan henkilölle miettimään muita tukitoimia. Asunto ensin- periaatteessa katsotaan tällainen toimintatapa oikeaksi, sillä sen mukaan sosiaaliset- ja terveydelliset ongelmat eivät parane sillä, että asunnoton saa asunnon, vaan sen koetaan olevan edellytys sille, että muut ongelmat voidaan ratkaista. Tällä on suuri ero esimerkiksi ideologiaan, jossa asunnottoman muut ongelmat pyritään parantamaan siten, että asunnottomasta tulee niin sanotusti asuntokelpoiseksi ennen asunnon saamista. Tästä hyvä esimerkki on portaittainen asuttamisjärjestelmä (Bosisio-Hillber ja Kaito 2017, 16.) Nämä kaksi ideologiaa eroavat toisistaan sillä, että esimerkiksi asunnoton huumausaineriippuvaiselle asunto ensin-periaatteen mukaan annetaan asunto ensin, ennen kuin aletaan miettiä esimerkiksi raittiutta ja siihen vaadittavia hoitomenetelmiä, kun taas portaittainen asumisjärjestely vaatii henkilön raittiutta ja muiden hoitokuntoutuksen ja itsenäisen elämän taitojen opettelua ennen, kuin hänelle tarjotaan asuntoa tai autetaan sen hankinnassa.

Asunto ensin- periaatteessa on noudatettu Lakia asuinhuoneiston vuokrauksesta 481/1995, sekä Sosiaalihuoltolakia 1301/2014 (Juuti, Viljanen; Kaakinen 2018, 178). Nämä siksi, koska Asunto Ensimmäisessä mallissa kohdennetaan vuokra-asuntoja ja vuokrasopimuksia. Vuokrasopimuksen merkitys Asunto Ensimmäisessä periaatteessa on valtava. Syyksi on kuvailtu sitä, että asumisen tavoite on pysyvä eikä tilapäinen. (Juuti, Viljanen; Kaakinen 2018, 178.) Asunnottomille on jo pidempään tarjottu tilapäistä tukea ja apua asunnottomuuteen, mutta sen ei ole todettu johtavan pitkälle. Tämän takia Asunto Ensimmäisessä mallissa vuokrasopimukset tehdään ja asukkaalle tarjotaan tukea ja mahdollisuuksia olla asunnossa pidempään. (Juuti, Viljanen; Kaakinen 2018, 178.) Toisin kuin Suomessa monissa muissa Euroopan maissa asunnottomille on tarjolla vain tilapäistä hätämajoitusta (Juuti, Viljanen; Kaakinen 2018, 178).

2008-2015 järjestettiin pitkäaikaisasunnottomien vähentämishjelma (Juuti, Viljanen; Kaakinen 2018, 179). Sen tarkoituksena oli vähentää hätämajoituksia ja tehdä itse hätämajoitusyksiköistä tukiasuntoja. Oli huomattu, että monet pitkäaikaisasunnottomat olivat useaan otteeseen hätämajoituksessa, jolloin alettiin pohtia, pitäisikö joitain hätämajoituksia muokata tukiasumiseksi (Juuti, Viljanen; Kaakinen 2018, 179-180). Näin syntyi suomalainen innovaatio tuetun asumisen yksikkö. Näissä yksiköissä on vuokra-asuntoja, joissa voi asua itsenäisesti, mutta tarvittaessa tuki, apu sekä henkilökunta ovat lähellä asuvien tarpeiden tueksi (Juuti, Viljanen; Kaakinen 2018, 180). Asuntojen ja henkilökunnan lisäksi tuetuissa asumisyksiköissä on yhteiset tilat, joissa voi viettää

yhdessä aikaa halutessaan. Näin se vastaa osaltaan tilapäismajoitusta, jossa yhteisöllisyys on pakonomaisesti läsnä (Juuti, Viljanen; Kaakinen 2018, 180).

## 5.6 Asunnottomuuden ennaltaehkäisevä toimenpideohjelma AUNE

Valtionneuvos teki päätöksen asunnottomuuden ennaltaehkäisevästä toimenpideohjelmasta AUNE:sta, jonka jatkaa PAAVO I ja PAAVO II periaatteita ja niiden toimintaohjelmia ja syventää niitä. Ohjelman tavoite on tuoda asunnottomuuden ehkäisy osaksi syrjäytymisen ehkäisemistä. Tällä tarkoitetaan sitä, että palveluissa, joissa työntekijät kohtaavat syrjäytymisriskin alla olevia asiakkaita tullaan samalla myös tarkistamaan asumisentilanne ja se onko asiakkaalla riskiä päätyä asunnottomaksi. Näin ollen asunnottomuuteen päästään puuttumaan ajoissa ja ennaltaehkäisemään. AUNE-hankkeessa käytetään asunto ensin- periaatetta.

Ohjelman kohderyhmänä ovat juuri asunnottomaksi joutuneet, pitkäaikaisasunnottomat sekä ihmiset, joita asunnottomuus uhkaa esimerkiksi ylivelkaantuneita sekä häättöuhan alla olevia nuoria ja perheitä. Ohjelma keskittyy myös ennaltaehkäisemään asunnottomuutta lastensuojelun asiakkaiden etenkin jälkihuollossa olevien itsenäistymistä. Lastensuojeluasiakkaiden erityishuomio kiinnitetään mielenterveys- ja päihdeongelmaisiin, joiden uhka joutua asunnottomaksi itsenäistymisen vaiheessa on muuta asiakasryhmää huomattavasti suurempi. AUNE-ohjelma eroaa PAAVO-ohjelmista siten, että sen yksi kohderyhmä on kotoutumisessa epäonnistuneet oleskeluluvan saaneet turvapaikanhakijat. AUNE-hanke yrittää puuttua myös PAAVO-ohjelmien tavoin vankilasta vapautuvien vankien ja koevapauteen siirtyvien vankien asunnottomuuteen. (Bosisio-Hillber ja Kaito 2017, 21.) Kuten Paavo-ohjelmien yhteydessä todettiin, on vapautuvien vankien asunnottomuuteen vaikea puuttua, verrattuna muihin asunnottomuuden ryhmiin.

Ohjelman tavoitteena on luoda Helsinkiin vuoteen 2019 mennessä 750 uusioasuntoa, tukiasuntoa tai keskittää jo olevasta asuntokannasta asunnottomien käyttöön. Asunto-paikat on myös tarkoitettu asunnottomuuden riskiryhmään kuuluville. Toinen tavoite on ottaa käyttöön vuoteen 2017 mennessä asunnottomuuden ennaltaehkäisevät suunnitellut toimenpiteet. AUNE-ohjelman tavoite on myös luoda asunnottomien käyttämisestä sosiaali- ja terveysalan palveluista entistä asiakaslähtöisemmät ja ennaltaehkäisevämpiä. Ohjelman tavoitteesta on tuottaa palveluita entistä kustannustehokkaammin. (Bosisio-Hillber ja Kaito 2017, 20-21.)

## 6 Aikaisemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt asunnottomuudesta

Asunnottomuudesta on tehty erilaisia tutkimuksia ja opinnäytetöitä. Asunnottomien palvelut ovat viimeisen kymmenen vuoden aikana olleet hurjassa muutoksessa, jonka takia aikaisemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt eivät ole enää ajankohtaisen tiedon tasolla. Helsingin kaupunki on velvollinen järjestämään asunnottomien palveluita sosiaalihuoltolain mukaisesti, jonka takia esimerkiksi paperittomien palvelut eivät kuulu siihen. Yksityinen sektori järjestää paljon palveluita, jotka vastaavat kysyntään niistä palveluista joihin Helsingin kaupunki ei vastaa. Tämän takia tutkimukset ja opinnäytetyöt, jotka keskittyvät näihin palveluihin eivät suoranaisesti vastaa opinnäytetyötämme. Viime vuosina on tehty myös paljon opinnäytetöitä, joissa on haastateltu itse asunnottomia tutkimalla heidän mielipiteitään palveluista. Työntekijöiden näkökulmaa on tutkittu erittäin suppeasti asunnottomien palveluiden muutoksen jälkeen.

### 6.1 Aikaisemmat tutkimukset asunnottomuudesta ja Helsingin kaupungin asunnottomien palveluista

Asunnottomuuden tutkimukset ovat laajalti muodostuneet Helsingin kaupungin omista selvityksistä. Helsingin kaupungin tarkastusvirasto tekee yhteenvedon asunnottomuuden vähentämisestä. Yhteenveto sisältää tietoa asunnottomuudesta Helsingissä ja sen muutoksista. Yhteenvedossa tarkastellaan myös sitä, miten Helsingin kaupungin asunnottomille suunnattuja palveluita on muutettu ja millaisia vaikutuksia sillä on ollut. Yhteenveto tehdään kaupungin toimesta, joka kolmas vuosi. Viimeinen yhteenveto on tehty vuonna 2017. (Bosisio-Hillberg ja kaito 2017, 2-5.) Tässä tutkimuksessa myös arvioidaan asunnottomuuden nykytilaa. Helsingin kaupunki on ollut myös mukana Paavo I ja Paavo II- hankkeissa, jonka keskivaiheessa sekä loputtua on tehty raportti, jossa arvioidaan asunnottomuutta sekä hankkeen luomia palvelumuutoksia, että niiden vaikutuksia. Helsingin kaupunki ei ole tehnyt tutkimuksia, joissa se selvittäisi työntekijöiden mielipiteitä asunnottomien palveluiden nykytilasta ja kehittämismahdollisuuksista.

### 6.2 Aikaisemmat opinnäytetyöt asunnottomuudesta ja Helsingin kaupungin asunnottomien palveluista.

Asunnottomuudesta on tehty opinnäytetöitä aikaisemminkin. Opinnäytetöissä asunnottomuutta ja sen lieveilmiöitä on käsitelty eri näkökulmista. Asunnottomuutta ilmiönä on myös käsitelty eri kaupungeissa. Asunnottomien palvelut ovat kaupunkikohtaisia ja

tämän takia niistä tehtyjä tutkimuksia ei pysty suoranaisesti vertaamaan meidän tutkimukseemme.

Rautiaisen (2018, 39-41) opinnäytetyön tutkimusaineisto perustuu asunnottomien haastatteluihin Helsingissä ja heidän kokemuksiinsa. Asunnottomat kokivat asunnottomien palveluiden tuottavan heille rutiineja arkeen. Asunnottomat korostivat itse palveluiden merkitystä osana arkielämää. Asunnottomat kokivat palvelut, joissa tarjotaan mahdollisuutta peseytyä tai ruokailla erittäin tärkeäksi. Kuitenkin tällaiset palvelut ovat useimmin kolmannen sektorin palveluita. Kaupungin tarjoamista palveluista kritiikkiä sai Helsingin kaupungin terveystalvelut. Asunnottomat kokivat, ettei työntekijöillä ole aikaa kohdata ihmistä. Asunnottomat kokivat myös, kun toimeentulotuki siirtyi kunnalta kelalla, ettei heidän kotikunnallaan ole enää merkitystä. He voisivat asua käytännössä missä vaan, koska tukien hakeminen ei enää edellytetä työntekijän ja asiakkaan välistä henkilökohtaista tapaamista.

Havanan tekemässä (2018, 23-26) tutkimuksessa käsiteltiin Helsingin kaupungin muutoksia kriisimajoitukseen. Asuntoloiden lakkauttamisen myötä Helsingin kaupungilta ei ole poistunut tarve kriisimajoitukseen. Sosiaalihuoltolain mukaan kaupungin tulee vastata tarpeeseen kiireellisen asunnon järjestämisestä. Tähän tarpeeseen Helsingin kaupunki on vastannut hietaniemen palvelukeskuksella. Kriisimajoitukselle on myös luotu tarkat ehdot, mitkä tulee täyttyä, jotta asunnoton on oikeutettu kriisimajoitukseen. Kriteereiden muuttamisen jälkeen kriisimajoituksen tarve on puolittunut.

Asunnottomuudesta on tehty myös muita opinnäytetöitä, mutta asunnottomien palvelut ovat muuttuneet paljon viimeisten vuosien aikana, jonka takia opinnäytetöissä oleva tieto on vanhentunutta. Asunnottomuutta ja asunnottomille suunnattuja palveluita on myös tutkittu muissa kaupungeissa, mutta Helsingin asunnottomien määrä on todella suuri verrattuna muihin kaupunkeihin ja heihin kohdennettujen palveluiden tarve on tämän takia erilainen. Tämän takia muiden kaupunkien palvelut eivät ole niin relevantteja meidän tutkimuksemme kannalta.

## 7 Tutkimusprosessin kuvaus

Kun aloitimme tutkimusta, keskustelimme yhteistyökumppanimme kanssa siitä, millaisia odotuksia heillä on tutkimuksestamme. Yhteistyökumppanimme toivoi, että tuotaisimme ajankohtaista tietoa asunnottomien palveluiden nykytilasta ja kehittämis-

mahdollisuuksista. Yhteistyökumppanimme asunnottomiin suunnattu projekti on päätymässä vuonna 2019, jonka jälkeen he alkavat kehittämään uutta projektia. Opinnäytetyömme tuoman tiedon perusteella yhteistyökumppanimme toivoo voivansa luoda tarkemman kuvan siitä, millaisille asunnottomien palveluille olisi tarvetta tulevaisuudessa.

Yhteistyökumppanilla ei ollut tarkkaa toivetta sille, miten he haluavat, että tutkimus toteutettaisiin. Päädyimme toteuttamaan tutkimuksen laadullisena tutkimuksena. Koimme laadullisen tutkimuksen vastaavan paremmin meidän asettamiimme tutkimuskysymyksiin. Laadullisen tutkimuksen avulla voimme tutkia ilmiötä laaja-alaisesti ja tuottaa johtopäätöksiä tutkimuksen aiheesta. Laadullisen tutkimuksen avulla on myös mahdollista saada yksityiskohtaisempaa tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Toivoimme, että voisimme tutkimuksen avulla tuoda esiin asunnottomien ja työntekijöiden mielipiteitä ja mielikuvia asunnottomien palveluista.

Alkuperäinen ideamme oli haastatella asunnottomia ja työntekijöitä kolmannen sektorin ja kaupungin asunnottomien palveluista. Päädyimme kuitenkin rajaamaan tutkimuksen alueeksi Helsingin kaupungin asunnottomien palvelut, koska Helsingin kaupunki tuottaa suurimman osan asunnottomille suunnatuista palveluista. Koimme, että saisimme laajempaa tietoa ilmiöstä, kuin tutkimalla ainoastaan kolmannen sektorin palveluita. Päädyimme myös kuulemaan työntekijöiden mielipiteitä, koska työntekijöitä ei ole kuultu viime aikoina tehdyissä tutkimuksissa. Koimme myös, että työntekijät pystyvät paremmin määrittämään palvelumuutoksien vaikutukset, koska esimerkiksi pitkäaikaisasunnottomuus on vähentynyt viime vuosikymmenen aikana roimasti, minkä takia haastateltavat asunnottomat eivät välttämättä olleet kokeneet palveluita ennen niiden muutosta.

Koimme tärkeäksi, että haastatteleimme työntekijöitä monesta eri yksiköstä, koska uskoimme sen antavan mahdollisimman laaja-alaisen ja todenmukaisen kuvan. Kuitenkin Helsingin kaupungilla on tarkka järjestelmä haastatteluista tutkimuslupien puitteissa. Helsingin kaupunki vaatii tutkimuslupahakemuksessa, että määrittelemme tarkkaan mistä yksiköstä haastatteleimme työntekijöitä. Tutkimuslupien saamisen jälkeen haastateltaviin henkilöihin ollaan yhteydessä tutkimusluvassa määriteltävän yhteyshenkilön kautta.

## 7.1 Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus kuvaa todellista elämää, minkä vuoksi sen avulla voidaan tutkia ilmiöitä kuten esimerkiksi asunnottomien palveluita. Laadulliselle tutkimukselle tyypillistä on se, että tutkimuksen tiedon keruun kohteena ovat ihmiset. Tutkimuksessa pyritään tuomaan esiin tutkittavien omat mielikuvat ja mielipiteet ilmi. Tutkittavat ovat yleensä ennalta valikoitu joukko ihmisiä. Koska tutkimuksen kohteena ihmiset ja heidän mielipiteensä, on jokainen tutkimus ainutlaatuinen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 157-160). Päädyimme laadulliseen tutkimukseen, koska halusimme tutkia ihmisten mielipiteitä ja mielikuvia Helsingin kaupungin asunnottomien palveluista.

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään keräämään tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Tietoa voi olla esimerkiksi mielipiteet, mielikuvat ja näkökulmat. Laadullisen tutkimuksen voidaan sanoa tuottavan yksityiskohtaisempaa tietoa tutkittavasta ilmiöstä, kuin esimerkiksi määrällinen tutkimus, joka antaa tutkimustulokseksi esimerkiksi lukuja. Yksityiskohtaisen tiedon avulla voidaan saada laaja-alaisempi kuva tutkittavasta ilmiöstä. Tutkimuksen saadun tiedon perusteella voidaan tehdä myös johtopäätöksiä ilmiöstä. (Survey Monkey 2019). Tutkimuksessamme pyrimme siis tarkkailemaan ilmiötä Helsingin kaupungin asunnottomien palvelut. Näistä keräsimme tietoa teemahaastattelun ja kyselytutkimuksen avulla. Pyrimme saamaan tietoa eli työntekijöiden mielipiteitä ja mielikuvia asunnottomien palveluiden nykytilasta ja sen kehittämismahdollisuuksista, jotta voisimme tehdä johtopäätöksiä ilmiöstä.

Laadullisessa tutkimuksessa voidaan käyttää erilaisia tutkimusmenetelmiä. Tutkimuksessamme päädyimme käyttämään teemahaastattelua ja kyselytutkimusta tutkimusmenetelminä. Tutkimuksen tavoite on antaa ilmiölle kuvaus, ymmärtäminen ja tulkinta. Laadullisessa tutkimuksessa ei voida etukäteen määrittää, kuinka paljon materiaalia kerrytämme, vaan sitä kerätään sen verran, että tutkijat kokevat saamansa materiaalin riittävän tutkimusongelman ratkeamiseksi ja niin, että sen avulla pystytään selittämään tutkittava ilmiö. (Kananen 2014, 19.) Pyrimme siis tutkimuksessa tietoperustan avulla kuvaamaan ilmiötä ja sen taustoja. Jotta saimme mahdollisimman laaja-alaisen ymmärryksen ilmiöstä, halusimme sitoa tietoperustan haastatteluista ja kyselytutkimuksesta saamiimme mielipiteisiin ja mielikuviin. Yhdistämällä nämä kaksi tietoa saimme tutkimukseemme johtopäätöksiä ja kehitysideoita tulevaisuuteen.



## 7.2 Teemahaastattelu aineistonkeruu menetelmänä

Tutkimuksessa käytettävät menetelmät tulevat olla tieteellisesti hyväksyttyjä ja järkeviä. Tutkimusongelma ja tarvittavan tutkimustiedon määrä vaikuttaa siihen, mikä tutkimusmenetelmä valitaan. (Kananen 2008, 58-68.) Teemahaastattelu on luonteeltaan lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun välimuoto. Teemahaastattelussa tutkimuskysymykset eivät ole tarkkoja ja yksityiskohtaisia, vaan enemmänkin suunta antavia. Kuitenkin itse teemahaastattelija päättää, kuinka strukturoitu haastattelupohja ja haastattelutilanne ovat (Sarajärvi 2009, 75). Teemme teemahaastattelut strukturoidusti. Strukturoitu tarkoittaa jäseneltyä ja rakenteellista. Meidän haastattelussamme struktuuri näkyy siten, että teimme selkeän haastattelurungon. Syy strukturoidulle pohjalle oli se, että koimme sen helpottavan dokumentoidun tekstin jäsentelyä ja tutkimista.

Teemahaastatteluihimme päädyimme lopulta haastattelemaan asunnottomille suunnatuissa palveluissa työskenteleviä Helsingin kaupungin työntekijöitä. Uskoimme, että asunnottomien kanssa työskentelevät viranomaiset ja työntekijät ovat omalla tavallaan ilmiön asiantuntijoita. He näkevät todellisuudessa, miten asunnottomien palvelut toimivat ja millaisia muutoksia niihin on tullut. Uskoimme myös siihen, että heillä on näkemystä siihen, millaiseksi asunnottomien palveluita tulisi muuttaa tulevaisuudessa.

Teemahaastatteluilla pyritään aina tutkimaan jotakin ilmiötä tai sen avulla etsitään ratkaisuja ongelmiin (Sarajärvi & Tuomi 2009, 75). Tämä onkin toinen syy, minkä vuoksi valitsimme teemahaastattelun tutkimusmenetelmäksemme. Haimme vastauksia siihen, millainen tilanne Helsingin tarjoamissa asunnottomien palveluissa oli, sekä oliko päihitteettömiä palveluita asunnottomille tarpeeksi.

## 7.3 Kyselytutkimus aineistonkeruu menetelmänä

Tutkimusta tehdessämme päädyimme tekemään suuria ratkaisuja. Haasteeksemme koitui haastateltavien löytäminen. Nykyään yhteiskunnassa vaaditaan paljon tehokkuutta ja joustavuutta, tällöin ajan löytämisen täytyisi olla mahdollista. Kuitenkin pohdimme, miten me voisimme tehokkaammin tehdä opinnäytetyötämme, kun emme saa haastateltavia kiinni, jotta voisimme varata haastatteluaikoja. Tällöin päätimme tehdä verkkokyselyn nettiin. Verkkokysely on verkkoon tehtävä kysely. Verkkokyselymme kysymykset olivat täysin samat, kuin teemahaastatteluidenkin. Teimme täten Google

Forms:iin kyselyn, jossa oli 1-13 kysymystä. Kaikkiin kohtiin jätimme vastaustilan. Myös anonyyminen säilyi, eli emme saaneet missään kohtaan tietoomme, kuka on vastannut ja mihinkin kohtaan. Kohderyhmänä olivat samat sosiaalialan työntekijät ja asiantuntijat. Kysymyksiin jätimme vastaustilat, jotta vastaajat saisivat vastattua niihin helposti sekä laadullisia kriteereitämme noudattaen.

Verkkokyselyt ovat kehittyneet ja nostaneet niiden helppouden takia kysyntää paljon, etenkin tutkimuksia tehdään nykyään entistä enemmän verkossa, sillä ne voivat tavoittaa henkilöitä paremmin ja nopeammin (Valli, 2015, 47). Aluksi huolestui se, että toimiiko ideamme, sillä usein kyselyitä, joita tulee sähköpostitse voi olla helppompaa vain ohittaa, kuin vastata. Ajattelimme kuitenkin, että tämä on hyvä mahdollisuus olla joustavia sekä mahdollisesti saada tehokkaasti vastauksia, joita emme olleet vielä saaneet. Lähetimme sähköpostitse lukuisia kyselypyyntöjä ja jo seuraavan päivän aikana saimme vastauksia kyselyymme. Totesimme, että verkkokyselyt kannattavat usein paremmin, kuin teemahaastattelut. Lähetimme hieman alle 50 sähköpostiviestiä, jossa oli linkki kyselyymme. Saimme 6 vastausta takaisin.

#### 7.4 Aineiston analysointi

Sisällönanalyysi on menetelmä, jota käytimme analysoidessamme teemahaastatteluita ja verkkokyselyistä saamamme vastaukset. Sisältöanalyysillä tarkoitetaan analysoitavan materiaalin tulkitsemista ja kokoamista niin, että siitä on löydettävissä merkityssuhteita ja merkityskokonaisuuksia. Sitä voidaan käyttää teoria- tai aineistolähtöisesti. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 116.) Sisällönanalyysin tyyli voi olla strukturoitu tai strukturoimaton (Sarajärvi & Tuomi 2009, 102). Sisältöanalyysimme tässä tutkimuksessa oli strukturoitu. Ensin lähdimme käsittelemään aineistoa tietoperustalla, eli määritimme peruskäsitteet tutkimustamme varten, sen jälkeen siirryimme tutkimukseen ja siihen, millaisia vastauksia saimme. Tämän jälkeen johtopäätöksissä yhdistimme tutkimuksen sisällön ja nostimme siitä seuranneet merkityssuhteet ja -kokonaisuudet esille tulokset -kappaleeseen.

Dokumentoimme teemahaastattelut sanelimen avulla, jonka jälkeen lataimme haastattelut tietokoneelle. Tietokoneelta sanelimen avulla litteroimme haastattelut Word-tiedostoiksi. Verkkotutkimuksessa vastaukset tulivat sähköiseen muotoon. Kahdesta

teemahaastattelua kirjoitettua aineistoa kertyi yhteensä kahdeksan sivua. Verkkohaastatteluamme osallistui yhteensä kahdeksan ihmistä. Jokaisesta verkkokyselyn vastauksesta materiaalia kertyi hieman yli kaksi sivua. Yhteensä meille kertyi 28 sivua kirjallista materiaalia. Kirjallisen materiaalin analysoimme sisältöanalyysin keinoin. Sisältöanalyysin avulla vertailimme vastauksia ja pyrimme löytämään merkityssuhteita. Se oli tutkimuksessamme helppoa, sillä vastaukset olivat saman suuntaisia, esimerkiksi kysyessämme asunnottomien palveluiden laadusta, moni oli sitä mieltä, että niissä on hyviä ja huonoja puolia, eli usein vastaajat olivat melko samaa mieltä mutta pienillä viivahde-eroilla.

Perinteisin sisällönanalyysin menettelytapa on se, että ensiksi kuunnellaan haastattelut ja sen jälkeen ne kirjoitetaan muodossa, jossa haastattelun sanoja tai muotoja ei muuteta (Sarajärvi & Tuomi, 2009, 109). Tämän jälkeen kirjoitetut haastattelut luetaan perinpohjaisesti ja paneudutaan niistä saatuihin sisältöihin. Kun sisältöihin on paneuduttu perinpohjaisesti, niitä tutkitaan ja jäsennellään tarkemmin (Sarajärvi & Tuomi, 2009, 109). Jäsentelyn ja tutkimisen jälkeen haastattelun tärkeimmät ja relevantteimmat kohdat kirjoitetaan puhtaiksi, jonka jälkeen tutkimuksen sisällönanalyysi on valmis (Sarajärvi & Tuomi 2009, 209).

Luvussa 8 avaamme tutkimuksemme tuloksia. Tutkimuksen tuloksista löytyy suoria sitaatteja haastatteluista sekä verkkokyselystämme. Halusimme tuoda sitaatit hyvin näkyville siksi, että työntekijät saisivat ääntään kuuluviin niin kirjoitetussa muodossa kuin heidän sanelemallaan tyylillään. Valitsimme erilaiset sitaatit sisällönanalyysille ominaisella tavalla, eli niiden relevanttiuden takia. Saimme tutkimusta tehdessämme todella hyviä pointteja. Monet huomiot olivat myös samankaltaisia, joten emme kaikkia vastauksia tuoneet sitaatteina erikseen esille. Sama päti meidän analyysien teossa eri teemojen alla, että monet vastaukset olivat loppujen lopuksi hyvinkin samankaltaisia, joten emme tuoneet kaikkia vastauksia esille, vaan yhdistelimme vastauksia niiden samankaltaisuuksien mukaan. Mielestämme sisällönanalyysin käyttäminen selkeytti meidän tutkimustulosten arvioimista ja tutkimista.

## 7.5 Haastateltavien löytäminen

Haastatteluja ja verkkokyselyä varten haimme tutkimuslupia Helsingin kaupungilta. Helsingin kaupungin tutkimuslupia varten meidän piti etukäteen valita henkilöt, joita

haastattelemme. Tutkimuslupien saaminen edellytti tietosuojaa ja sitä, että haastateltavia ei pystytä tunnistamaan. Koimme kuitenkin ongelmalliseksi sen, että Helsingin kaupungilla on hallussaan lista ihmisistä, ketä haastattelemme. Uskoimme sen vaikeuttaneen haastateltavien saamista. Tutkimuksen aikana meillä oli kaupungilta yhteyshenkilö, jonka kautta saimme olla yhteydessä työntekijöihin. Yhteyshenkilöltä luvan saatua pääsimme lähettämään haastattelupyyntöjä sähköpostitse. Tutkimustamme vaikeutti se, että saimme sovittua yhden teemahaastattelun puolen vuoden sisällä, vaikka olimme työntekijöihin yhteydessä useasti haastattelupyyntöjen osalta.

Puolen vuoden jälkeen totesimme, ettemme olleet päässeet eteenpäin tutkimuksemme. Tällöin totesimme, että on aika harkita uudenlaista suuntaa tutkimuksellemme. Teimme taustatutkimusta siitä, kuinka voisimme suorittaa tutkimuksen niin, että saisimme haastateltua tarpeeksi työntekijöitä ja siten, että voisimme käyttää jo kaksi tekemäämme teemahaastattelua osana tutkimustamme. Tällöin löysimme verkkokyselyn mahdollisuuden. Päätimme kokeilla verkkokyselyä osana tutkimustamme, sillä koimme sen olevan työntekijöille helpompi ja vaivattomampi tapa olla osana tutkimusta, kuin sopia erillinen tapaaminen työaikana.

Aineistonkeruu menetelmän vaihtaminen teemahaastattelusta kyselylomakkeeseen oli hyvä ratkaisu tutkimuksemme kannalta. Saimme ensimmäisen vuorokauden aikana 6 vastausta. Uskomme, että aineistonkeruumenetelmien vaihto oli tärkeä osa sitä, että saimme tarvittavan tutkimusmateriaalin tutkimustamme varten.

## 7.6 Tutkittavien näkökulma

Osallistavuus on tärkeä osa kvalitatiivista tutkimusta. Osallistavuutta päästään toteuttamaan esimerkiksi kenttätöön kautta. Kenttätöön avulla päästään kosketuksiin tutkitavan kanssa ja kuulemaan hänen näkökulmaansa tutkittavasta ilmiöstä. Tutkijan näkökulmat ja eettisyys voivat vaikuttaa tutkimuksen lopputulokseen. Tutkijalla voi olla niin sanotusti objektiivinen tai subjektiivinen suhtautuminen tutkittavaan ilmiöön. Suhtautuminen voi määrittää sen, millainen tutkimusasetelma luodaan (Eskola & Suoranta 2003, 16-17.) Opinnäytetyössämme käytimme objektiivista näkökulmaa. Objektiivisella näkökulmalla tarkoitetaan sitä, että tutkittava ottaa puolueettoman eli niin sanotun päältä katsojan näkökulman tutkittavaan ilmiöön ja tutkimuksen haastatteluihin (Eskola & Suoranta 2003, 16-17). Valitsimme tämän näkökulman siksi, että koimme sen rajaavan pois mahdollisuutta siitä, että meidän omat arvomme, asenteemme, us-

komuksemme tai ennakkokäsitteemme eivät sotkeutuisi tutkimukseen. Uskomme kuitenkin, että täysin objektiivinen tutkimus ei ole koskaan mahdollista. Ihmisillä on sisäisiä ajatusmalleja ja ennakkoluuloja, jotka vaikuttavat välillä tiedostamattamme mielipiteisiimme ja näkökulmiimme.

Koimme myös, että hypoteesittomuus oli tärkeää meidän tutkimustyössämme. Hypoteesittomuus tarkoittaa tässä kohdassa sitä, ettei tutkijalla ole minkäänlaisia ennakkoluuloja tai käsityksiä ennen aineiston hankkimista (Eskola & Suoranta 2003, 19-20.) Hypoteesittomuudesta kuitenkin kerrotaan, että ihminen ei voi olla täysin ennakkoluuloton, sillä jokaisella henkilöllä on usein jo valmis kokemus tai tapahtuma elämänsä ajaltaan (Eskola & Suoranta 2003, 19-20).

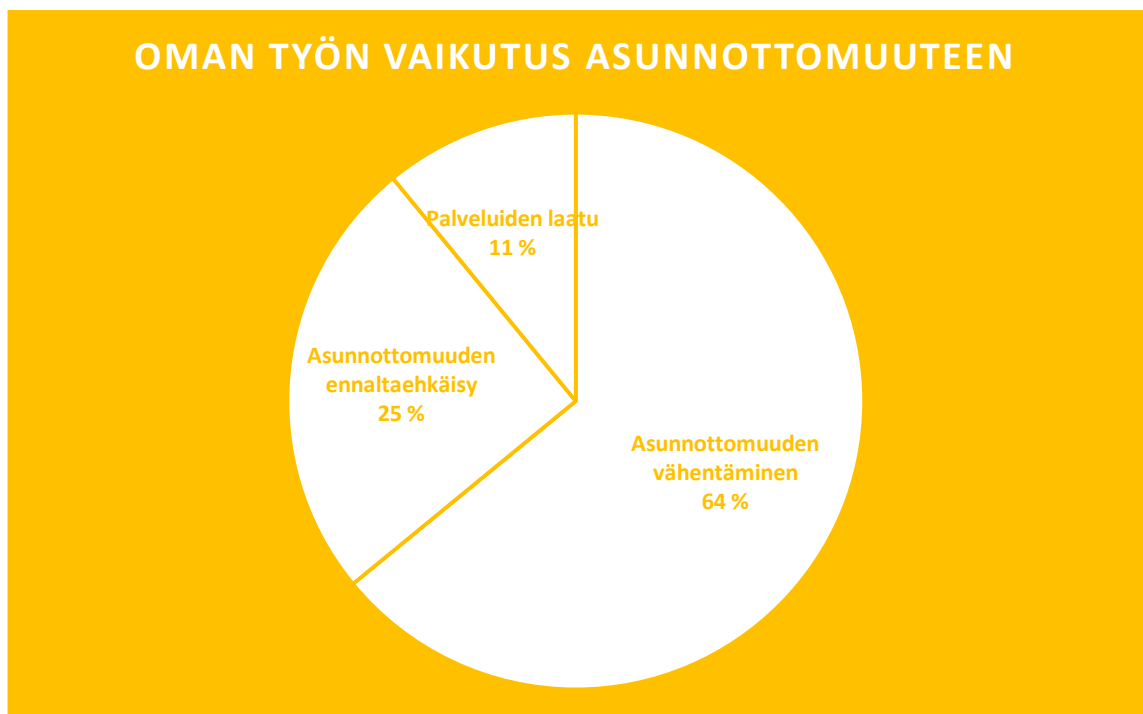
## 8 Tutkimuksen tulokset

Tässä luvussa käsittelemme tutkimuksemme tuloksia. Haastateltavien yksityisyyden suojaamiseksi olemme poistaneet vastauksista kaikki tunnistetiedot. Avaamme jokaiset kysymykset yksitellen ja tarkastelemme vastuksia kokonaisuutena.

Teemahaastattelussa ja kyselytutkimuksessa molemmissa käytimme samoja kysymyksiä. Kysymyksiä oli yhteensä kolmetoista (13). Kyselytutkimuksissa kaikkiin kysymyksiin oli sanallinen vastausmahdollisuus. Teemahaastattelussa tiesimme vastattavien nimet, ammattinimikkeet ja työyksikön, tunnistetiedot poistimme yksityisyyden suojan vuoksi. Nettikyselymme oli myös täysin anonyymi, jolloin emme keränneet mitään henkilötietoja vastanneilta.

### 8.1 Työntekijöiden vaikuttaminen asunnottomuuteen

Ensimmäisen kysymyksen avulla pyrimme selvittämään työntekijöiden mielikuvia ja mielipiteitä siitä, miten he kokivat työnsä kautta pääsevänsä vaikuttamaan asunnottomuuteen. Kaikki vastaukset olivat jaoteltavissa kolmeen eri kategoriaan: asunnottomuuden vähentäminen, ennaltaehkäisy ja palveluiden laatu. Kuten kuviossa 3 nähdään, 64 prosenttiyksikköä vastanneista koki pystyvänsä vaikuttamaan asunnottomuuden vähentämiseen suoranaisesti työnsä kautta, 25 prosenttia koki pystyvänsä vaikuttamaan asunnottomuuteen ennaltaehkäisevästi ja 11 prosenttia vastanneista koki pystyvänsä vaikuttamaan asunnottomien palveluiden laatuun.



Kuvio 3: Oman työn vaikutus asunnottomuuteen.

Vastanneet korostivat sitä, että Helsingin kaupungin asunnottomien palvelut ovat suunnattu asiakkaille, jotka ovat niihin oikeutettuja sosiaalihuoltolain perusteella. Tällä tarkoitetaan sitä, että esimerkiksi paperittomien maahanmuuttajien asunnottomuuteen työntekijöillä ei ole vaikutusmahdollisuutta.

Vastausten perusteella voidaan siis todeta se, että asunnottomien palveluiden vaikutusmahdollisuudet ovat laaja-alaiset omassa asiakasryhmässä. Johtopäätöksenä voidaan todeta se, että ne työntekijät, jotka kokivat vaikuttavansa asunnottomuuteen, kokivat voivansa vaikuttaa asunnottomuuden vähentämiseen yksilö kerrallaan, enemmän kuin vähentämään asunnottomuutta isommilta ryhmiltä kerralla. Toinen johtopäätös oli se, että työntekijät kokivat myös omat vaikutukset asunnottomuuteen vähentämiseen rajalliseksi siksi, että kaikki asunnottomista eivät hakeudu tai eivät ole oikeutettuja sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin. Myös asunnottomien hajautettu palveluntarjonta koettiin haasteelliseksi. Esimerkiksi asunnottomat saavat useimmissa tapauksissa toimeentulon kelan toimeentulotuesta. Jos asunnoton ei ole muussa palvelukontaktissa asunnottomien palveluiden kanssa, saattaa hän jäädä hänelle oikeutetuista palveluista ulkopuolelle.

Toivomme, että jatkossa palveluiden välinen ohjaus toimisi entistä jouhevammin. Asiakkaasta tulisi ottaa koppi ja kartoittaa sitä, onko asiakas kiinni muissa palveluissa.

Jatkossa kunnallisiin ja valtakunnallisiin välineisiin voitaisiin luoda asiakkaista jonkinlainen asiakasprofiili, jossa asiakkaan kaikki käytettävät palvelut olisivat helposti nähtävissä. Toivoisimme myös, että palvelunohjaus palveluiden välillä toimisi jatkossa entistä paremmin ja toimintamalleja ja ohjeita luotaisiin sen tueksi. Uskomme, että työntekijöiden kokemus oman työn merkityksestä ja mahdollisuuksista kehittyy, kun palveluita kehitetään.

## 8.2 Palveluiden muutokset

Kuten teoriaosuudessa totesimme asunnottomien palvelut ovat muuttuneet viimeisen vuosikymmenen aikana huimasti. Asunnottomien palveluiden muutokseen ovat vaikuttaneet esimerkiksi valtakunnalliset ohjelmat, kuten Paavo I ja Paavo II. Asunnottomien palveluiden suurimmat muutokset ovat olleet asuntoloiden muunto-ohjelmat. Muunto-ohjelmien myötä esimerkiksi Helsingin hätämajoitusta on vähennetty runsaasti. Halusimme selvittää, miten työntekijät kokivat palveluiden muutokset. Kuitenkaan emme voineet olettaa, että jokainen työntekijä olisi työskennellyt palvelumuutosta edeltävänä aikana, koska siitä on yli kymmenen vuotta aikaa, joten päädyimme muotoilemaan kysymyksen seuraavasti: ”Kuinka koette Helsingin asunnottomien palveluiden muuttuneen työhistorianne aikana?”.

Vaikkakaan kaikki työntekijät eivät ole olleet töissä Helsingin kaupungin asunnottomien palveluissa viimeistä kymmentä vuotta, niin kaikki vastaajat kokivat palveluiden muuttuneen paljon. Vastanneet kokivat palveluiden muutoksen johtuvan suurimmilta osin eri hankkeista ja ohjelmista, kuten Paavo I- ohjelmasta. Suurimmaksi muutokseksi nousi asuntoloiden vähentämisohjelmat ja se, että nykyään asunnottomat pyritään saamaan huonevuokralain mukaisten vuokrasopimusten piiriin. Negatiiviseksi muutokseksi nousi työntekijöiden huoli tilapäismajoituksen vähentämisestä, vaikkakin työntekijät kokivat sen edelleen tarpeelliseksi (kuten vastaaja 1.). Työntekijöiden vastauksista nousi esille huoli asunnottomien keskuudessa kasvavasta moniongelmaisuudesta ja palveluissa esiintyvistä ongelmista (kuten vastaaja 2.):

”Asunnottomuuden vähentämisohjelma on tuonut asumisyksiköt ja paljon asumiseen palvelua tarvitsevat ihmiset ovat saaneet huoneenvuokralain mukaiset vuokrasopimukset ja oman kodin. Toisaalta samalla on poistunut tilapäismajoitus, joka on edelleen erittäin tärkeää. Monet ihmiset jäävät kadulle, koska osaan Asumisen tuen asumispalveluista on jonoa, eikä kaikkia voi ohjata Hietaniemenkadulle.”

“Asunnottomien elämäntilanne pääsee vaikeutumaan enemmän kuin ennen koska nopean ratkaisun palvelua ei ole tarjolla. Palvelut ovat muuttuneet huomattavasti heikompaan suuntaan. Pääsy palveluasumiseen vaikeutunut. Tilapäisen asumisen paikkoja ei ole. Asumispäivystys (ensisuoja) paikkamäärältään riittämätön. Asunto ensin yksiköissä ei kuntoututa. Päihde- ja mielenterveyshoitoon pääsy hankalaa, hoitajaksot lyhyitä, hoitoketjut katkeavat. Laitoshoidon vähemmän tarjolla, avohoito riittämätöntä. Sosiaalityö hukassa - kela maksaa tuet - ei kontaktia sosiaalitoimeen. Asunnottomien asiakkuus hajautettu - osaaminen kateissa, paljon palvelua tarvitseva marginaaliryhmä ei ole kenenkään hallussa. Tuetun asumisen jonot todella pitkiä”

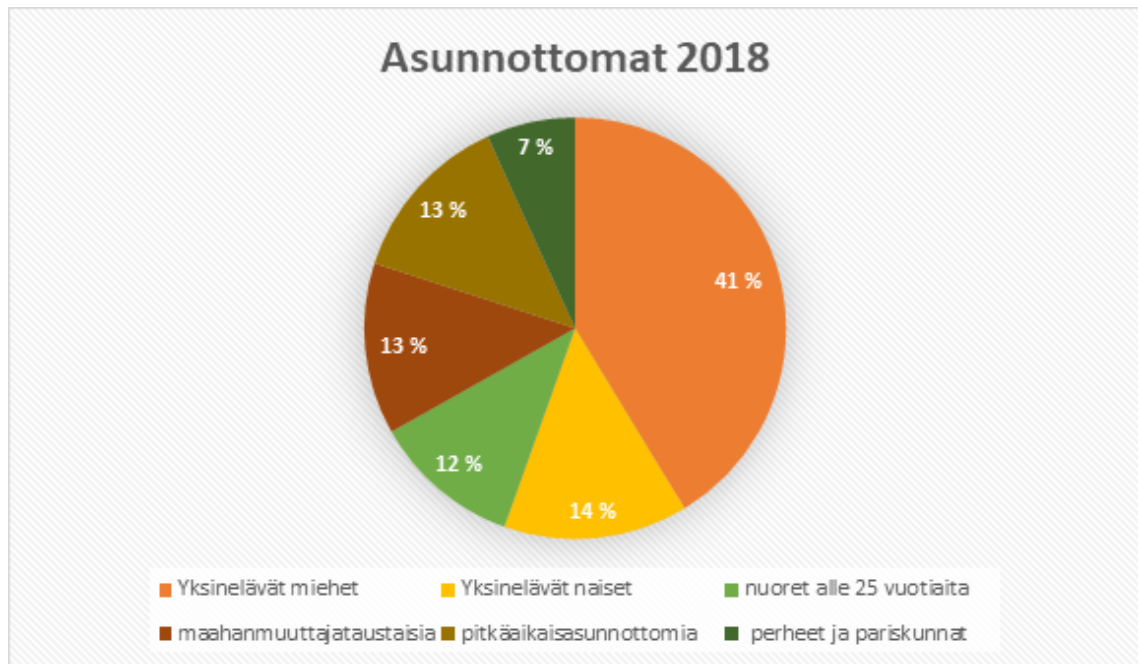
Johtopäätöksenä voidaan siis todeta, että asunnottomien palvelut ovat muuttuneet siihen suuntaan, että asunnottomat pääsevät nykyään enemmän vuokrasopimuksen alaisiin asuntoihin. Koimme tämän olevan tärkeää myös yksilön oikeuksien kannalta. Ihminen kokee varmasti vuokrasopimuksen alaisen asunnon paremmin omaksi asunnoksi, vaikkakin se olisi tukiasunto. Asunto on tärkeä osa ihmisen identiteettiä, minkä vuoksi on tärkeää, että vuokralain mukaisiin asuntoihin on panostettu. Uskomme sen nostavan myös asiakkaan motivaatiota toimia siten, että hänellä olisi mahdollisuus säilyttää asunto myös jatkossa. Palveluiden muutoksissa koettiin myös paljon negatiivisia puolia. Asunnottomien palveluiden koetaan olevan nykyään enemmän hajaantunutta, eivätkä työntekijät koe enää olevansa oikeasti hallinnassa tilanteesta.

Vastausten perusteella työntekijät kokevat, että kokonaiskuva asunnottomuudesta on kadoksissa. Palveluiden muutoksen koetaan enemmän vastanneen pitkäaikaisasunnottomuuteen ja sen ongelmiin. Kuitenkin palvelumuutoksen myötä asunnottomien muodot ovat muuttuneet ja esimerkiksi asunnottomuus on yleistynyt naisten, nuorten ja maahanmuuttajien kohdalla. Työntekijöiden kokemus tästä oli nähtävissä myös tilastollisesti. Tilastoissa nähdään, että edellä mainittujen ryhmien asunnottomuus oli lisääntynyt. Kuten kuviossa 4 näkyy, miehet ovat edelleen isoin ryhmä asunnottomissa ja esimerkiksi naisten osuus miehistä on vajaat puolet pienempi.

Se, että työntekijöiden kokonaiskuva asunnottomuudesta on hävinnyt, on huolestuttavaa. Miten on mahdollista, että ihmiset, jotka työskentelevät asunnottomien kanssa päivittäin eivät voi sanoa omaavansa kokonaiskuvaa asunnottomuudesta ja sen palveluista. Eikö työntekijöiden tulisi olla oman alansa asiantuntijoita? Mielestämme työn-



tekijöiden kokemukset siitä, että kokonaiskuva on hävinnyt, johtuu siitä, että palveluita on hajaannutettu palvelumuutoksilla. Esimerkiksi asumisen tuki vastasi ennen kaikista asunnottomista, mutta nykyään esimerkiksi lapsiperheiden asunnottomuus on lastensuojelun tehtävä. Tämä tarkoittaa sitä, että asunnottomien palvelut eivät ole enää yhden yksikön alla, mikä on voinut johtaa työntekijöiden tunteeseen siitä, että heidän kokonaiskuvansa on hävinnyt.



Kuvio 4: Asunnottomien jakautuma vuonna 2018. (Asunto ensin, 2018: tilastotietoa asunnottomuudesta).

### 8.3 Asunnottomien palveluiden nykytila

Halusimme selvittää työntekijöiden mielipiteitä, siitä millainen on asunnottomien palveluiden nykytila. Tarkastelimme palveluiden nykytilaa kahdella (2) kysymyksellä; Millaiseksi koette asunnottomien palveluiden kirjon tällä hetkellä ja kuvailekaa asunnottomien palveluiden tilanne Helsingissä. Koimme tiedon palveluiden nykytilasta olevan tarvittava sille, että voisimme selvittää, millaisia palveluita tulevaisuudessa tarvitaan. Palveluiden nykytilalla tarkoitamme selvittämistä siitä, millaisia palveluita Helsingin kaupunki tarjoaa asunnottomille tällä hetkellä, palveluiden riittävyyttä ja se onko palveluissa puutteita.

Huoli mielenterveys ja päihdekuntoutujille tarkoitettujen palveluiden riittävyydestä ja niiden tilasta nousi yhtenäisesti vastaajilta esiin. Vastaajat kokivat mielenterveys ja

päihdekuntoutujille tarkoitetut tukiasunnot sellaiseksi, jossa asukas ei pääse kuntoutumaan. Myöskin heille tarkoitettujen tukiasuntojen keskittäminen koettiin ongelmalliseksi. Palveluiden keskittämisen koettiin aiheuttaneen ongelmia asumisyksiköissä esimerkiksi levottomuutta ja väkivallan uhkaa. Vastaukset 1 ja 2 kiteyttävät vastauksen hyvin.

“No meillä on tosi mun mielestä kattava palveluvalikko, että melkein kaikille löytyy jotain, mutta nyt taas täytyy muistaa, että me puhumme niistä asunnottomista, jotka on meidän kohderyhmää, eli sosiaalihuoltolain mukaisesti tuen tarpeessa olevia, eli ei puhuta kaikista Helsingin asunnottomista, eli tonne järjestelmien väliin tässäkin suhteessa putoaa osa porukkaa, jotka eivät ole sosiaalihuoltolain asumisen tarpeessa.”

“Pysyviä asumispalveluita on, mutta ne ovat riittämättömät. Lisäksi tarvitsimme asuntoja, joissa voisi arvioida asiakkaiden asumiskykyä. Lisäksi tarvitsimme tilapäismajoitusta. Mielenterveyspuolelle olisi hyvä saada asumispalveluita, joissa ei olisi ehdoton kieltä päihteidenkäyttöön, ja henkilökunta ja palvelut motivoisivat päihteettömämpään elämään huomioiden asiakkaan psyykkisen voinnin.

“Ihan hyviä palveluita on olemassa. Kriisimajoitusta voisi olla enemmän, sillä joillekin se on oikeastaan se ainoa vaihtoehto. Jonotusajat asumiseen ovat myös todella pitkät, niin ns. normaaleihin asuntoihin kuin myös tuettuun asumiseen.”

Työntekijät, joiden mielestä asunnottomien palveluiden nykytila oli heikko, perusteli sen pitkillä jonoilla ja riittämättömillä palveluilla. Tiivola (2018, 20) mukaan, esimerkiksi pitkäaikaisasunnottomuus on kokonaisuudessaan Suomessa vähentynyt vuosina 2008-2015 noin 35 prosenttiyksikköä ja on onnistunut olemaan ainoa eurooppalainen valtio, jossa asunnottomuutta on pystytty vähentämään. Kuitenkin uudeksi ongelmaksi on muodostunut etenkin Helsingissä pitkät jonot tukiasuntoihin. Vuonna 2018 Helsingin kaupungin asunnottomien tukiasuntojonossa oli yli 400 asiakasta. Jonotusaika tukiasunnon saamiseen on ollut noin vuoden ja jopa sen yli. Jonojen pitkittyminen ei ole uudempi ilmiö, vaan se on kehittynyt pikkuhiljaa asunnottomien palveluiden muutoksen jälkeen. Palvelujärjestön muutoksen myötä, myös toimeentulotuen siirtyminen kelalle on aiheuttanut lieveilmiönä sen, että asunnottomilla ei ole enää vakituista kontaktia sosiaalitoimeen. Kelalla pääasiallinen asiointi tapahtuu tukien myötä, eikä se niinkään

kiinnitä huomiota asiakkaan muihin tuen tarpeisiin esimerkiksi asumisen tuen tarpeisiin. Näin ollen osa asiakkaista ei enää pääse tarvitsemansa tuen tarpeisiin, koska palveluiden välinen ohjaus ei toimi enää samalla tavalla.

Työntekijöiden kritiikki palveluiden nykytilaan oli nähtävissä tilastoissa ja teoriassa. Toimeentulotuen siirryttyä Kelalle ja suuret palvelumuutokset olivat kaikki tapahtuneet samalla aikavälillä, joitten takia uskomme, että se vaikuttaa myös työntekijöiden kokemuksiin palveluiden sekavuudesta. Vastausten perusteella voi myös todeta, että palveluiden hajauttaminen oli vaikeuttanut asiakkaan kohtaamista kokonaisuutena ja näin ollen työntekijällä oli pirstaleinen kuva asiakkaan todellisuudesta. Kriisimajoituksen kriteereitä on kiristetty, joka on aiheuttanut sen, että ihmiset, joilla ei ole niin sanottua ongelmaa eivät pääse hätämajoituksen piiriin, vaikkakin sitä tarvitsevat.

Johtopäätöksenä voidaan siis todeta, että palvelumuutoksella oli saatu aikaan hyviä, kuin huonoja ratkaisuja. Palveluiden nykytilan jäsentelämme seuraavasti; Palveluiden verkko on suurimmalta osin riittävän kattava, kuitenkin esimerkiksi hätämajoituksen tarvetta tulisi tarkastella uudestaan. Palveluiden riittävyttä ja niiden tarjonnan määrää tulisi myös pohtia uudelleen. Palveluiden laatua etenkin tukiasuntojen kohdalla tulisi tutkia tarkemmin ja muokata niitä sopivammiksi asiakkaille.

Ratkaisuehdotuksemme olisi se, että joko kolmas sektori tarttuu hätämajoituksen puutteeseen tai sitten sitä tulee lisätä kaupungin palveluiden puolelta. Kaupungin tulisi myös tutkia tarkemmin omien palveluiden kävijämääriä ja tutkia vastaako palveluiden laajuus todellisuutta.

#### 8.4 Asunnottomien päihteettömät palvelut

Yksi haastattelukysymyksistämme oli; ”Millaiseksi koette asunnottomille suunnattujen päihteettömien palveluiden tarjonnan Helsingissä?” Selkeästi vastaajat kokivat, että päihteettömien asunnottomien palveluissa oli puutteita ja kehittämismahdollisuuksia. Päihteettömien palveluiden eduksi todettiin se, että sinne jonot ovat huomattavasti lyhyemmät, kuin esimerkiksi päihdeongelmaisten palveluihin. Päihdekuntoutujien, jotka raitistuvat, koettiin olevan erikoisasemassa sen suhteen, että he saavat muita asunnottomia helpommin asunnon ja he pääsivät palveluiden piiriin. Päihteettömät palvelut koettiin vastaajien kesken tavoittavan enemmän maahanmuuttajataustaisia asiakkaita, kun taas muissa palveluissa heidät koettiin olevan tavoittelemattomissa. Huomiota herätti vastauksissa myös se, että päihteettömät palvelut ovat yleensä auki

vain päiväsaikaan. Tämän takia esimerkiksi päihdeettömäksi pyrkivä hätämajoituksen tarvitseva joutuu menemään Hietaniemen asumispäivystykseen, jossa asiakkailta ei edellytetä päihdeettömyyttä. Tämä saattaa alistaa etenkin päihdekuntoutujan retkahintaan, (vastaukset 1 ja 2.)

“Tarjolla vain Hermannin hätämajoitus. Asunnoton päihteen henkilö ei voi hakeutua päihdehuollon päihdeettömiin asumispalveluihin, sillä siellä vaaditaan päihdeongelma. Useimmiten meidän päihdeettömät asiakkaamme ovat maahanmuuttajia, joilla ei ole verkostoa.”

“Niitä voisi olla kyllä enemmän. Käsitykseni mukaan kriisimajoitus (Hietsu) on ainakin sellainen paikka, jonne päihdeettömällä on kynnys mennä. Myös jotkut asiakkaat vieroksuvat joitain asumisyksiköitä juuri päihdeiden vuoksi, vaikka muuten ne voisi olla sopivia. Toisaalta, päiväkeskukset ovat päihdeettömiä, mutta ovat auki vain lyhyen aikaa päivistä.”

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että esimerkiksi asiakkaat, jotka ovat pystyneet sitoutumaan päihdeettömyyteen ovat hyvässä asemassa palveluiden tavoitettavuuden suhteen. He pääsevät muita asunnottomien ryhmiä nopeammin palveluihin. Päihdeiden käyttö oli yleistä asunnottomien keskuudessa, mutta huolestumme nousi ne asunnottomat, jotka olivat kokonaan päihdeettömiä. Puhutaan siis, vaikka lyhytaikaisasunnottomista opiskelijoista, jotka ovat muuttaneet opintojen perässä Helsinkiin, mutta eivät ole saaneet asuntoa. Onko tarjolla sellaisia päihdeettömiä palveluita, jotka olisivat suunnattu heille vai onko päihdeettömät palvelut suunnattu pelkästään päihdekuntoutujille, koska sellaisen kuvan tutkimuksemme antoi. Huolestumme heräsi suuresti asumispäivystyksestä, sillä sen linjaus siitä, että sinne saa ajautua päihdeiden vaikutuksen alaisena karsii varmasti asiakkaita pois. Päihdeetöntä hätämajoitusta olisi erittäin tärkeä tarkastella ja miettiä onko sille tarvetta.

## 8.5 Päihdekuntoutujien asunnottomien palvelut

Kuten käsitellessämme päihdeettömiä palveluita esiin nousi se, että palveluiden tilan koettiin olevan hyvä sellaisille asiakkaille, jotka päihdehuollon kautta onnistuvat sitoutumaan päihdeettömyyteen. Huomasimme myös, että asunto ensiperiaatteen koettiin vaikuttavan päihdekuntoutujien palveluihin. Ennen kuin Helsingin kaupunki otti

asunto ensin periaatteen käyttöön, kaupungin asunnottomien palvelut toimivat siten, että asunnottomasta kuntoutettiin ensin sellainen, että hän omaa tarvittavat asumistaidot, jotta hän pärjää omassa asunnossaan. Kuitenkin palvelumuutoksien jälkeen, voimaan otettiin asunto ensin periaate, jonka perusteella asunnottomalle annetaan ensin asunto ja sen jälkeen hänelle annetaan tarvittavia tukitoimia. Asunto ensin- periaatteen koettiin poistaneen kokonaan yksiköt, missä asiakkaat pääsisivät harjoittamaan asumistaitoja. Tämän takia on noussut ongelmalliseksi se, että kaupungilla olisi edelleen hyvä olla yksiköitä, joissa asumista pääsisi harjoittelemaan.

Palveluiden hajauttamisesta johtuvia ongelmia oli nähtävissä myös näissä vastauksissa. Sen koettiin aiheuttavan ongelmaa siinä mielessä, että esimerkiksi asiakkaan siirtymisen päihdekuntoutujille tarkoitetuista palveluista päihdeettömiin palveluihin ei tapahdu riittävän nopeasti, (vastaaja 1.) Esimerkiksi päihdeettömään palveluun päihdekuntoutuksen jälkeen. Tämä voi haastaa ihmisen päihdeettömyyttä, jos hän asuu sillä hetkellä paikassa, jossa elää muita päihteiden käyttäjiä. Huoleksi vastaajien keskuudessa nousi myös esteettömien ja matala kynnyksisten palveluiden puute. Vastaaja 2, nosti myös esille sen, että nykyään päihdekuntoutuvien palveluiden kriteerit ovat muuttuneet lääketieteelliseksi. Tämän takia palveluihin pääseminen saattaa viedä aikaa.

“Hyvä. Haasteena on että kun henkilön päihteidenkäyttö muuttuu, pitäisi päästä nopeasti seuraavan tason tuettuun asumiseen, mutta nämä prosessit ja jonotukset ovat hitaita. Korvaushoidossa oleva tai päihdeettömyyteen pyrkivä saattaa joutua olemaan asumisyksikössä kuukausia ennen, kuin soveltuvampi paikka löytyy.”

“Päihdehuolto vähän sakkaa siitä alkupäästä, että sinne on vaikea päästä ja kriteerit muuttui sellaiseksi lääketieteelliseksi, että pitää olla deliriumuhkaa, mutta sitä yritetään nyt pikkuhiljaa saada näitä sosiaalisia kriteereitä, että ihmisiä saataisiin sen kuntoutumispolun alkutaipaleelle. mutta siltä osin sitten, jos se asiakas onnistuu siinä, että se pääsee vierotukseen ja siitä vielä laitospalveluun, niin siitä on sitten hyvät polut päihdehuollon asumispalveluihin ja jos ei oo sen isompaa tarvetta, niin meillä on omia päihdeettömyyttä tukevia palveluita. He ovat ehkä parhaassa asemassa ja meillä on lyhyet jonot siinä ja näin.”

Johtopäätökseksi toteamme, että asunnottomien palveluiden hajautuminen eri yksiköihin on luonut ongelmia ja pitkittymistä asunnottoman pääsystä palvelusta toiseen. Tämä on mielestämme huolestuttavaa etenkin, kun puhutaan päihdekuntoutujille tarjotuista palveluista. Asiakkaalle, joka on päässyt juuri raittiiksi, olisi erittäin tärkeää päästä nopeasti päihteettömien palveluiden piiriin. Päihteettömyyden alussa olisi tärkeää, että asiakas saisi tukea päihteettömyyteen, eikä joutuisi esimerkiksi elämään tukiasunnoissa, joissa naapurit ovat suurimmalta osin päihteenkäyttäjiä. Palvelusta palveluun liikkuminen tulisi olla entistä helpompaa. Jos asunnottomien palvelut halutaan pitää hajautettuna, olisi tärkeää tehdä suunnitelma siihen, miten palveluiden välillä liikkuminen tapahtuisi nopeammin, sillä koemme sen olevan erittäin tärkeää asiakkaan kannalta.

Asunto ensin- periaate toimii varmasti osalle asiakkaista ja sen avulla useampi oli päässyt vuokrasopimuksellisen asumisen pariin. Onko sitä kuitenkaan käytettävä kaikissa asunnottomien palveluissa. Palveluiden tulisi aina ensisijaisesti ajaa asunnottomien etua ja pyrkiä tukemaan sekä parantamaan heidän elämäänsä ja siinä tarvittavia elämänhallinta kykyjä. Voiko kuitenkaan olettaa, että esimerkiksi nuori, joka ei ole aikaisemmin onnistunut säilyttämään saamiaan asuntoja kykenisi siihen nyt. Asunto ensin-periaatteessa tukea annetaan asunnon saannin jälkeen, mutta onko se riittävän ajoissa. Eikö olisi parempi etukäteen arvioida asunnottoman kykyä itsenäiseen asumiseen ennen asunnon saamista. Jos asunnottoman koetaan olevan suuressa riskissä päätyä uudestaan asunnottomaksi tarjotusta asunnosta, olisi mielestämme parempi luoda yksikkö, jossa asumisen taitoja harjoiteltaisiin erityisellä tuella. Kun asunnottoman asumistaidot koetaan riittävän itsenäiseen asumiseen, voitaisiin hänet siirtää sen piiriin.

#### 8.6 Matalakynnyksellisyys ja asiakaslähtöisyys Helsingin kaupungin asunnottomien palveluissa

Kysyimme haastatelluilta; ”Miten ideologia matala kynnyksellisyys ja asiakaslähtöisyys näkyvät mielestänne asunnottomille järjestetyissä palveluissa?” Haastateltavat kokivat esimerkiksi päiväkeskukset ja asumisen tuen matalakynnyksellisiksi palveluiksi, koska niihin hakeutuvalla ei tarvitse olla voimassa olevaa asiakkuutta, (Vastaja 1.) Näistä palveluista suoritetaan myös palveluohjausta tarvittaessa muihin palveluihin. Helsingin kaupungilla on myös käytössä osassa palveluissaan Recovery-malli, joka lisää entistä enemmän asiakaslähtöisyyttä, (Vastaja 2.) Recovery college- mallilla tarkoitetaan lähestymistapaa, jossa asiakasta opetetaan tunnistamaan omat voimavaransa ja lahjansa

ja opettaa heitä käyttämään niitä. Siinä tuetaan asiakasta ja pyritään auttaa heitä löytämään omat mahdollisuudet ja tavoitteet. Tarkoituksena on myös tukea asiakasta pääsemään tavoitteisiinsa. Mallin tarkoituksena on auttaa asiakas määrittelemään itseään muuten, kun ongelman kautta. Esimerkiksi se, että asiakas ei määritä itseään pelkästään päihderiippuvaiseksi, vaan oppisi näkemään itsensä ihmisenä, jolla on ongelma, mutta ettei se ongelma kokonaisvaltaisesti määritä häntä. Mallia käytetään yleensä päihde- ja mielenterveyskuntoutujien kanssa. (The Recovery college 2018.) Mallin käyttöönotto tulee lisäämään asiakkaan osallisuutta palveluihin ja tekemään palveluista entistä enemmän asiakaslähtöisemmät.

Tutkittavat olivat hyvin yksimielisiä siitä, että ideologiat toimivat asunnottomien palveluissa. Haastateltavat toivat esiin myös sen, että nämä ideologiat ovat nousseet esiin, kun asiakkaille on tehty asiakastytyväisyys kyselyä. Esiin nousi myös huomio siitä, että palveluissa ollaan joustavia ja joitakin asioita katsotaan läpi sormien, sillä asiakas ja yhteiskunta hyötyy siitä enemmän, kun asiakas saadaan palveluiden piiriin, kuin se, että liiallisen päihdetilan takia asunnotonta ei esimerkiksi päästetä palveluun, (vastaaja 3.)

“Helsingissä on kaupungin omia ja järjestöjen ylläpitämiä päiväkeskuksia, joihin voi mennä hyvin matalalla kynnyksellä ja he saavat siellä myös apua ja ohjausta palveluihin. Myös Hietaniemen palvelukeskukseen voi mennä. Asumisen tukeen ei voi tulla ilman ajanvarausta haastatteluun, mutta pyrimme järjestämään asumispalveluita matalalla kynnyksellä ja asiakaslähtöisesti.”

“Mutta sitten toteutetaan erilaisia asiakastytyväisyys mittauksia ja käytetään kokemusasiantuntijoita, jonkun verran ja sitten tota meillä on nytten nää paljon palvelua tarvitsevat keskiössä, että heitä pyritään kohtaamaan paremmin tai ne asiakkaat, joista sosiaalihuoltolaki puhuu erityis- sentuen tarpeessa olevina, eli nyt satsataan Sote- toimialalla heihin ja tota ja nyt meillä on recovery-college malli tulossa, jonka ideana on osallistaa sekä asiakkaita sekä heidän läheisiään. Se malli nyt vyörytetään eri palveluihin.”

“Asiakkaat otetaan vastaan meillä, oli heidän päihtymystilansa mikä tahansa. Kuukausittain joku asiakas sammuu vastaanotolle, mutta tällöin ei

"heitetä pihalle" vaan ohjataan lepäämään ja jatketaan asiointia paremmalla hetkellä. Monissa asunnottomien palveluissa katsotaan hieman sormien läpi, ei kytätä asiakkaita, jotta saataisiin syytä heittää ulos palveluista."

### 8.7 Asunnottomien palveluiden tulevaisuus

Aikaisemmin tarkastelimme tutkittavien mielipiteitä ja mielikuvia siitä millaiseksi asunnottomien palveluiden nykytila koettiin. Halusimme myös selvittää sitä millaiseksi asunnottomien palveluiden tilaa tulisi kehittää tulevaisuudessa. Haastatteluista välittyi selkeästi huoli siitä, että palveluiden piirissä on paljon väliinputoajia. Palveluiden kehittäminen siten, että väliinputoajia määrä minimoitaisiin, on haastavaa, koska väliinputoajia ei voida määrittää yhtenäiseksi ryhmäksi. Tällä tarkoitetaan sitä, että väliinputoajat eivät ole geneerinen ryhmä ihmisiä, joista voitaisiin määrittää yksi syy miksi he ovat pudonneet palveluista tai sitä ketä he ovat. Tämän takia on vaikea keksiä yhtä ratkaisua sille, miten väliinputoajien määrää voitaisiin ennaltaehkäistä, löytää tai saattaa takaisin palveluiden piiriin.



Taulukko 7: Työntekijöiden vastausprosentit asunnottomien palveluiden riittävydestä

Kysyimme, onko asunnottomille palveluita riittävästi. Tähän saimme selkeänä vastauksena, että asunnottomille ei ole riittävästi palveluita. Taulukosta 7 voimme huo-



mata, että selkeästi palveluita täytyisi lisätä. Työntekijät vastasivat melkein yksimielisesti, että ei ole tarpeeksi. Yksi haastateltava koki, että kehitettävää on. Tässä kohtaa voimme varmasti todeta, että muidenkin haastateltavien mielestä kehitettävää olisi, he eivät sitä vain tässä kohtaa tuoneet julki.

Pelkästään tieto siitä, että työntekijät kokivat asunnottomien palvelut riittämättömäksi ei riitä vastaamaan kysymykseen siitä, miten palveluita tulisi kehittää tulevaisuudessa. Kysyimme siis lisäksi vastaajilta, mitä palveluita he kokevat puuttuvan tällä hetkellä. Hyvin pitkälti haastateltavat toivat ilmi sen, että hätämajoitusta tarvitaan lisää, (vastaajat 1, 2, 3.) Se on selkeä palvelun tarve, jota tulisi tulevaisuudessa ehdottomasti lisätä ja kehittää. Haastateltavat ottivat myös kantaa hyvin siihen, että päihteetöntä hätämajoitusta tarvitaan lisää.

“Tilapäismajoitus, riittävästi tuettua asumista, kevyttä palveluasumista.”

“En osaa oikein eritellä, kun olen vasta uusi. Mutta siis tuo kriisimajoitus ja päihteettömät majoitukset ainakin tulee mieleen, ei siis puutu mutta voisi olla enemmän.”

“Asunnottomien palvelut (ja tieto sekä osaaminen) tulisi keskittää yhteen toimistoon, kuten ne on aikaisemmin Helsingissä olleet. Ns. normaalipalvelut ovat riittämättömiä tälle asiakasryhmälle - heillä ei ole kykyä niissä asioida eivätkä ne vastaa heidän palveluntarpeeseen. Asunnottomien asumispalvelut, sosiaalityö ja hoitoonohjaus tulisi olla yhden toimijan käsissä. Asumisen tulisi liittyä enemmän hoitoon ja kuntoutukseen - toipumiseen tähtäävää. Tilapäisen asumisen paikkoja tarvitaan runsaasti - niin päihteettömiä kuin päihteidenkäyttäjille sopivia. Päihde- ja mielenterveyden laitoshoidon tulisi lisätä ja hoitoon pääsyä helpottaa. Katkaisu - kuntoutus ja asumispalveluista tulisi muodostaa jatkumo.”

Vastaajien mielestä ikäihmisen palveluiden tarve ja sen kasvu, etenkin tulevaisuudessa, kun suuret ikäryhmät jäävät eläkkeelle. Heitä tulisi mielestään tulevaisuudessa huomioida ja etenkin heidän palveluihinsa tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota. Toivommekin, että koska ikääntyvien ja eläkeläisten määrä tulee tulevaisuudessa lisääntymään huomattavasti, tulisi ennalta-arvioida palveluiden riittävyyttä ja niiden nousevaa tarvetta. Palveluita tulisi myös miettiä sen suhteen, miten hyvin ne vastaavat

ikääntyneiden tarpeisiin. Toivommekin, että kaupunki varautuisi tilanteeseen tekemällä suunnitelman tulevaisuuden varalle.

Vastauksien seasta löytyi myös muutama konkreettinen idea sille, miten palveluita tulisi kehittää tulevaisuudessa. Yksi ehdotus oli se, että asunnottomille annettaisiin välityspalkkio. Kehitysidea oli mielestämme hyvä ja erikoinen. Kuitenkin sitä millainen välityspalkkio olisi, tulisi miettiä tarkkaan. Se saattaisi luoda myös erilaisia uhkia sen väärinkäytöstä etenkin, jos kyseessä olisi rahallinen välityspalkkio. Kehitysehdotuksena kunnan ja kolmannen sektorin kannattaisi kuunnella asunnottomien kanssa työskenteleviä työntekijöitä, sillä uskomme, että sitä kautta asunnottomien palveluihin keksittäisiin uudenlaisia innovaatioita.

Johtopäätöksenä voimme todeta sen, että suurin kysyntä työntekijöiden mielestä olisi asunnottomien hätämajoitukselle. Hätämajoitukseen tulisi löytää myös päihteetöntä ratkaisua. Uskomme päihteettömän hätämajoituksen lisäävän turvallisuutta ja hätämajoitukseen hakeutuvien määrää. Jos uutta hätämajoitusta ei ole täysin mahdollista saavuttaa, olisiko tämän hetkiseen asumisen päivystykseen mahdollista luoda esimerkiksi päihteetön puoli. Tulevaisuudessa olisi myös hyvä varautua sen tuomiin muutoksiin. Esimerkiksi sen suhteen, että ikäihmisten määrä kasvaa. Kuten olemme monesti, jo todenneet palveluiden hajautumisen koettiin tuoneen mukanaan ongelmia. Toivomme, että tähän löytyisi ratkaisu, sillä se on noussut tutkimuksemme aikana niin useasti esille.

## 8.8 Kolmas sektori osana Helsingin kaupungin asunnottomien palveluita

Kysyimme mitä mieltä työntekijät ovat kolmannen sektorin ja kunnan yhteistyöstä, sekä palveluohjauksen näkyvyydestä. Vastajaat pohtivat paljon sitä, että asunnottomien palvelut eivät välttämättä toimisi läheskään yhtä hyvin, jos kolmatta sektoria ei olisi. Kuitenkin nousi esiin se, että palveluita ei ole tarpeeksi, vaikka yhdistetään kolmannen ja kunnallisen sektorin palvelut. Osa vastaajista koki myös sen, että palvelut eivät täydennä toisiaan, vaan molemmat sektorit tarjoavat samanlaisia palveluita. Tällaisen ongelman vähentämiseksi olisi hyvä olla olemassa jonkinlainen palvelukartta, jossa on nähtävissä kolmannen sektorin ja kunnalliset palvelut, (vastaaja 1 ja 2.) Kolmas sektori sai paljon kiitosta siitä, että se on ottanut palveluissaan hyvän kopin niistä asunnottomista, jotka eivät ole sosiaalihuoltolain perusteella oikeutettuja kunnallisiin asunnottomien palveluihin esimerkiksi paperittomat maahanmuuttajat, (vastaaja 3.)

“Järjestöjen ja yhdistysten kirjo on ehkä vaikeasti hahmotettava. Mielelläni ohjaisin asiakkaita päiväkeskuksiin, mutta työn tuoksinassa unohtuu. Olisi hyvä olla kartta päiväkeskuksista, jonka voisi antaa asiakkaille.”

“Toimijoita on todella paljon ja palveluskaala on sekava, eri toimijoiden lisäksi työn projektiluontoisuus sekottaa tilannetta. Projekteilla saavutetaan hyviä tuloksia pienelle asiakasryhmälle mutta kokonaisuuteen ne eivät vaikuta. Kolmas sektori tietysti tuottaa palvelua mitä kunta ostaa. Palveluiden kattavuuden parantaminen on kunnan vastuulla.”

“Kolmas sektori kohtaa paljon asunnottomia ja ohjaa heitä palveluiden piiriin. Siihenkin nähden ovat tärkeä ja paikkaavat järjestelmää ehkä siinä osin missä meillä on aukkoja. Eikä varmaan onnistuis ilman kolmatta sektoria, että sillä lailla on tärkeä.”

Kolmannen sektorin tärkeys nousi vastauksissa hyvin esille. Kuitenkin kolmannen sektorin tarjoamien palveluiden tarjonta on monelle vastaajalle vielä epäselvä. Tarjontaa on todella paljon, mutta heidän markkinointinsa ei välttämättä pääse esimerkiksi kunnan työntekijöiden kohdalle. Tällöin kolmannen sektorin palveluiden laaja tarjonta jää valitettavasti joiltain osin käyttämättä. Asunnottomia ei saada ohjattua joko kiireen tai työntekijöiden tietämättömyyden takia kolmansien sektoreiden palveluiden piiriin.

Johtopäätöksessä voidaan todeta se, että lähtökohtaisesti kolmannen sektorin palvelut täydentävät kunnallisen sektorin palveluita etenkin niiden osalta, jotka eivät ole oikeutettuja kunnallisiin palveluihin. Kuitenkin palveluohjaus kunnallisen ja kolmannen sektorin välillä ei toimi, osittain siksi, että työntekijöillä ei ole tarpeeksi tietoa kolmannen sektorin palveluista. Näin ollen asiakkaat, joille löytyisi sopivia palveluita heidän elämäntilanteisiinsa eivät välttämättä ohjaudu niihin. Tämän takia palvelukartta, josta olisi helposti nähtävissä esimerkiksi kolmannen ja kunnallisen sektorin palvelut, olisi erittäin hyvä.

## 8.9 Asunto Ensin- periaate

Helsingin kaupunki on ottanut palvelujärjestelmän muutoksen myötä käyttöönsä asunto ensin- periaatteen. Asunto ensin- periaate tiivistettynä tarkoittaa sitä, että asunnottomalle hommataan ensiksi asunto, jonka jälkeen hänelle tarjotaan muita hänen tarvitsemiaan tukitoimia. (Asunto ensin 2018.) Vastaaja 1 mielestä asunto ensin- peri-

aate ei toimi kokonaan sellaisenaan. Hänen mukaansa heidän yksikössään sitä käytetään osittain, sillä he edellyttävät, että ihmisillä, joille asunto tarjotaan, on edes jonkinlaiset edellytykset asunnottomaksi. Yksi vastaajista koki, että asunto ensin- periaate on joillekin toimiva.

Kaikki vastaajat kokivat, että periaate on tuonut mukanaan lieveilmiöitä, (vastaajat 1, 2 ja 3.) Esimerkiksi sen, että ihmisiä, joilla ei ole asumistaitoja ja kykyä pärjätä omassa asunnossa on saanut asuntoja, joista seuraa muun muassa häätöjä ja haittoja muille yksikössä asuville. Tämän koetaan aiheuttavan yksiköihin turvattomuutta ja rauhatonmuutta. Periaatteen myötä, koetaan myös ongelmalliseksi se, että yksiköiden koot ovat kasvaneet. Periaatteen myötä myös kriisimajoitus on vähentynyt huomattavasti, vaikkakin sitä on vähennetty, sille koetaan edelleen olevan enemmän tarvetta, kuin sitä on tarjolla. Kriisimajoituksen koetaan työntekijöiden joukossa olevan tarpeellinen niille asiakkaille, joilla ei ole tarvittavia taitoja itsenäiseen asumiseen. Työntekijät myös kritisoivat palvelua siitä, että se on tehnyt osalle vaikeuksia pärjätä itsenäisessä asumisessa, koska heillä ei ole heti tarvittavia tukitoimia, jolla he selviäisivät.

“En oikein tiedä mitä siitä sanois, että me ollaan harjoitettu täällä asunto ensin toimintaa, mutta kuitenkin sillä tavoin, että me olemme ajatelleet, että ihmisellä pitää olla jonkinlaiset edellytykset siihen, että asuminen voi onnistua, että näin kraavisti päihteitä käyttäviä, mitä nyt asutetaan, niin ei kyllä. Sillon he asuvat aika pitkästi asuntoloista ja heille se on ehkä luonut turvaa ja pysyvää asumista. Mutta en tiä mieltääkö asiakkaat, jotka asuvat näissä yksiköissä, niin asuvansa omana kotonaan, vai kuitenkin asuvansa jonkinlaisesti asuntolassa, vaikka siinä on vuokrasopimus. Yksiköt on aika isoja, joka luo siihen haasteita ja levottomuutta ja kaikenlaisia lieveilmiöitä.”

“Osalle erittäin hyvä ratkaisu, mutta ei läheskään kaikille. Asunto ensin periaatteen jälkeen on tullut liian isoja asumisyksiköitä, joissa kaikilla ei ole hyvä olla.”

“Hyvä periaate. Asunto on pohja elämälle ja sen hallinnalle. Toisaalta se on vähentänyt kriisimajoitusta/asuntoloita. Ne ovat tärkeitä ihmisille,

joilla ei vain ole valmiuksia elämään, jota asunnonvuokraus tuo tullessaan -sai siinä tukea tai ei.”

“Hyvä periaate, mutta arjen asumisen taitojen ja konkreettisen asumisen tuen keinoja olisi selvennettävä ja kehitettävä. Irtisanomisia tapahtuu paljon häiriökäyttäytymisen, vuokravelkojen ja hygieniangelmien takia. Kun päihde- tai mt-ongelmainen henkilö saa huoneen/asunnon, tulisi palvelut olla kunnossa.”

## 9 Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset kysymykset

Opinnäytetyötä tehdessä tulee noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä, jotta opinnäytetyön eettisyys täyttyy. Hyvällä tieteellisellä käytännöllä tarkoitetaan sitä, että tutkimuksessa noudatetaan rehellisyyttä, tulokset tallennetaan hyvin ja tarkasti. Tutkimusta tehdessä noudatetaan huolellisuutta ja tarkkaavaisuutta. Hyvä tieteellinen käytäntö edellyttää myös sitä, että tutkimusta arvioidaan. Ilman hyvää tieteellistä käytäntöä tutkimus menettää sen uskottavuuden. (Hirvijärvi ym. 2009, 3-5.)

Tutkimusetiikka tarkoittaa sitä, että tutkijoilla on aito kiinnostus hankkia tietoa ja he kunnioittavat toisia ihmisiä esimerkiksi haastateltavia sekä muita tutkijoita. Tutkimusetiikan kannalta on tärkeää, että tutkimuksessa noudatetaan hyviä tieteellisiä käytäntöjä, hyvänä esimerkkinä voidaan pitää sitä, että tutkimusta varten tehtävissä haastatteluissa tutkimuskysymykset ovat sellaisia, etteivät ne loukkaa ketään tai kysymykset eivät ole sellaisia, jotka ohjaavat suoranaisesti tutkimustulosta. (Hirvijärvi ym. 2009, 5-9.)

Tässä opinnäytetyössä eettisyys ja luotettavuus pohjautuu tutkimuseettisen lautakunnan ohjeisiin hyvistä eettisistä käytännöistä. Tutkimustamme varten olemme myös hakenneet tutkimusluvut Helsingin kaupungilta, jonka työntekijöitä haastattelempa. Kuulimme opinnäytetyössämme ihmisiä teemahaastattelun ja verkkokyselyn avulla.

Kaikki tutkimukseen osallistuneet henkilöt ovat allekirjoittaneet suostumusluvut. Jotta haastateltavia henkilöitä ei olisi mahdollista tunnistaa tutkimuksesta, olemme poistaneet kaikki tiedot, jotka voisivat mahdollistaa henkilön tunnistamisen. Haastateltavan identiteetin salaamiseksi emme ole käyttäneet koodeja haastateltava 1, 2 tai 3, vaan

summamutikassa numeroimme jokaisessa kohdassa haastatellun työntekijän. Haastateltavien anonyymisyys antoi myös meille mahdollisuuden tulkita tuloksia ja saada mahdollisimman todenmukaisia vastauksia. Haastattelimme työntekijöitä heidän työhönsä liittyvistä tehtävistä, jolloin palveluiden kritisointi omalla nimellä voisi olla haastavaa, sillä se voisi esimerkiksi aiheuttaa työntekijälle ongelmia työpaikalla. Tutkimukseen osallistuminen oli kaikille osallistujille vapaaehtoista, eikä ketään ole pakotettu osallistumaan siihen.

Tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa tulee ottaa huomioon, esimerkiksi se ketä on haastateltu ja miksi, mitä ollaan tutkimassa ja miksi. Tutkimuksessa tulee myös huomioida, miksi kyseinen tutkimusmenetelmä on valittu. Esimerkiksi tutkimuksessamme halusimme selvittää työntekijöiden mielipiteitä Helsingin kaupungin asunnottomien palveluista, jolloin olisi ollut outoa ja tutkimuksen luotettavuuden kannalta haitallista, jos olisimme haastatelleet esimerkiksi palvelun käyttäjiä.

Tutkimuksen edetessä jouduimme vaihtamaan tutkimusmenetelmää, sillä emme saaneet tarpeeksi haastateltavia. Luotettavuuden kannalta tämä oli myös tärkeä päätös, koska ilman tutkimusmenetelmän vaihtoa emme olisi voineet arvioida ilmiötä, kuin kahden työntekijän mielipiteiden perusteella. Tällöin tutkimus olisi antanut enemmän kuvan yksilöiden mielipiteistä, kuin yleisesti ottaen työntekijöiden mielipiteistä.

## 9.1 Tutkimuksemme haasteet

Tutkimuksemme haasteeksi muodostui ensimmäiseksi se, että lainsäädäntö tietosuojasta oli muuttunut. Tietosuojamuutoksen myötä Helsingin kaupunki velvoitti tutkimuslupien saamiseksi sitä, että tutkimusta tekevät ovat tehneet tietosuojaselosteen. Emme kuitenkaan tienneet tätä ensimmäisellä hakukerralla, jonka takia tutkimuslupamme palautui. Toisella kerralla tekemämme tietosuojaseloste ei ollut tarpeeksi kattava, jonka takia se palautui takaisin meille. Tällöin kysyimme apua koululta, mutta olimme ensimmäisten opiskelijoiden joukossa, jotka joutuivat tekemään tietosuoja selostetta, jonka takia koulumme ei osannut auttaa. Olisimme toivoneet tarkempia ohjeita Helsingin kaupungin puolelta siitä, mitä tietosuojan tulisi sisältää. Mielestämme on kummallista, että käytäntöjä muutetaan ilman, että niistä tehdään selkeitä ohjeita mitä sillä tullaan vaatimaan. Esimerkiksi tutkimuslupien sivuilla ei ollenkaan mainittu tietosuojaselostuksesta.

Tutkimuslupien saamisen jälkeen toiseksi suurimmaksi haasteeksi muodostui haastattelujen saaminen. Nykyaikana pyritään tekemään paljon asioita teknologian välityksellä ja yhä useammat tapaamisetkin saatetaan järjestää internetin välityksellä, sillä se on yksinkertaisesti helpompaa ja jouhevampaa. Meidän tarkoituksemme oli teema-haastattelujen kautta luoda ja selvittää kehittämismahdollisuudet, mutta valitettavasti totesimme, ettemme haastatteluajkoja tule saamaan. Haimme yli neljä kuukautta vakituiseen tahtiin haastateltavia työntekijöitä, muttemme saaneet ajkoja varatuksi, saati haastateltavia kiinni. Saimme tutkimusluvut juuri ennen kesää, jonka takia haastateltaviin yhteydessä oleminen onnistui heikosti, koska moni vietti lomaa ja loman jälkeen useimmat työntekijät olivat erittäin kiireisiä.

Pohdimme pitkään, mitä tekisimme tässä tilanteessa. Päätimme kokeilla toisenlaista menetelmää tutkia asunnottomien palveluita, jolloin teimme nettikyselyn ja lähetimme sen samoille henkilöille, joille olimme lähettäneet haastattelupyyntöjä. Haastattelujen saamisen muodon muuttaminen ratkaisi ongelmamme ja saimme tarvittavat haastattelut tutkimukseemme kokoon.

Koimme myös pienempiä haasteita tutkimuksen aikana. Tutkimuksen rajoittaminen oli yksi ongelmistamme. Aluksi tutkimusta suunnitellessamme emme rajoittaneet tutkimusta riittävästi, vaan aloimme tekemään ja miettimään tutkimusta liian pitkälle. Kuitenkin tutkimuksemme edetessä huomasimme, että olimme ottaneet liian laajan tutkimuksen, emmekä osanneet rajoittaa tutkimusta riittävän kapeaksi. Olimme aluksi tutkimassa asunnottomien palveluita koko kaupungin alueelta, myös yksityisen puolelta ja myös haastattelemassa asunnottomia. Koimme kuitenkin, että se olisi ollut liian laaja tutkimus ja päätimme keskittää tutkimuksen Helsingin kaupungin palveluihin ja kohdentaa sen työntekijöiden mielipiteisiin ja kokemuksiin.

## 10 Pohdinta

Asetimme tutkimuksemme tavoitteeksi selvittää millaiseksi Helsingin kaupungin asunnottomien kanssa työskentelevät asunnottomien palvelutarjonnan nykytilan ja sen kehitysmahdollisuudet. Halusimme selvittää kokevatko työntekijät palvelutarjonnan tarpeeksi laajaksi, riittäväksi sekä toimivaksi. Koemme päässeemme hyvin tavoitteisiimme. Mielestämme tutkimuksemme tarjoaa hyvin tietoa palveluiden nykytilasta sekä sen kehittämistarpeista.

ARA (2018, 4) kertoo, että Helsingissä on tarvetta parantaa ja lisätä tilapäisasuntoja, sekä tuettua asumista asunnottomille. Aikaisemmissa tutkimuksissa asunnottomuuteen on otettu erilaisia näkökulmia, on tarkasteltu esimerkiksi asunnottomien terveystalvaeluilla, paperittomien maahanmuuttajien tarpeita ja asunnottomien palveluita muissa kunnissa. Helsingin kaupungin asunnottomien palveluita on viimeksi tutkittu ennen asunnottomien palveluiden muutosta, jonka takia tieto ei ole enää ajankohtaista. Tutkimuksemme pyrki täten luomaan ajankohtaista tietoa ja kuvaamaan millaisessa tilanteessa asunnottomien palvelut ovat muutoksen jälkeen. Saimme kokonaisvaltaisen kuvan asunnottomien palveluista tutkimuksemme kautta.

Työntekijät peilasivat vaikutusta asunnottomuuteen oman työnsä kautta. Huomasimme, että työn vaikuttavuuden pystyi jakamaan kolmeen eri kategoriaan; asunnottomuuden vähentäminen, ennaltaehkäisy ja palveluiden laadun parantaminen. Huomasimme myös, että työntekijät kokivat pääsevänsä vaikuttamaan asunnottomuuteen enemmän yksilötasolla, kuin massatasolla. Voitaiainko työntekijöitä ottaa enemmän mukaan heidän työnsä kehittämiseen esimerkiksi, kun suunnitellaan palvelumuutoksia. Uskomme että, jos työntekijöitä otetaan vahvemmin mukaan kehitykseen. Se lisää heidän tunnettansa siitä, että he pääsevät työllään vaikuttamaan asunnottomuuteen enemmän, jonka uskomme lisäävän myös työmotivaatiota. Uskomme myös, että työntekijöillä on valtava tietoperusta, jota tulisi käyttää hyödykseen.

Palvelujärjestelmän muutoksen suurimmaksi ongelmaksi voidaan nostaa se, että asunnottomien palvelut ovat hajautuneet. Huoli palveluiden hajauttamisesta ja siitä johtuvista seurauksista nousi esille useaan otteeseen. Palveluiden hajautuksen ongelmalliseksi koettiin se, että työntekijöiden on enää vaikea hallita tai tunnistaa asunnottomuutta kokonaisuutena, jonka takia tuntui, että asunnottomien kokonaiskuva on työntekijöiden osalta hämärtynyt.

Päihdeettömille asunnottomille ei ole tarpeeksi palveluita. Etenkin sellaisille päihdeettömille asunnottomille, jotka eivät kuntosu mielenterveys- tai päihdeongelmasta. Vastaaajat kokivat, että ilman minkäänlaista ongelmaa on asunnottomien vaikea saada palveluita. Asunnottomien kriisimajoituksena käytetty Hietaniemenkadun palvelukeskus ei ole päihdeettömien, vaan ihmiset saavat mennä sinne päihtyneinä, jonka takia täysin päihdeettömät ihmiset eivät sinne välttämättä hakeudu. Kuten taas kolmannen sektorin järjestämään päihdeettömään hätämajoituksen on hakeutunut suomalaisia, vaikka se on suunnattu paperittomille EU-alueen ulkopuolelta tuleville. Syyksi palveluun



hakeutumiseen suomalaiset ovat kertoneet sen, että palvelu on päihteetön. Tulevaisuudessa toivomme, että tähän otetaan kantaa ja päihteettömien palveluita ruvetaan kehittämään. Toivomme, että tulevaisuudessa palveluita mietitään myös niiden ihmisten näkökulmasta, joilla ei ole päihde- tai mielenterveysongelmaa. Kolmannen sektorin tulisi miettiä olisiko, sillä mahdollisuutta omilla tulevaisuuden hankkeilla vastata palvelun puutteeseen.

Yhdeksi suureksi kehittämiskohteeksi nousi hätä- ja kriisimajoitus asunnottomille. Se nousi etenkin sen takia, että Paavo I- ja Paavo II-ohjelmien aikana kriisi- ja hätämajoituksen määrää on vähennetty huomattavasti. Kuitenkin sen kysynnän määrä ei ole laskenut. Kolmas sektori on vastannut hieman hätämajoituksen puutteeseen. Helsingin diakonialaitos tarjoaa hätämajoitusta EU-alueen sisäpuolella liikkuville väestölle. Heillä on käytössä 200 paikkaa. Hermannin diakonia talo järjestää hätämajoituksen EU-alueen ulkopuolelta tuleville paperittomille maahanmuuttajille. Heillä on tarjolla 30 asuinpaikkaa. Vailla vakinaista asuntoa järjestö tarjoaa Yö keskus Kalkkersin. Yö keskuksessa nukkuminen ei ole sallittua ja paikkoja on rajoitetusti. (Vailla vakinaista asuntoa 2019.) Kuitenkin kolmannen sektorin hätämajoitukset ovat lähtökohtaisesti suunnattu ulkomaalaistaustaisille, jonka takia se ei vastaa suomalaisten asunnottomien hätämajoitustarpeeseen.

Kolmannen sektorin tärkeys nousi hyvin esille tutkimuksessamme. Etenkin se, miten heidän palveluitaan on laajasti ja se tarjoaa palveluita myös niille, jotka eivät ole sosiaalihuoltolain mukaan oikeutettuja Helsingin kaupungin palveluihin. Kuitenkin työntekijät nostivat esiin sen, ettei kunnan työntekijöillä ole tarpeeksi tietoa siitä millaisia palveluita kolmas sektori järjestää. Tämän takia työntekijöiden palveluohjaus kolmannen sektorin palveluun on vajavaista. Tämän takia asunnottomat eivät välttämättä pääse käsiksi kaikkiin palveluihin, joista voisi olla hyötyä heidän elämäntilanteessansa. Ongelman ratkaisuksi tulisi kunnan ja kolmannen sektorin yhteistyötä tiivistää ja tulisi panostaa työntekijöiden koulutukseen kaikista asunnottomien palveluista niin kunnallisella, kuin kolmannen sektorin puolella. Koulutuksen ja tiedon lisääminen auttaisi sitä, että kunnan ja kolmannen sektorin välinen palveluohjaus toimisi jatkossa paremmin. Tämä olisi asiakkaiden kannalta erittäin tärkeää. Toivomme myös, että kunta ja kolmas sektori voisi jatkossa palveluita mietittäessä panostaa enemmän yhteistyöhön ja kehittää esimerkiksi palvelukartan, jotta palvelut saataisiin mahdollisimman hyvin vastaamaan tarpeita ja asiakkaita.

Asunto Ensin- periaatteen käyttöönotto herättää mielipiteitä niin hyvässä, kuin huonossa. Hyvä puoli on se, että se on saanut enemmän ihmisiä vuokrasuhteeseen. Periaate tuntuu toimivan asiakkaiden kanssa, joilla on yksinasumisen kyky. Periaatteen käyttöönotto on tuonut mukanaan myös negatiivisia puolia, esimerkiksi sen, että osa asunnottomista ei omaa asumiseen tarvittavia taitoja tai kykyä pärjätä omassa asunnossaan kuitenkin, kun heille annetaan asunto, se pahimmassa tapauksessa kärjistyy häättöön tai muiden talossa asuvien häiriköintiin. Työntekijät kokivat myös, että asumisyksiköihin on tullut kasvavissa määrin rauhattomuutta ja turvattomuutta periaatteen käyttöönoton jälkeen. Toivomme, että tulevaisuudessa kolmas sektori ja kunta tutkisivat ja ottaisivat kantaa periaatteen toimivuuteen käytännössä ja mahdollisesti tutkimuksien ja kokeilujen avulla löytäisi toimivamman muodon periaatteelle.

Tutkimuksen avulla saimme laajankuvan siitä, mitä mieltä työntekijät ovat asunnottomien palveluista. Kaikki vastasivat omat henkilökohtaiset mielipiteet, mutta huomasimme vastuksien yleisesti suuntaavan aina samaan suuntaan, muutamaa vastaajaa lukuun ottamatta. Tutkimus antaa ajankohtaista tietoa palveluiden tilasta ja siitä, kuinka niitä tulisi kehittää. Tutkimuksen aikana esille nousi muutama ongelma-alue, esimerkiksi hätämajoituksen puute ja kolmannen sektorin ja kunnan välinen yhteistyön vajaavaisuus. Vaikka tutkimme kunnallisia palveluita sen hyöty kolmannen sektorin järjestölle, on suuri, koska tutkimuksen kautta järjestö pystyy, esimerkiksi näkemään millaisia palveluita tarvitaan ja näin ollen kehittämään omaa palvelua siihen suuntaan.

Mielestämme tutkimus tuotti ajankohtaista tietoa Helsingin kaupungin palveluista. Saimme myös hyvän käsityksen siitä mitä mieltä työntekijät ovat kaupungin asunnottomien palveluista. Tutkimuksemme ei kuitenkaan nostanut esiin uutta ideaa siitä miten asunnottomien palveluita voisi parantaa jatkossa, vaan se vahvisti meidän ja yhteistyökumppanin olettamuksia siitä millaisia palveluita tulisi jatkossa tarjota tai lisätä olemassa olevan palvelun määrää. Etenkin suureksi kehityskohdaksi nousi se, ettei hätämajoitusta ole tarjolla riittävästi. Mielestämme pääsimme hyvin asettamiimme tavoitteisiin.

Vivo ry:ltä saamamme palaute kertoi selkeästi sen, että heidänkin mielestään olimme päässeet haluttuun tavoitteeseen. He kertoivat, että opinnäytetyön tulosten analysointi on käynnistymässä. Saamiamme tuloksia käytetään yhdistyksen työn kehittämisessä ja tuloksia tullaan jakamaan myös yhteistyökumppaneiden kanssa käytävissä tapaamisissa, jotta tutkimustuloksia voitaisiin hyödyntää työalalla mahdollisimman laajasti.

## 10.1 Lopuksi

Tutkimuksen johtopäätöksenä voidaankin nostaa se, että asunnottomien palveluiden kokonaisuus on hyvällä mallilla. Palvelumuutoksen myötä on tullut hyviä muutoksia esimerkiksi se, että yhä useampi asunnoton on päässyt vuokrasopimuksellisen asumisen piiriin. Asunto Ensi- periaate on myös nopeuttanut ihmisten pääsemistä asunnon pariin. Palveluiden kirjon koetaan lähtökohtaisesti olevan riittävän laaja, kuitenkin tulisi kiinnittää enemmän huomiota siihen onko palvelua saatavana riittävästi. Esimerkiksi hätämajoituksen määrän ei todettu kohtaavaan tarvetta. Hätämajoituksen tulevaisuutta pohtiessa tulisi myös kiinnittää huomiota siihen, että selkeä tarve myös päihitteettömälle hätämajoitukselle on olemassa.

Palvelumuutoksen myötä käyttöön otetun asunto ensin- periaatteen toimivuutta osana kaikkia palveluita tulisi arvioida. Periaate koettiin ongelmalliseksi etenkin osana päihdekuntoutujien palveluita. Periaatetta pidettiin kuitenkin toimivana osana muita asiakasryhmiä. Matalakynnyksellisyys ja asiakaslähtöisyys koettiin olevan toimiva osa palveluita. Sen avulla, koettiin saavuttavan osa asiakkaista, jotka muuten jäisivät palveluiden ulkopuolelle.

## Lähteet

## Sähköiset

- Asunto Ensin. 2018. Asunto ensin -malli. Luettu 20.3.2019  
<https://asuntoensin.fi/tietoa/asunto-ensin/>
- Asunto Ensin. 2018. Tilastotietoa Asunnottomuudesta. Luettu 8.10.2019  
<https://asuntoensin.fi/tietoa/tilastoja/>
- Bosisio-Hillberg, K. & Kaito, K-M. 2017. Asunnottomuuden vähentäminen. Luettu 20.3.2019  
[https://www.arviointikertomus.fi/sites/default/files/pdf/article-memo/2018/muistio\\_asunnottomuuden\\_vahentaminen\\_0.pdf](https://www.arviointikertomus.fi/sites/default/files/pdf/article-memo/2018/muistio_asunnottomuuden_vahentaminen_0.pdf)
- Havanna, T. 2015. "Meillä on ollut aina asunnottomuuskysymys vaikea" - Helsingin uusi kriisimajoituksen malli. Lahti: Lahden ammattikorkeakoulu. Luettu 7.10.2019  
[https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/99039/Havana\\_Theresa.pdf?sequence=2&isAllowed=y](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/99039/Havana_Theresa.pdf?sequence=2&isAllowed=y)
- Helsingin Kaupunki. 2007. Asunnottomien tuet ja palvelut. Luettu 20.10.2018  
<https://www.hel.fi/helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalinen-tuki-ja-toimeentulo/asunnottomien-tuet-ja-palvelut/>
- Kaakinen, J. 2012. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma 2008-2011. Helsinki: Ympäristöministeriö. Luettu: 5.9.2019. [http://historia.asuntoensin.fi/files/2648/PAAVO\\_I\\_loppuraportti\\_J\\_Kaakinen\\_2012.pdf](http://historia.asuntoensin.fi/files/2648/PAAVO_I_loppuraportti_J_Kaakinen_2012.pdf)
- Kankaanpää. 2016. Kokemuksia asunnottomuudesta pääkaupunkiseudulla. Luettu 6.11.2018  
<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/52650/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201701071083.pdf>
- Kela. 2018. Perustoimeentulossa hyväksyttävien vuokramenojen kuntakohtaiset rajat 2018. Luettu 26.09.2019  
<https://www.kela.fi/documents/10180/0/Asumismenot+toimeentulotuki+2018.pdf/b2316c14-c74c-4c00-a5af-d496edc72086>
- Kouhi, S-A. 2014. Kriisimajoitustyöskentelyn linjaukset ja asiakkaiden ohjautuminen Helsingissä. Helsinki: Helsingin yliopisto. Luettu: 17.10.2019.  
[http://www.socca.fi/files/3935/Kriisimajoitustyoskentelyn\\_linjaukset\\_ja\\_asiakkaiden\\_ohjautuminen\\_Helsingissa\\_Sanna\\_Kouhi\\_Kaytantotutkimus2014.pdf](http://www.socca.fi/files/3935/Kriisimajoitustyoskentelyn_linjaukset_ja_asiakkaiden_ohjautuminen_Helsingissa_Sanna_Kouhi_Kaytantotutkimus2014.pdf)
- Rautiainen, M-P. 2018. Asunnottomuus ja kuntasidonnaisuus- asunnottomuus Helsingissä- kotikunnan muuttamisen haasteet. Helsinki: Diakonian ammattikorkeakoulu. Luettu 7.10.2019  
[https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/142500/Rautiainen\\_Miikka-Pekka.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/142500/Rautiainen_Miikka-Pekka.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
- Survey Monkey. 2019. Määrällisen ja laadullisen tutkimuksen välinen ero - Tutustu määrällisen ja laadullisen aineiston eroihin. Luettu: 6.11.2019. <https://fi.surveymonkey.com/mp/quantitative-vs-qualitative-research/>
- The Recory college. 2018. What is recovery college. Luettu 15.10.2019.

<https://www.therecoverycollege.co.uk/what-is-recovery/4-what-is-a-recovery-college>

Tiivola, S. 2018. Sadat asukkaat jonottavat Helsingissä tuettua asumista - kaupungin toimittava heti. Vailla vakituista asuntoa. Luettu 9.10.2019  
<https://vvary.fi/sadat-asunnottomat-jonottavat-helsingissa-tuettua-asumista-kaupungin-toimittava-heti/>

Torvinen, P. 2019. Suomi mainittu! Kun kansainvälistä mediaa lukee, huomaa, että Suomessa on eräs vientituote, joka kiinnostaa kaikkialla. Luettu 13.8.2019  
<https://www.hs.fi/nyt/art-2000006129411.html>

Vailla vakinaista asunto. 2019. Hätmajoitus pääkaupunkiseudulla. Luettu: 17.10.2019.  
<https://vvary.fi/hatamajoitus-paakaupunkiseudulla/>

Ympäristöministeriö. 2015. "Nimi ovela" Kansallinen tavoite: pitkäaikasunottomuuden poistaminen vuoteen 2015 mennessä. Luettu 5.9.2019  
[https://asuntoensin.fi/assets/files/2016/09/nimi\\_ovessa-raportti.pdf](https://asuntoensin.fi/assets/files/2016/09/nimi_ovessa-raportti.pdf)

Y-säätiö. 2019. Asunnottomuus Suomessa. Luettu 20.3.2019  
<https://ysaatio.fi/asunnottomuus-suomessa>

Ylä-Jarkko, M. 2019. Liitetaulukko 1. Keskimääräiset kuukausivuokrat (euroa/neliö) alueittain vuonna 2018, koko vuokra-asuntokanta. Tilastokeskus. Luettu 26.09.2019.  
[https://www.stat.fi/til/asvu/2018/asvu\\_2018\\_2019-03-07\\_tau\\_001\\_fi.html](https://www.stat.fi/til/asvu/2018/asvu_2018_2019-03-07_tau_001_fi.html)

#### Painetut

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Asumisen rahoitus. Ja kehittämiskeskus ARA. 2009. Asunnottomat 2008. Selvitys 1/2009. Lahti: Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus

Asumisen rahoitus. Ja kehittämiskeskus ARA. 2010. Asunnottomat 2009. Selvitys 1/2010. Lahti: Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus.

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA. 2016. Asunnottomat 2015. Selvitys 1/2016. Lahti: Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus.

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA. 2017. Asunnottomat 2017. Selvitys 1/2017. Lahti: Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus.

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA. 2019. Selvitys 3/2019. Asunnottomat 2018. Lahti: Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus.

Asunto Ensin - oikeus omaan kotiin. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Eskola J., Suoranta J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy

Förssen, K., Roivainen, I., Ylinen, S. & Heinonen, J. 2012. Kohtaako sosiaalityö köyhyyden? EU: UNI Press

Fredriksson, P. (toim.) 2018. Yömajasta omaan asuntoon. Suomalaisen asunnottomuuspolitiikan murros; Fredriksson, P. & Kaakinen, J. 2018. Asunto Ensin- politiikan läpimurto. Helsinki: Into Kustannus Oy.

- Granfelt, R. 1998. Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Pieksämäki: Kirjapaino Raamattutalo Oy
- Helsingin kaupunki: tarkastus virasto. 2017. Asunnottomuuden vähentäminen. Katja Bosisio-Hillberg ja Kirsi-Marie Kaito.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Juurinen, P. & Virtanen-Olejniczak, K. 2008. Palvelujärjestelmä sulkee ovet päihderiippuvaisilta. Teoksessa Hirvilampi, T. & Laatu, M. (toim.) 2008. Toinen vääräyskirja. Lähikuvia sosiaalisista epäkohdista. Kela. Helsinki: Kelan tutkimus-osasto.
- Juuti, P. (toim.) & Viljanen, S. 2018. Arvovallankumous. Eettisyys innovaatioiden lähteenä yhteiskunnallisissa yrityksissä; Kaakinen, J. 2018.
- Kaakinen, J. & Fredriksson, P. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma 2012-2015 - Paavo 2. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Kananen, J. 2008. KVALI. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän yliopistopaino: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja.
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä- Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Taito ja paino ja Suomen yliopistopaino oy- Juvenes Print.
- Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. 2017. Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Kettunen, M. 2007. Kysymyksiä asunnottomuudesta Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka - lehti 2007/4): 380-391.
- Korhonen, E. 2002a. Asunnottomuus Helsingissä. Helsinki: Kvartti.
- Korhonen, E. 2002b. Asunnottomuus Helsingissä. Helsinki: Helsingin kaupungin tiedekeskus.
- Kuikka, U. & Suonio, M. 2008. Asunnottomien ja eri toimijoiden kertomuksia ja tulkintoja asunnottomuudesta. Teoksessa Forssén, K., Heinonen, J., Roivainen, I. & Ylinen, S. (toim.) 2008. Kohtaako sosiaalityö köyhyyden? Kuopio: Oy UNIpress ab.
- Mikkola, M. 2010. Social Human Rights of Europe. Porvoo: Karelactio.
- Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2011. Ammattina sosionomina. Helsinki: WSOYpro Oy
- Saari, J. Yeaung, A. 2007. Oikeudenmukaisuus hyvinvointivaltiossa. Helsinki: Gaudeamus- Helsinki University Press.
- Saari, J. 2015. Huono-osaiset- Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. Tal- linna: Gaudeamus Helsinki Univeristy Press.
- Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2010. Laki ja asiakkaan oikeudet- Sosiaali- ja terveydenhuollon ulkopuoliset tekijät- työryhmä loppuraportti IV. Tampere: Juvenes Print- Tampereen Yliopisto paino Oy.

Valli, R. 2015. Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. Jyväskylä: PS-kustannus.

#### Julkaisemattomat

Hätämajoitus Hermannin diakonissa talossa. 2017-2018. Hermannin hätämajoitus tilastot. Viitattu 27.9.2018.

## Kuviot

Kuvio 1: Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen määrittäminen asunnottomuudesta. (Ara, 2018, Selvitys 3/2019: Asunnottomat 2018.) .....	13
Kuvio 2: Hermannin hätämajoituksen sukupuolijakaumat (Hermannin hätämajoitus tilastot, 2017-2018). .....	15
Kuvio 3: Oman työn vaikutus asunnottomuuteen.....	46
Kuvio 4: Asunnottomien jakautuma vuonna 2018. (Asunto ensin, 2018: tilastotietoa asunnottomuudesta).....	49

## Taulukot

Taulukko 1: Asunnottomuuden muodot (Ara, 2018, selvitys 3/2019: Asunnottomat 2018.).....	17
Taulukko 2: Asunnottomuuden keskittyneisyys pääkaupunkiseudulla (Ara, 2018, selvitys 3/2019: Asunnottomat 2018.).....	17
Taulukko 3: Asunnottomuuden vähentyminen vuosien 1987-2017 aikana (Ara, 2018, selvitys 3/2019: Asunnottomat 2018.).....	24
Taulukko 4: Paavo I-ohjelman aikana valmistuneet ja aloitetut rakennushankkeet (Kaakkinen, J. 2012. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma 2008-2011. Helsinki: Ympäristöministeriö.).....	30
Taulukko 5: Asunnottomien määrän kehitys Helsingissä vuosina 2008-2016 (Bosisio-Hillberg, K. & Kaito, K-M. 2017. Asunnottomuuden vähentyminen.).....	32
Taulukko 6: Pitkäaikaisasunnottomien määrä ja kehitys jakautuminen Helsingissä vuosina 2008-2016 (Bosisio-Hillberg, K. & Kaito, K-M. 2017. Asunnottomuuden vähentäminen).....	33
Taulukko 7: Työntekijöiden vastausprosentit asunnottomien palveluiden riittävydestä.....	56



## Liitteet

Liite 1: Haastattelurunko asiantuntijoille sekä työntekijöille <sup>[106]</sup> .....	74
Liite 2: Suostumuslomake <sup>[107]</sup> .....	75
Liite 3: Helsingin asunnottomuus sotetoimialan ja sosiaalihuoltolain näkökulmasta <sup>[108]</sup> .....	76
Liite 4: Tutkimuslupapäätös asiakirja <sup>[109]</sup> .....	80

## Liite 1: Haastattelurunko asiantuntijoille sekä työntekijöille

Haastattelurunko asiantuntijoille  
sekä työntekijöille

1. Kuinka pääsette vaikuttamaan omalla työllänne asunnottomuuteen?
2. Kuinka koette asunnottomuuden ja palveluiden muuttuneen työhistorianne aikana?
3. Millaiseksi koette asunnottomien palveluiden kirjon tällä hetkellä Helsingissä?
4. Kuvaillkaa asunnottomien palveluiden tilannetta Helsingissä?
5. Millaiseksi koette asunnottomille suunnattujen päihdeettömien palveluiden tarjonnan Helsingissä?
6. Millaiseksi koette päihdekuntoutuville asunnottomille palveluiden tarjonnan Helsingissä?
7. Miten ideologia matala kynnyksellisyys ja asiakaslähtöisyys näkyvät mielestänne asunnottomille järjestetyissä palveluissa?
8. Onko mielestänne asunnottomille suunnattuja palveluita riittävästi
9. Jos vastasit kyllä, minkälaisia erilaisia palveluita?
10. Jos vastasit ei, minkälaisia palveluita mielestäsi puuttuu?
11. Miten kehittäisitte palveluita päihdeettömille asunnottomille?
12. Miten kolmannen sektorin sekä kunnan yhteistyö näkyy palveluiden tarjonnassa sekä palveluohjauksessa?
13. Millaiseksi koette asunto ensin periaatteen?

## Liite 2: Suostumuslomake



## Suostumuslomake

Raumanni Linda  
Räsänen Jatta

Olen osallistumassa haastatteluun, jonka materiaalia käytetään opinnäytetyöhön. Opinnäytetyön aihe on asunnottomuus Helsingissä. Minulle on kerrottu, että haastattelussa halutaan kuulla ajatuksiani ja mielipiteitäni asunnottomuudesta. Mielipiteeni myös asunnottomuuteen liittyvistä palveluista. Minulle on kerrottu niin sanallisesti kuin kirjoitetusti mihin materiaalia käytetään. Olen saanut esittää kysymyksiä haastatteluista ja siihen liittyvistä kysymyksistä. Haastattelun jälkeen, jos haluan keskustella haastatteluun liittyen tai aineiston käsittelyyn voin ottaa haastattelijoihin yhteyttä sähköpostilla.

Ymmärrän, että

- Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Voin halutessani keskeyttää haastattelun. Jos keskeytän haastattelun, kaikki siihen liittyvä materiaali poistetaan.
- Materiaalia käytetään opinnäytetyössä.
- Haastattelu tallennetaan ääninauhoitteeksi, jonka jälkeen se muutetaan kirjalliseen muotoon.
- Minulla on mahdollisuus pysyä nimettömänä. Tämä tarkoittaa sitä, että kaikki tiedot mistä minut voidaan tunnistaa, tullaan haastattelusta poistamaan.
- Ääninauhoite poistetaan, kun haastattelu on kirjoitettu kirjalliseen muotoon.

Suostun osallistumaan tutkimukseen

---

Haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys

Vahvistamme, että olemme kertoneet haastattelun luonteesta ja mihin haastattelu käytetään. Vakuutamme, että olemme kertoneet haastattelun olevan vapaaehtoinen ja antaneet vaihtoehdon kieltäytyä haastattelusta.

Aika ja Paikka

---

Linda Raumanni  
linda.raumanni@student.laurea.fi

---

Jatta Räsänen  
jatta.rasanen@student.laurea.fi

### Liite 3: Helsingin asunnottomuus sotetoimialan ja sosiaalihuoltolain näkökulmasta

#### HELSINGIN ASUNNOTTOMUUS SOTE-TOIMIALAN JA SOSIAALIHUOLTOLAIN NÄKÖKULMASTA

Helsingin sosiaali- ja terveystoimialan näkökulmasta asunnottomuuden vähentämisen suurimpia haasteita ovat Helsingin vetovoima suurkaupunkina, tilapäismajoituspaikkojen riittämättömyys sekä pirstaleinen asumis- ja muu palvelujärjestelmä, jotka omalta osaltaan vaikeuttavat palvelun ja asiakkaan kohtaamista. Helsingin todellinen asunnottomuusluku on nykyisessä järjestelmässä vaikeasti arvioitavissa, sillä helsinkiläinen asunnottomuus on tyypillisesti ns. Piiloasunnottomuutta, jolloin asunnoton asuu tilapäisesti sukulaisten tai tuttavien luona. Osa asunnottomuudesta on erilaisiin elämäntilanteisiin liittyvää kitka-asunnottomuutta, joka on luonteeltaan lyhytaikaisempaa, kuin syrjäytymiseen, päihderiippuvuuteen tai mielenterveyteen tai muihin tuen tarpeisiin liittyvä asunnottomuus, johon tässä raportissa otetaan kantaa. Piiloasunnottomuudesta ja pirstaleisesta palvelujärjestelmästä johtuen asunnottomuuden puolittamisen tavoite vuoteen 2022 mennessä edellyttää toimenpiteitä asunnottomuuden ennaltaehkäisemiseksi, asunnottomien asiakkaiden parempaa tavoittamista, palvelujärjestelmän kehittämistä entistä saumattommaksi sekä sektorirajat ylittävää yhteistyötä eri asunnottomuustoimijoiden kesken.

#### Tilapäismajoituspaikkojen riittämättömyys

Merkittävin Helsingin sosiaali- ja terveystoimialan asunnottomien arviointityössä kohdattu ongelma on tilapäisen asumisen riittämättömyys; muille kuin liikkuvalla väestölle tai ns. Paperittomille tarkoitettuja paikkoja on tällä hetkellä kaksi; Hietaniemenkadun palvelukeskus ja Pelastusarmeija Castreninkadun yksikkö, johon tällä hetkellä on 4 kk:n jonon. Lisäksi kriisimajoitusryhmän kautta majoitetaan akuuteissa tilanteissa olevia nuoriso- ja aikuissosiaalityön asiakkaita.

Hietaniemenkadulta ulosjääneet 2018:

Toukokuu 33

Kesäkuu 3

Syyskuu 40

Lokakuu 20

Huomioitavaa on se, että Hietaniemenkatu ohjaa joka päivä asiakkaita Hermannin hätämajoitukseen ja tästä huolimatta ihmisiä on jäänyt toistuvasti ulos. Käytössä on koko ajan myös "patjamajoitus", jolloin yksikkö on kroonisesti ns. Ylipaikoilla. Kaikki asunnottomat asiakkaat eivät myöskään ole kiinnostuneita majoittumaan liikkuvan väestön/paperittomien kanssa samoissa tiloissa tai heitä ei päihteidenkäytön vuoksi voida em. Palveluihin ohjata.

Alle 30-vuotaiden asiakkaiden määrä on noussut Hietaniemenkadulla ja viime vuonna yöpyneistä 21% oli alle 30 vuotiaita. Joka yö Hietaniemenkadulle tulee ainakin yksi uusi asiakas, joka on joko toiselta paikkakunnalta tai Helsingistä asunnottomaksi jäänyt.

#### Tilapäismajoituspaikkojen puutteeseen liittyvät ongelmat:

Asunnottomien arviointi- ja sijoitustyössä tilapäismajoituksen puute näyttäytyy useimmiten vaikeina asumisolosuhteina, joissa asunnottomat henkilöt joutuvat esimerkiksi maksamaan tuttavilleen majoittumisestaan ilman, että asumiskustannuksia otetaan toimeentulotuen myöntämisestä päätettäessä huomioon. Joutuessaan turvautumaan epävirallisiin asumisjärjestelyihin asunnottomat henkilöt ovat myös helposti hyväksikäytettävissä ja alttiita erilaisille väärinkäytöksille. Tilapäismajoituksen puutteen vuoksi virallisten vuokra-asuntomarkkinoiden rinnalle uhkaa kehittyä ns. Rinnakkaiset asuntomarkkinat, joilla toimii erilaisia järjestäytyneitä, ihmisten asunnottomuutta ja heikkoa yhteiskunnallista tilannetta hyväksikäyttäviä epävirallisia toimijoita. Tilapäismajoituskapasiteetin riittämättömyys näyttäytyy sijoitus- ja arviointityössä ympärivuotisena ongelmana. Kysymys ei siten ole ajoittaisesta tai viime vuosien turvapaikanhakijatilanteen myötä syntyneestä majoitusongelmasta Helsingin asunnottomien palveluissa, vaan pitkään jatkuneesta vaikeasta tilanteesta, johon tarvittaisiin nopeasti uusia rakenteellisia ratkaisuja. (Sosiaalinen raportointi 2017, Asumisen tuen arviointi- ja sijoitustyö) Toisaalta joskus tilapäismajoituksen puute näyttäytyy myös siten, että iäkkäätkin vanhemmat joutuvat majoittamaan päihderiippuvuuksia ja väkivaltaisia henkilöitä kotonaan pitkiäkin aikoja, jolloin tilanne muodostuu asunnon haltijan kannalta kestävämmäksi. Suuri ongelma on myös se, että asunnottomilla ei ole paikkaa, jossa odottaa palveluun (asumispalvelut/päihdehoito) pääsyä.

Hietanimenkatu alakerran makuusaleineen ja päihteidenkäyttäjineen on monelle asunnottomalle pelottava ympäristö ja moni valitseekin mieluummin kaverin luona tai jopa ulkona asumisen. Soten etsivän lähityön mukaan viime vuodenlopulla Helsingissä kirjoilla olevia henkilöitä, jotka asuivat ulkona, oli n. 85, joista maahanmuuttajataustaisia oli alle 10. Näiden lisäksi ulkona asui n. 40-50 ulkopaikkakuntalaista ja ulkomaalaista ulkona asuvaa, jotka eivät ole Itä-Euroopan liikkuvaa väestöä tai ns. Paperittomia.

Kriisimajoitus ei majoita läheskään kaikkia asunnottomia, vaan heidän työssään painopiste on mm. Työssäkäyvissä henkilöistä, jolloin kyseessä on ns. (tilapäisen) kitka-asunnottomuuden hoito tai joissain tapauksissa kriisimajoitusta myönnetään esimerkiksi mielenterveysasiakkaille siihen saakka, kunnes heille vapautuu paikka siitä yksiköstä, johon heidät on arvioitu sijoittuvaksi. Osa asunnottomista tipahtaa kokonaan järjestelmien väliin, etenkin jos he eivät osaa itse hakea tilanteeseensa apua tai Kela ei tee heistä huoli-ilmoitusta sosiaalitoimintaan.

#### Palveluketjujen katkeaminen, palvelujen kohtaaminen ja palvelujärjestelmän pirstalaisuus

Psykiatristen ja somaattisten sairaalapaikkojen sekä päihdehuollon laitospaikkojen vähentäminen on aiheuttanut osaltaan muutoksen tarvetta entistä tukevampien asumispalveluiden järjestämisessä. Asumisyksiköiden työntekijöiltä kaivataan entistä enemmän osaamista mm. Mielenterveys- ja päihdehäiriöihin sekä neurologisiin ongelmiin liittyen sekä kykyä vastata myös asiakkaiden lisääntyvien hoivan tarpeeseen. Jalkautuvat ja liikkuvat psykiatriset ja päihdepalvelut on koettu toimiviksi, mutta niitä tulee pystyä kehittämään entistä joustavammaksi.

Avokatkaisuhoito soveltuu harvalle asunnottomilla, mutta samalla päihdevieroituksen pääsy on hankaloitunut tuntuvasti lähetekäytäntöjen ja ns. Sosiaalisten kriteerien poistumisen myötä tai päihdevieroituksesta ei pystytä järjestämään saumatonta ketjua laitospalveluihin, jolloin asiakas voi joutua odottamaan laitostuntoutusjaksolle

pääsyä Hietaniemenkadun palvelukeskuksessa, jolloin riski siitä, että päihteidenkäyttö jatkuu välittömästi vieroituksen jälkeen, kasvaa eikä suunniteltu päihdehoito toteudu.

Pitkät jonot ympärivuorokautisesti tuettuihin asumispalveluyksikköihin johtuvat osittain edellä mainittujen paikkojen vähentymisestä sekä päihdehoitoon pääsyn hankaloitumisesta ja sitä kautta vähäisemmästä sijoittumisesta kevyempiin palveluihin (tukiasuminen). Vaikeasti päihde- ja mielenterveyshäiriöiset asiakkaat eivät välttämättä kykene asumaan edes hyvin tiiviisti tuetussa hajasijoitetussa pienasunnossa, etenkin jos nämä asunnot sijaitsevat ns. Normaaleissa osaketaloissa. Huomattavaa on myös, että osa palveluntuottajista on ilmoittanut halukkuutensa tehdä asukasvalinnat itse tai vetäytyvänsä palvelusopimuksesta kokonaan, sillä palvelumaksu, jota sote tällä hetkellä asiakkaista maksaa, ei kata remontti- ym. Kustannuksia, joita heille on haasteellisten asiakkaiden asuttamisesta aiheutunut.

Lisäksi pitkien jonojen syynä voidaan nähdä se, että asiakkaat eivät siirry yksiköistä eteenpäin kevyemmin tuettuun asumiseen. Näistä asumisyksikköjen n. 950 asiakkaasta vuositasolla itsenäiseen tai kevyesti tuettuun asumiseen siirtyviä asiakkaita on n. 30-40, joista valtaosa tulee Astun omasta Vanhan viertotien asumisyksiköstä tai Rukkilan yksiköstä, joka on kuntoutumista tukevaa palvelua nuorille. Asumisyksiköistä vapautuukin paikkoja pääasiassa väkivaltaisen käytöksen/asumishäiriöiden tai päihdehuollon palveluihin/ tuetumpiin palveluihin siirtymisen tai kuoleman vuoksi. Asumisyksiköiden työskentelyotetta tulisikin kehittää huomattavasti nykyistä kuntoutuvammaksi, jotta myös niistä saadaan kiertoa eteenpäin. Yksiköitä tulisi myös edellä mainitusti profiloida entistä tarkemmin, jotta niihin voitaisiin keskittää kunkin asiakasryhmän edellyttämää osaamista.

Kevyemmän tuen palveluihin, joissa edellytetään joko sitoutumista päihteettömyyteen, päihteiden käytön vähentämiseen tai siihen, että päihteidenkäyttö on edes siinä määrin hallinnassa, ettei se aiheuta asumiseen liittyviä häiriöitä, on tällä hetkellä hyvin maltilliset jonot, pois lukien Vanhan viertotien asumisyksikkö, johon paikkaa joutuu odottamaan noin vuoden. Myös nuorten kohdalla sijoittuminen voi olla hyvinkin nopeaa, mikäli tuen tarve ei ole kovin suuri.

Helsingin asunnottomuus saataisiin näkyvämmäksi esimerkiksi keskittämällä kaikkien täysi-ikäisten asunnottomien/sosiaalihuoltolain mukaista asumispalvelua jonottavien sosiaalityö- ja asumispalvelut samaan yksikköön tai muodostamalla tulevaan maakuntaan erityisasumisen kokonaisuus, jossa erilaiset asumista/sitä tukevia palveluita järjestävät nykyiset sotetoimijat muodostaisivat oman yksikkönsä. Asunnottomuus tulisi näkyvämmäksi myös järjestämällä riittävä määrä arviointi- ja kuntoutusyksikkö-tyyppistä tilapäismajoitusta, jolloin asiakkaita voitaisiin ohjata jouhevammin palvelujärjestelmässä eteenpäin. Nykyisin monen asunnottoman kohdalla tilanne ehtii valitettavasti kroonistua, sillä he eivät välttämättä ohjaudu riittävän nopeasti, jos ollenkaan, asumista järjestävän tahon arvioon.

#### Asumispalvelujen tarve tulevaisuudessa

Vaikka ympärivuorokautisen tuen paikkojen jonottajia onkin tällä hetkellä yli 400, on jonoissa kuitenkin jossain määrin epätarkkuutta asunnottomien liikkuva elämäntapa huomioiden. Esimerkiksi Sininauhasäätiö Ruusulankadun yksikköön jonottavista 36 asiakkaasta 30:ä ei tavoiteta asumisen järjestämiseksi. Lisäksi suuret ympärivuorokautisesti tuetut yksiköt, joissa päihteidenkäyttö on vapaata, soveltuvat etenkin nuorille asunnottomille varsin huonosti, kun taas pienemmissä yksiköissä palvelun tuottami-

sen kustannukset nousevat yleensä hyvinkin korkeiksi. Tästä huolimatta tarve olisi ainakin yhdelle pienemmälle yksikölle, jossa olisi käytös- ja päihdehäiriöisiin asiakkaisiin liittyvää mielenterveys- ja neurologista osaamista. Nuorille kohdennetusta yksiköstä on tehty valtuustoaloite, johon liittyviä toimenpiteitä valmistellaan parhaillaan ja joille tultaneen laatimaan suunnittelema ensi vuoden aikana.

Mikäli laadukasta ja turvallista arviointi- ja kuntoutusyksikkö -tyyppistä asumista olisi tarjolla riittävästi ja ympärivuorokautisesti tuetun asumisen kriteereitä ja nykyisten asumisyksiköiden profiileja tarkennettaisiin, purkautuisi osa jonoista mahdollisesti pikkuhiljaa itsestään, mikä olisi myös taloudellisesti järkevää. Lisäksi asunnottomien päihdevieroitukseen ja jatkohoitoon pääsyä tulisi helpottaa, mikä usein mahdollistaa asiakkaiden asumisen onnistumisen myös kevyemmän tuen tai jopa normaalissa vuokra-asunnossa. Nykyisessä Asunto ensin- mallissa asumispäivystysten paikkojen puute aiheuttaa ihmisten ohjautumisen lähes suoraan arviosta ympärivuorokautisesti tuettujen asumispalveluiden jonoihin, mikä puolestaan merkitsee kustannusten huomattavaa kasvua, mikäli ympärivuorokautisesti tuettujen asumispalveluiden jonoihin, mikä puolestaan merkitsee kustannusten huomattavaa kasvua, mikäli ympärivuorokautisesti tuettujen asumisyksiköiden määrää halutaan entisestään lisätä. Nykyiset Asunto ensin -periaatteella toimivat yksiköt tulisi kenties jatkossa kohdentaa niille asiakkaille, joiden asuminen ei vähäisemmällä tuella onnistu tai joilla itsenäiseen asumiseen kuntoutumisen mahdollisuudet eivät ole kovinkaan realistiset, mutta tilapäismajoituspaikkojen puuttuminen yhdistettynä päihde- ja mielenterveysongelmaan ei saisi olla niihin ohjautumisen ensisijainen peruste, kuten nykyisessä järjestelmässä tapahtuu.

Hajasijoitettua ostopalveluna hankittavaa tuettua asumista erityisryhmille, kuten rikostaustaisille tai haasteellisemmille jälkihuoltonuorille voisi lisätä jossain määrin. Asuntotarve ei kuitenkaan ole tällä hetkellä kuin joitakin kymmeniä (n. 50?) tuettuja pienasuntoja.

Maakuntaan siirryttäessä tulee erityisen tärkeänä seikkana huomioida nykyisen väli-vuokra-asumisen järjestämisen säilyttäminen ja siirtyminen maakunnan toiminnaksi, jotta asunnottomien asuntotilanne Helsingissä ei entisestään kriisiytyisi. Lisäksi asunnottomuuden puolittamiseksi tarvitaan lisää kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja, minkä järjestäminen ei kuitenkaan ole sotetoimialan tehtävää.

Liite 4: Tutkimuslupapäätös asiakirja

**Helsingin kaupunki**

**Pöytäkirja**

1 (2)

Sosiaali- ja terveystoimiala

Terveys- ja päihdepalvelut -palvelukokonaisuus

Psykiatria- ja päihdepalvelut

25.03.2019



Psykiatria- ja päihdepalvelujen johtaja

## 11 §

### **Päätös tutkimuslupahakemuksesta HEL 2019-001160**

HEL 2019-001160 T 13 02 01

### **Päätös**

Psykiatria- ja päihdepalveluiden johtaja päätti myöntää tutkimusluvan Jatta Räsäsen ym. tutkimuslupahakemukselle "Asunnottomien palveluiden nykytila ja kehittämismahdollisuudet" (amk). Yhteys henkilö on asumisen tuen päällikkö Taru Neiman. Tutkimuslupa on voimassa 31.12.2019 saakka.

### **Päätöksen perustelut ja ehdot**

Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa asunnottomien palveluiden nykytilaa ja riittävyttä sekä mahdollisia kehittämiskohteita. Opinnäyte-työ tehdään yhteistyössä Vivo ry:n kanssa. Opinnäytetyön aineisto kerätään haastattelemalla asunnottomien parissa työskenteleviä sekä asunnottomia. Haastattelut rekrytoidaan yhteys henkilön kautta ja heiltä pyydetään kirjallinen suostumus. Haastattelut nauhoitetaan ja litteroidaan. Aineisto analysoidaan sisälönanalyysin avulla. Tutkimusaineisto säilytetään tietoturvasyistä ja hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Tutkimuslupaan sovelletaan seuraavia ehtoja:



Tutkimusraportista ei saa olla tunnistettavissa tutkimukseen osallistuneita henkilöitä.

Tutkimuksesta ei tule koitua kustannuksia sosiaali- ja terveystoimelle.

Hakija sitoutuu noudattamaan EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen, henkilötietolain 523/1999 sekä muiden lakien ja asetusten tutkijalle asettamia vaatimuksia.

Hakija saapuu pyydettyä maksutta esittelemään tutkimuksen tuloksia Helsingin sosiaali- ja terveystoimeen.

Sähköinen opinnäytetyö tai sen osoite toimitetaan sosiaali- ja terveystoimialan käyttöön osoitteella Helsingin kaupunki, Kirjaamo, Sosiaali- ja terveystoimiala, PL 10, 00099 Helsingin kaupunki, sähköposti: helsinki.kirjaamo@hel.fi.

#### Lisätiedot

Taija Puranen, kehittämissuunnittelija, puhelin: 310 21352  
taija.puranen(a)hel.fi

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Y-tunnus	Tilinro
PL 6000	Toinen linja 4 A	9 310 +358 5015	0201256- 6	FI1880001200052430
00099 HELSINGIN KAUPUNKI sosiaalijater- veys@hel.fi	Helsinki 53  www.hel.fi/sote	<b>Faksi</b> 9 310 +358 42504		<b>Alv.nro</b>  FI02012566

**Helsingin kaupunki****Pöytäkirja**

2 (2)

Sosiaali- ja terveystoimiala

Terveys- ja päihdepalvelut -palvelukokous

Psykiatria- ja päihdepalvelut

25.03.2019



Psykiatria- ja päihdepalvelujen johtaja

**Liitteet**

1. [Tutkimuslupahakemus](#)
2. [Täydennetty tutkimuslupahakemus](#)
3. [Tutkimussuunnitelma](#)
4. [Haastattelurunko](#)
5. [Haastattelurunko työntekijöille](#)
6. [Informointikirje](#)
7. [Suostumuslomake](#)
8. [Tietosuojaseloste](#)

**Muutoksenhaku**

Oikaisuvaatimusohje, sosiaali- ja terveyslautakunta

**Otteet****OteOtteen liitteet**

HakijaOikaisuvaatimusohje, sosiaali- ja terveyslautakunta

Yhteyshenkilö

Liite 1  
Liite 2  
Liite 3  
Liite 4  
Liite 5  
Liite 6  
Liite 7

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Y-tunnus	Tilinro
PL 6000	Toinen linja 4 A	9 310	0201256-	FI1880001200052430
00099 HELSINGIN		+358 5015	6	
KAUPUNKI	Helsinki 53	<b>Faksi</b>		<b>Alv.nro</b>
sosiaalijater-		9 310		
veys@hel.fi	www.hel.fi/sote	+358 42504		FI02012566